

The image shows the front cover of a book. The spine is decorated with a vertical pattern of alternating gold and dark brown stripes, with a repeating floral or leaf motif in gold. The corners of the spine are reinforced with a dark brown material. The main cover area is a solid dark brown color. The title is printed in white text.

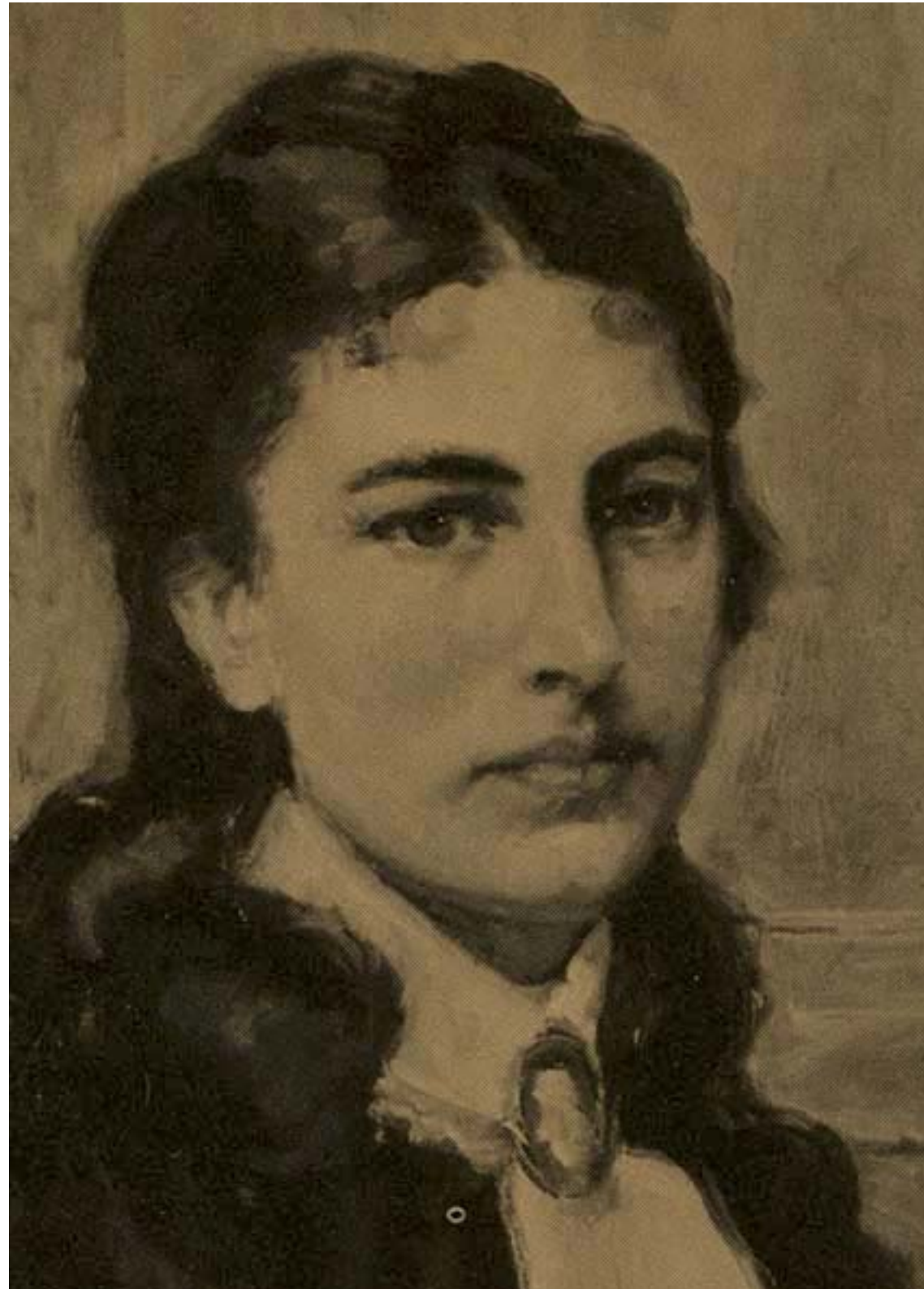
Victoria Benedictsson

Folkliv

och småberättelser

Benedictsson, Victoria, 1850-1888. Hon är mest känd under sin pseudonym Ernst Ahlgren och var en av det litterära åttiotalets mest utpräglade realister. Hon kom från en vid denna tid i Skåne inte ovanlig, bildad men enkel miljö och gifte sig med en trettio år äldre man 1871. Hennes upplevelser i äktenskapet gav tillsammans med tidsströmningarna upphov till de kvinnliga indignationsromanerna *Pengar* (1885) och *Fru Marianne* (1887). Den senare ställer dock problemet annorlunda, i det att äktenskapet visserligen skildras som en tvångsinstitution, men inte enbart till kvinnans nackdel. Hennes psykologiska analys har drag gemensamma med Strindbergs *Giftas*. Hennes verk är allmänt sett närmast naturalistiska skildringar av den enkla vardagen, särskilt allmogens liv. Hon skrev två samlingar noveller och studier på detta tema, *Från Skåne, studier* (1884) och *Folkliv och småberättelser* (1887). Under flera år var hon sjuklig. De mindre goda recensioner *Fru Marianne* erhöll och ett uppslitande förhållande med den danske litteraturforskaren Georg Brandes ledde till hennes självmord i Köpenhamn i juli 1888.

Bra Böckers lexikon

LÄS EN BOKS KLASSIKER

Victoria Benedictsson

**Folkliv
och småberättelser**

Innehåll

Mor Malenas höna	3
Vid sotsängen	17
Medan kaffet kokar	33
Förbrytarblod	51
Hans Landos praktiska teologi	38
Storhandel	83
Om en hökass	94
Kamrater	105
Den gamla Sèvresgruppen	131
Jul	156
Tvist	169
Fruentimmer	185
Djurstudie	201
Herr Tobiasson	210

Mor Malenas höna

Fast mor Malena bodde på fattighuset, höll hon sig ändå med höna, och det var en faslig lyx, det var att tillskansa sig livets goda på andras bekostnad, det var att förhäva sig över sämre lottade. Mor Malena var ”överklass” på fattighuset.

Den hönan var ett ständigt trätöfrö. När Pernillas ungar slog itu något, så genast skylldes det på hönan, fast Gud skall veta att den hönan var så klok och förständig, att Pernillas ungar kunde tackat på sina bara knän, om de varit hälften så förnuftiga som hon. Och fanns det något på bordet, som inte borde vara där, så strax var det hönan! Fast Malena visste på heder och tro, att den hönan var det renligaste djur, som kunde trampa på marken; och var det fråga om det, så kunde man hellre taga i hönan med sina bara nävar än i Pernillas ungar med en tång. Vid sådana

utlåtelse himlade sig Pernilla likt ett helgon och sade att det visste hon visst, att det är sen död att bli uppäten av "hönsa-loppor", men det skulle väl bli hennes lott ändå. Varpå mor Malena hade att replikera, med ett ondskefullt grin, att det nog gick ännu långsammare att låta "trö" sig ihjäl av gäss, men hon ämnade inte den vägen vandra, så det var inte värt de försökte — gässen nämligen — vilket med andra ord ville säga Pernilla med hennes avkomma samt Stina och Stinas halv vuxna tös.

Och som mor Malena var stor och stark, med nävar som stod i den innerligaste harmoni med hennes munreda, så blev följden den, att hönan satt där hon satt, d v s i ena hörnet av matmoderns säng, vid fotändan, där hon hade sin rede i sänghalmen. Där kunde hon sitta de dagar hon skulle värpa, nedborrad så att hon knappt syntes, blinkande med sina uppspärrade ögon, då och då fixerande något föremål på dynan, sänkande näbben och plockande upp vad hon kunde hitta; allt med det djupsinnigaste allvar, som en höna ägnar och anstår. Dessemellan svassade hon omkring på stugugolvet, nickade med huvudet för vart steg kacklade sotto voce icke utan sentimentalitet,

troligen i känslan att vara ensam och oförstådd, och grep sig så an helt plötsligt och började sprätta med sina starka gråfjälliga ben, åt båda sidor och med en bredbent överlägsen yrkesskicklighet, som visade att hon var av god extraktion.

Men Pernilla hade en pojke en vithårig, okammad unge med smal hals och iklädd en frånvuxen gammal tröja, som icke nådde dit den skulle, samt ett par slubbiga mollskinnsbyxor, vilka blivit avklippta på längden för hans bruk, men vilkas ovandel passat åt en vuxen karl. Denne lovande ungdom stack sällan sin näsa ut om stugans knut, emedan han osvikligt väckte folkets jubel genom sin byxovandel, och han tyckte icke om offentligheten. Han var för finkänslig för den. Vare därmed icke sagt att han saknade talang, han besatt tvärtom en alldeles eminent begåvning i sin genre — det var också det enda han ägde —: han kunde härma hönan. Han ställde sig i position mitt på golvet, och vad helst hönan tog sig till, det gjorde han efter. Särskilt hade han tillägnat sig en färdighet i att sprätta.

Han hade ett par långa skor, torra av brist på smörja och med breda, uppfläkte nosar, där tärna borde tit-

tat fram, om de nått så långt. Och med de skorna sprätte han. Det var ett himmelens under att de blev på, men på blev de. När han så stoppade händerna i sina oformliga byxfickor, svängde med kroppen och skrapade golvet med sina långa labbar, då kom det i själva hans uppsyn och halsens sträckning någonting som på ett utmanande oförskämt sätt liknade hönan.

Ja, vid de tider, då hon fällde fjäder och ingen uppstående stjärt hade, var det icke så utan, att själva hans figur hade en likhet med hennes. Hur det nu var, så kunde han få de andra ungarna att ligga dubbla av skratt, kanske icke allenast åt hans prestationer, utan ännu mer åt den harm de antogs väcka hos hönans ägarinna. Denna gav honom endast sitt tysta förakt, men innerst inne med hat i sitt hjärta. Det är dock möjligt, att vad mor Malena tog som hån, icke var annat än hans ungdoms inneboende livsglädje eller ett oskyldigt tidsfördriv.

Han drog emellertid nytta av alla hönans små svagheter och förlöjligade dem. Ibland kacklade hon till, högst omotiverat, och började springa omkring i rummet på ett narraktigt sätt, som verkligen icke anstod

en ärbar gammal hönsmatrona. Pojkbytingen kunde göra detta efter med utbildat mästerskap, springande omkring som en galning på sin halva av rummet och uppgivande höga skrån.

Men det finns ingen fullkomlighet utan sin vank, och trots sina goda sidor ägde hönan ett verkligt karaktärslyte, för vilket icke ens mor Malena kunde blunda. Det var en högst lättsinnig sällskaps-sjuka. När hon på soliga dagar släpptes ut — och det var nödvändigt, på det hon skulle få rulla sig i sand samt plocka mask; hennes hälsa fordrade det, och eljest klagade köparna över att hennes ägg var för ljusa, — då behövdes det bara att hon inne på Nils Mattssons gård hörde hönsflockens kackel och tuppens galande, så glömde hon både plikt, tacksamhet och uppfostran, kröp genom första bästa hål på planket och var försvunnen tills man hämtade henne.

Det var icke något trevligt göra att gå in på Nils Mattssons gård och återfordra sin egendom. Nils Mattsson var en barnlös gammal änke-man, arg som en bandhund och snål som en varg. Och var gång mor Malena kom för att hämta sin skatt, tröstade han henne, högt skrikande, med att nästa gång skulle

han ”slå både armar och ben” av det förbannade kreaturet. Detta var hans stereotyperade hotelse mot Pernillas ungar, som ibland andra stal äpplen ifrån honom, och han kunde icke göra någon ändring i ordalydelsen för en hönas skull. Han sade alltid kreatur, därmed viljande antyda bemälda hönas glupska och råa natur. Det var ett vidunder, som han skulle dräpa.

En dag på efterhösten, när han just stod och strödde ut kom till sina egna höns, såg han mor Malenas höna komma springande in på gården, glad och sällskaplig, blandade sig i flocken, som om hon hörde dit. Vreden steg i hans sinne med sådan våldsamhet, att det kändes som ville han kvävas. Han tog upp en sten och kastade den ilsket efter hönan. Flocken skingrade sig skrikande, men i stället för att taga vägen hemåt sprang mor Malenas höna åt foderladan till. Det var en fräckhet utan like. Nils Mattsson slungade ännu en sten — större än den första — efter den flyende.

Och den tog.

Nu var det en egenhet med Nils Mattsson, att han kunde vara hur elak som helst emot människor, men

emot djur var han till ytterlighet blödig. Om det så inte var mer än en tordyvel, som fallit på rygg och läg och spelade i luften med sina makliga ben, så måste han böja sig ned och med ett långt stönande ”a-ah” hjälpa honom på fötter igen med sitt styva pekfinger. När han nu slog efter hönan hade han mor Malena i sina tankar, men när han träffat, fanns det ingenting annat än det misshandlade djuret. Allt hade varit ett ögonblicks verk, och innan han hunnit företaga sig något hade hönan, flaxande med vingarna och med det avslagna benet dinglande vid sidan, flyktat till en stor rishög, som låg i ett hörn av gården, och vari hon stum och utan en klagan hasade sig in. Därifrån kunde hon, om hon orkade och ville, krypa ut under planket och komma hem till sitt igen. Så långt var allt gott och väl, men Nils Mattsson mädde ordentligt illa, och med ångerns tagg i sitt hjärta gick han in i stugan.

När mor Malena senare på eftermiddagen, bort emot kvällen, kom för att fråga efter sin höna, var han emellertid morsk nog, stod på gården och rökte pipa.

Först tittade mor Malena endast inom porten, och

han låtsade icke se henne, utan stod stilla på den av en kvarnsten bildade förstugutrap-pan, betänkande sig på vad han skulle säga.

Mor Malena var lång och stor, men genom en ödets ironi råkade hon alltid få kjolar, som sytts till små fruntimmer, vilket gjorde att de oftast släppte en halv aln upp på benet. Och vilka ben! Det fanns varken vador eller smalben; de var som timrade av gott virke, rakt upp och ned, utan onödiga grannlåter, bastanta att gå på, fast inte prydliga att se till. På avstånd såg det ut som om hon kom gående på styltor, i synnerhet som hennes träskor hade en för dem egendomlig form, uppslitna på klackarna ända ned till marken och ännu som nya vid tärna, som därav kom att stå högre, så att fotbladet fick utseendet av att helt enkelt vara ett stycke av benet, tillplattat i hast och vikt efter behov, ingenting vidare, intet onödigt fjäsk med vrist eller så.

Nu kom hon in på gården.

”Jag undrar om inte min höna har kommit hit in?” sade hon genom näsan med ett snärpande ljud, likt en ankas röst. När hon kände sig brydd, snärpte hon alltid värre än eljest.

Nu först bevärdigades hon med en blick.

”Jo, det har hon. Och jag har slagit benen av ’na. Hon ligger där inne i risbusken, där kan I själv leta.”

Mor Malena såg förstummad på honom ett ögonblick, det var nästan omöjligt att tro honom.

Han stod likgiltigt kvar och rökte som förut, endast en skadeglad blick smög sig under hans halvsänkta ögonlock fram emot henne. Nu förstod hon.

”Nej, har I ta’t livet, så kan I ta skräet mä”, svarade hon därefter med smärtans oätkomliga majestät och lämnade gården.

Nu var tvistefröet borta, nu borde det vara fred i fattighuset, och fred var det, men det var en tungsinthetens ödsliga stiltje. Mor Malena talade till ingen; med bittert sinne bar hon ensam sin sorg. Pojken i de slubbiga byxorna gick rädlös omkring och visste inte vad han skulle taga sig till; han hade mist sitt käraste sällskap. Det var som en av medlemmarna i en förlivlig familj plötsligt nedstigit i graven. Man kan tycka att denne medlem endast är källan till onödigt bråk, och dock skall han kanske en dag lämna ett tomrum efter sig, som av ingenting kan fyllas. Så var det med

hönan. Ingen hade tänkt på vad hon varit för dem alla, förrän hon var borta. Hon hade varit den enda omväxlingen i deras dagliga liv. De ovädersutbrott hon föranlett hade rensat luften; nu stod den tung och död omkring dem. Och hur det var, så hade hon nog också framkallat solskensstunder. Man erinrade sig det först efteråt. Hur många gånger hade icke mor Malena gått bort med ett halvt tjog ägg att sälja, och så hade hon kommit hem med kaffe och socker, och i gott humör. Hon hade tinat upp själv och hon hade bjudit. Och så hade man suttit där vid sin varma tår, druckit den skällhet ur tefatet och talat om allt som hänt ute i världen, att Jöns Jöns Kristina hade rest till Amerika, eller att Per och Karna tagit ut lysning, eller om allt sådant, som hände och som icke borde ske, vilket naturligtvis var det allra intressantaste. Och så hade man glömt år och krämpor och världens onda leverne och haft det så hjärtinnerligt gott för en stund. Men nu var allt förbi. Malena gick jämt och såg sur ut, hon teg, och kaffe kom aldrig i fråga.

I början trodde man att hon i förargelsen gått och sålt sin höna, men så småningom kröp sanningen

fram. Då var det inga vackra orlovsedlar Nils Mattsson fick inne i fattighuset.

”Di rika kan göra allt vad de vill”, hette det med jäsande missnöje. Det mullrade i samhällets lägsta lager.

Men ödet har underliga vägar; den gången blev det ingen revolution.

En dag när Nils Mattsson stod och matade sina höns, kröp det en skapelse fram ur rishögen, — ruggig, mager, med ett bröstben som ryggen på en brödkniv — det sannskyldiga spöket av en höna.

Vad Nils Mattsson kände i det ögonblicket kan icke beskrivas: medömkan, ånger, ett innerligt begär att försona. Han var alldeles överväldigad, han hade tårar i ögonen, och han sade för sig själv med en moderlig ton:

”Jösses det kräket, det stackars kräket!”

Och en hel handfull korn regnade bort till rishögen. Liggande på sidan och kravlande sig fram med det ena benet som med en åra började hönan att plocka. Det fröjdade Nils Mattssons gamla hjärta, men han nämnde för ingen vad han hade gömt i rishögen.

Inom kort var emellertid hönan så bra, att hon kom

linkande fram till de andra hönsen, skev i benet, som fått en egendomlig svängning, men glad och meddelsam, glad att ha lidandet överståndet och att få taga sin skada igen.

Detta kunde dock icke fortgå. Nils Mattssons rättskänsla uppreste sig mot att behålla hönan; dessutom for hon ju visst inte illa i fattig-huset, och om hon någon gång skulle komma in på hans gård, så var det väl inte hela världen med det. Han blev väl inte utfattig på vad den hönan åt!

Bortåt kvällen, när hönsen satt sig till ro och den halta hönan gjort sig en rede i ett hörn av hönshuset — ty hon var ännu för svag att sitta på pinne — beordrades därför Nils Mattssons pigstanta att bära hem hönan, men hon skulle hålla ”nätt” på henne, annars — Och här följde några för tillfället lämpliga ord.

Det var nästan mörkt i fattighusstugan när tösen kom in.

”Jag skall hälsa från Nils Massen att här är jer höna, och så är här en påse korn te’ ’na, så kanske I har lättare te’ å hålla ’na hemma.”

Mor Malena blev slagen mällös av förvåning.

”Tack”, fick hon slutligen fram, ”hälsa och säg tack.”

Så gick tösen.

Mor Malena var så upprörd, att hon måste tända tre stickor innan hon kunde få ljus. Det var många par ögon, som fästes på hönan, ty ungarna hade vaknat ur sin skymningssömn och Pernilla satt vid fönstret och stickade i skumrasket på en strumpa för att spara på ljuset.

Hönan haltade ju, men var fet och välbehållen.

”Har vi inte haft kaffe förr, så jaggu, ska’ vi icke ha’t nu!” ropade mor Malena, som kvicknade till.

Huj, så det sken över allas ansikten vid de orden!

”Och vi ska’ ha kagor te. Spring ner och köp för sextan styver skorpor, nej, det förslår inte, här har du ti’ öre, och så far du en te’ på handelen, det vet jag.”

Man hade inte på åratall sett Malena vid sådant humör. Det blev liv i stugan. Det lades torv i spisen, det flammade och värmdes, man kände sig upptöad och pratlysten, barnen hade kommit på benen.

Och kaffet dracks, både med dopp och på bit, belåtenheten var allmän; man skulle kunnat tro att det var julafton därinne. ja, mor Malenas försonlighet steg till en sådan höjd, att hon med sin mildaste

och minst snärpiga röst sade åt pojken med de slubbiga byxorna: ”Märten, hur gör hönan?”

Och Märten steg ut på golvet, sträckte fram ena foten så att benet fick en viss liksom redlös sväng i den kjortelliknande byxan, linkade så bort till kakelugnen, satte sig ned på golvet och bredde ut sig som om han ruvade något, ty hönan satt redan borta i motsatta hörnet och sov.

1886

Vid sotsängen

Pastorn stod i förstugan och drog överrocken på. Det var så onaturligt kallt, detta unga ansikte med sina gamla drag kring munvinklarna; den var så böjd och platt, denna smalaxlade figur med sitt insjunkna bröst, att den ovillkorligen måst inge medlidande, om icke hela ut-trycket av hård självtillräcklighet varit en enda protest mot varje sådan känsla.

”Jag behöver inte lägga pastorn på minnet, att det här mer än annars är nödvändigt att låta lagens stränghet gå före evangelium”, sade kyrkoherden, som med ena handen höll på dörrlåset till sitt rum och med den andra satte pipan till sina läppar för att fa draga ett bloss medan pastorn svarade.

”Jag skall göra vad mitt samvete bjuder”, genmälte denne, avvi-sande alla förmaningar.

”Jaja, javisst”, svarade den gamle godmodigt i det

han liksom tuggade på orden, ”Jag bara ville påminna pastorn om, att det här föreligger en av dessa fria förbindelser, vilka vi — kyrkans tjänare — aldrig kunna vara nog ivriga att utrota.”

”Det är blott något sent att börja detta utrotning-sarbete på sot-sängen”, svarade pastorn med en sarkasm, vilken just icke vittnade om att han bar någon respekt för sin förman.

’Jaja, visst det”, svarade denne småmuttrande, ”men jag har aldrig kunnat få bukt med de där människorna.”

”Jag hatar detta lösaktighetens liv!” utropade den unge, ”och jag skall förfölja det ända in i dess doldaste nästen. Jag ämnar icke lägga fingrarna emellan.”

”Jaja — med mildhet dock”, sade den gamle, ”man uträttar mycket med mildhet.”

”Vi ha sett hur långt man kommer med det! Ogräset växer på alla kanter. Vad som nu behövs, det är kraft.”

’Jaja, ... var och en med den gåva han har fått. Per Krabb har i alla fall varit en beskedlig karl.”

”Beskedlig? Med en frilla, som är barnamörderska!”

”Ja, det är svårt, det är svårt”, sladdrade den gamle kring pipmun-stycket och stultade in till sig.

Pastorn hängde den stora läderväska, vari allt som erfordrades till utdelandes av nattvarden låg, över axeln och begav sig på väg.

Det var ungefär en fjärdedels mil han hade att gå. Han följde först en tämligen obanad markväg, sedan en liten gångstig, som lopp utmed åkerrenarna.

Himlen stod vitaktigt blå över de avmejade rågfälten och den vajande värsäden, det fanns icke en sky att se; endast lågt nere vid horisonten stod en bomullsaktig molnvägg med svavelgula, lätta för-toningar. Det var varmt, och icke en vindfläkt rörde sig.

Pastorn gick raskt, framåtböjd och med hastiga, korta steg, sådana som vanan vid stadsgator gör dem. Efter att ha passerat en dvärg-aktig, förkrympt liten björkskog var han framme.

Det var ett lågt hus, med röda gavlar och mossbevuxet halmtak; på vardera sidan av dörren fanns det ett litet fönster, och det hela —innefattande en välskött kålhage och en uthuslänga — omslöts av ett staket.

Pastorn öppnade halvdörrarna och steg in. Förstugan var fejad, och nyströdd sand knastrade under hans fötter. Han kände sig främmande nu, när han för första gången under sitt ämbetes utövning skulle träda i direkt beröring med denna lantbefolkning, vilken han icke kände genom annat än vad han sett på stadens salutorg eller här ute i bykyrkan, de två gånger han predikat. Han lyfte upp klinkan på nästa dörr och stod så i själva stugan.

Han visste, innan han gav sig på väg, att det var en brottets boning han skulle gå till, och han hade klart för sig hur allt skulle se ut, hurudana människor han skulle finna och vad han hade att säga åt dem. Han hade stålsatt sig på förhand mot varje känsla av obehag; han ville icke rygga tillbaka för detta smutsiga näste, för denna nedriga kvinnsperson i trasor och — därborta i sängen — detta utlevade, råa ansikte, stämplat av döden.

Han stod stilla på tröskeln och såg.

Det kom en underlig stämning över honom, då hans blick överfor detta torftiga rum, där allt gav intrycket av fattigmanshelg: — enriset på lergolvet, det omålade, nyskurade bohaget; ja, till och med solske-

net, som genom grönskiftande, tvättade fönsterrutor föll in på den kalkade väggen i långa sneda strålar, med en aftonglans i gull.

Han tog hatten av.

Var det denna kvinna, han sökte?

Hon satt vid det med en grov duk till altare klädda bordet, som stod vid sängen, och hon hade — tycktes det — läst högt ur den upp-slagna bibeln, men tystnat när pastorn trädde in. Nu reste hon sig och lade glasögonen i den öppna boken, med en viss omständighet, lik-som för att vinna tid.

Det var en vanlig bondfysionomi, och den tydde på att hon måste ha passerat femtiotalet. Hon var undersätsig till växten, med breda höfter och breda axlar, tung och böjd i hållningen, så att ryggen nästan gav intrycket av en puckel. Ansiktet var skrovligt och brunt likt skalet på en mogen valnöt, men i detta ansikte fanns det ett par ögon, vilkas blick pastorn sent skulle glömma. De voro så överskuggat bruna, så spörjande hårda, så rannsakande uppmärksamma som en misstrogen pudels, då han vädrar en fiende.

Hon räckte icke handen, som allmogen plägar; hon stod stilla och väntade. Först när pastorn nickade god

dag, svarade också hon med en nick, utan att ett ögonblick ha tagit sina ögon från hans ansikte.

”Sover han?” sade pastorn och såg åt sängen.

”Nej.”

Hon gick omkring bordet fram till den sjuke.

”Pastorn är här”, sade hon och böjde sig ned över bädden. En rosslig stämning hördes svara ett par ord, varpå kvinnan reste upp den sjuke i sittande ställning, omsorgsfullt stoppande bolstren omkring hans rygg.

Den unge prästen blev nu varse en annan figur, som han icke givit akt på förut. Det var en långskranglig pojke, som vanskapt och ut-märglad halvlåg i en grovt tilltimrad rullstol. Det onaturligt gråbleka ansiktet såg gammalt och utlevat ut; det var omöjligt att bestämma hans ålder: han kunde vara femton år, men också tjugu. Och han var blind.

Den gamle i sängen räckte fram sin hand.

”Det var beskedligt att pastorn gjorde sig besvär”, framstapplade han med ansträngning, i det han sökte hålla hostan tillbaka. Pastorn tog hans hand.

”Naturligtvis skulle jag komma”, sade han, ”hur är det?”

”Hå . . . hå ... helsoten!” svarade den gamle och

bröt ut i en krasslande hosta.

”Han har fått *sitt*”, mumlade kvinnan från andra sidan bordet, dit hon dragit sig tillbaka.

”Mor — jag är så trött”, sade en klagande röst borta från rullstolen.

Kvinnan svarade icke. Hon vek upp täcket från den smala bänk, som stod mellan kakelugnen och dörren, så gick hon fram till yng-lingen, stack sin ena arm under hans knän, den andra bakom hans rygg, lyfte upp honom och bar honom med tunga fasta steg över golvet, så att sanden knastrade under träskorna, som hon likväl satte ned med så stor försiktighet som möjligt, för att icke göra buller. När hon lagt den blinde i kakelugnsbänken, återvände hon till sin förra plats, från vilken hon kunde se både den sjuke och hans själasörjare.

”Är det er son?” sade denne.

”Nej. Men han vill inte säga annat än mor.”

Hon hade en sträv röst, utan en skiftning, bara ovänligt avvisande. Den tycktes säga: bry dig inte om mig.

Det inträdde en paus; man väntade att pastorn skulle tala.

”Har Krabb tänkt över, vad det vill säga att skiljas hädan och ställas inför Gud den allvetandes domstol?” sade han.

”En tänker inte alltid det en skulle”, svarade gubben tveksamt.

”Till exempel det förhållande, i vilket ni två levat.” — Han såg från den gamle bort till kvinnan.

Ingen svarade. De visste inte rätt vad han menade. Ett ”förhållande”, det ordet var inte något, som de kände till.

”Varför har ni icke gift er?” återtog han.

Ännu intet svar.

Varför skulle det göras affär av en sak, som i deras klass är så vanlig? Det kunde de icke förstå.

”Kyrkoherden har åtskilliga gånger sagt åt er, att ni skulle låta viga er”, vidblev pastorn strängt.

Den sjuke började se orolig ut.

”Det var hon, som inte ville.” Han gjorde en rörelse med huvudet åt kvinnan.

”Varför ville ni inte?” Pastorn mötte hennes skuggiga bruna ögon.

”Vet pastorn inte det ... med *mig*?”

”Att du mördat ditt barn?”

Han ansåg sig — talande till en brottsling — ha rätt att säga du.

”Ja.”

Icke en ton av tvekan, icke en skymt av ånger, endast samma ovänlighet.

”När ni ändå levde tillhopa, hade väl ett giftermål varit bättre än att — som nu — samka brott till brott.”

Ingen svarade mer, men det trängde svetstärklar genom porerna på den gamles panna. Det skar den unge mannen i själen, men han ansåg sig ha skyldighet att vara sträng.

”Kan jag inte få nattvarden då?” sade gubben i det han för en sekund mötte prästens förebrående blick, och över de vitnade dragen kröp det som ett uttryck av hemlig förfäran.

För denne gamle man ställde sig frågan om hans själs salighet som ett enkelt ”antingen — eller”, beroende av prästens prövning, nästan godtycke. Antingen få Herrans nattvard eller bli nekad den, ingenting annat. Därav berodde allt.

Skulle detta kallas vidskepelse eller tro?

Pastorn började tala som hans ämbete ålade honom. Han framställde nådens ordning, han dröjde

vid omvändelsen på sotsängen, vid Guds barmhärtighet och den saliggörande tron. Den sjuke hade lagt sig ned och knäppte samman sina händer, men följde synbarligen icke med. För hans enfaldiga tanke stod frågan fortfarande lika enkel: antingen skulle pastorn ge honom nattvarden, och allt skulle bli gott, eller pastorn skulle draga ut på tiden tills det var för sent, och då blev han fördömd. Allt berodde av prästen.

Denna föreställning verkade ohyggligt på den unge mannen. Det var en okunnighet så djup och en tankegång så främmande för hans egen, att allt vad han inhämtat under sina studieår lämnade honom utan medel däremot. Med vilka ord skulle han göra sig begriplig för

dessas människor? Det var som om han icke kände deras språk och de icke hans. Han tystnade blott.

Den döende låg fortfarande stilla med hopknäppta händer. Fastän pastorn teg, och hans egna andetag var så smärtande svåra, visade han ingen otålighet, gjorde intet för att påskynda avgörandet. I själa-sörjarens hand hade Gud lagt makten att frälsa och makten att fälla. Han böjde sig för denna makt

med samma tunga resignation, var-med hans likar bär alla de bördor, som påläggas dem i världen.

Pastorns strupe snördes samman. Bar icke denna stumma under-givenhet vittnesbörd om ett helt liv i tunga umbäranden, uppgivna fordringar, glädjelös strävan? Och som en förebräelse kände han kvinnans bruna, misstrogna ögon riktade på sig; hon gav icke intrycket av gemen elakhet, men för honom nästan av en obekant naturmakt, vilken imponerade.

Här återstod intet annat än att göra vad man fordrade av honom.

Han böjde sig ned, tog upp de heliga kärnen ur läderväskan och band prästkappan på sig.

”Är det eljest något, som Per Krabb önskar säga mig?” frågade han sakta, nästan milt.

”Nej.”

Den gamle såg på honom med en oviss blick, som förrådde att det ändå fanns något, vilket han icke vågade sig fram med.

”Säg ut. Jag är bunden att tiga.”

”Det var ingenting sådant”, svarade den gamle.

”Säg ut i alla fall.”

”Jag tänkte bara...”

”Ja, fortsätt.”

”Att kanske hon, där ...”

”Vad?”

”Hon har inte trott sig till att gå till altars på så många år. Jag tänkte ... Men det går väl inte?”

”Att hon kunde gå nu?”

Pastorn såg prövande på den gamla kvinnan. Hon spratt till vid frågan.

’Jag vill inte’, sade hon hastigt, innan pastorn hunnit uttala sig.

”Varför?”

Det arbetade så underligt i dessa gamla valnötsbruna drag, men så betvang hon rörelsen och upprepade torrt:

”Jag vill inte.”

Den gamle såg nedslagen ut. Det föreföll pastorn som syntes det tårar i hans ögon.

”Med *mig* gör det detsamma”, tillade hon hastigt och strävt; hennes ögon fick ett uttryck som när en hund drar sig morrande tillbaka.

Pastorn förrättade handlingen utan att vidare syselsätta sig med henne. Hon knäppte samman sina händer, neg vid Jesu namn och tycktes andäktigt följa

med bönerna. Pastorn lade märke till det.

Sedan allt var slut sjönk gubben uttröttad tillbaka på kuddarna. Den hemliga oron hade vikit undan, han var lugn nu.

Genom ena fönstret, invid vilket hans säng stod, kunde han ligga och se upp mot himlen. Molnväggen hade stigit högre, och dess färg började fördjupa sig till svartaktigt blåvioletta skiftningar.

”Marna!” ropade gubben häftigt i det han helt och hållet tycktes ha glömt prästmännens närvaro, ”hur i Jesu namn ska’ patron fä in sin råg, om det blir en så spjellsam höst!”

”Krabb skulle inte ligga och tänka på sådana världsliga saker nu”, sade pastorn ogillande.

Den gamle spratt till och såg åt honom.

Andra, alltid andra! Och förebräelser in i det sista! Var inte detta fattigmans liv? — Den unge mannens ansikte fördrog sig. Vilka aggande lärdomar låg det icke i den kritiklösa vördnad, man visade honom!

”Han har tjänt på gården i fem och trettio år”, sade kvinnan med en butter, liksom ursäktande dragning på munnen, ”det gamla sitter kvar i honom alltid, och när det gäller patronens, då glömmet han allt annat.”

Pastorn vände sig bort; han blygdes inför denna ursäkt.

”Sov bara”, tillade hon milt i det hon vände den gamle mot väggen och stoppade ovandynan kring hans rygg.

Pastorn stod och såg på henne igen. Han kunde icke återhålla sin fråga:

”Hur länge har ni bott hos honom?”

”Alltse’n jag blev fri.”

”Ar det länge se’n?”

”Ett och tjugu år.”

”Hur gammal var ni när det ... det andra skedde?”

”Aderton.”

Hon hade vänt ryggen till hela tiden medan hon svarat, endast i tankarna stod hon och förde dynan längre och längre ned innanför sängkanten.

”Hur kunde ni genast komma till Per Krabb?”

Hon vände sig om — vredgat.

”De låg i kopporna allihop, och någon skulle väl passa dem!”

”Varför skulle just ni . . . ?”

”Hå, — **mig** biter väl ingenting på, kan jag tro”

”Var han inte gift då?”

”Kvinnan var död dagen innan jag kom. Hon stod lik.”

”Fanns det många barn?”

”Fem. **Han** var den minste.” Hon pekade bortåt kakelugnsbänken.

”Hurudana är barnen emot er?”

”Hm!”

Hon skrattade till. Den frågan var för dum. Det var ju styvbarn.

”Men **han**?”

Pastorn menade den blinde.

”Han blev fördärvad av kopporna och miste synen. Han har aldrig haft någon annan än mig att ty sig till.”

”Och Krabb själv?”

Hon stod och stred emot tårarna, som gång på gång ville överskölja dessa bruna ögon.

”Han? Åh, han har varit ...”

Hon kunde icke fortsätta. Hon vände sig bort.

”Höll ni då verkligen av . . . ” Han ville sagt ”varandra”, men orden hade trängt sig fram mot hans vilja, och han tvärtystnads.

Hon svarade ej. Han visste icke ens om hon förstätt

vad som menades med att "hålla av". Han kände icke hennes språk, och hon icke hans.

Men han blygdes över sin närgångenhet. Han lade ned prästkap-pan hos altarkärlden och hängde läderväskan över sin axel, undvickande att göra något buller. Så smög han sig sakta ut i förstugan, och genom dörröppningen kastade han en sista blick in i rummet.

Där stod kvinnan ännu kvar vid sängen, och han kunde se på hennes ställning att hon grät. Hennes bredskurna gestalt tecknade sig tungt mot de grönskiftande fönsterrutorna och den vita väggen.

Pastorn lade ljudlöst klinkan för dörren och gick därifrån.

1887

Medan kaffet kokar

Det var ett snuskigt och otrevligt hål till stuga, fönstren var tjocka av flugsmuts, taket var svart och nedrökt, och på golvet låg det kokta potatisskal och sillben, som sopats ned ifrån bordet.

Mot all denna oordning stod de blommande balsaminerna i fönstret som välgörande ljuspunkter. Deras genomskinliga stammar, med sina bärröda strimmor, och blomsterklasarna med sin skära färg verkade som en antydning om frisk luft i denna atmosfär, som blivit tung och tjock av gammalt instängt matos.

"Jo, visst ska' fröken ha en kopp innan hon går, sitt nu ned bara. Kaffehurran är på i ett ögnablick, och jag kan koka gott kaffe, det vet jag då, om jag också själv skall tala om det", sade stugans härskarinna till en ung flicka, som på en gång villrådlig och intresse-

rad hade stannat inom dörren.

Den talande var en medelålders kvinna av den lägre allmogeklassen, och det råa, slöa uttrycket i hennes ansikte livades märkbart av utsikten att få någon att prata för, samt av den välkomna anledningen att få sig en extra eftermiddagskopp.

”Tack, men jag borde egentligen gå hem strax”, sade flickan dröjande, ”mor Karna bjuder mig alltid på kaffe när jag kommer något sådant här litet ärende, och det är då alldeles onödigt.”

”Säg inte det, lilla fröken”, genmålde bondgumman och klappade sin gäst med klumpig förtrolighet i ryggen, ”Jag, som alltid sitter så ena, jag kan riktigt ha ro av att få någon att prata med ibland.”

Den unga flickan smålog på det sätt, som av gummans lantliga belevnhet borde anses passande, men på samma gång flög det upp en skälmaktig glimt i hennes spelande ögon.

”Var har mor Karna gjort av sin man?” frågade hon.

’Ä han har ränt till byn, det kräket. Där både nattas han och dagas.”

Ja, vad skulle man svara på det! — Med sjuutton år

på nacken och en föga nämnvärd erfarenhet av detta nedriga manliga släkte, över vilket både gifta och ogifta kvinnspersoner ropar ack och ve, var det icke lätt att hitta på det för tillfället lämpliga. Men det behövdes icke något svar. Mor Karna kunde gå på av sig själv, om bara någon var så god att höra på, och det gjorde hennes gäst med den största beredvillighet, icke allenast med öronen, utan med ett par skrattlystna ögon till på köpet.

”Joo, fröken kan tro det är något, att vara gift — ahahajaja! — komma i manfolka-klor, det är då inte det bästa, men det vet en inte förrän efteråt.”

Hon klarade av sumpen och satte kaffekitteln på elden.

Flickan hostade. Hennes erfarenhet räckte alltjämt icke till för ett svar.

’Jag hade minsann kunnat ha det bättre — jag, — med mina fyratusen kronor, som jag fick i arv efter min mor. Jösses! Jag kunde ju mått som blomman i ett ägg!”

Hon satte sig på bänken vid andra ändan av bordet och började mala kaffebönor.

”Men vet fröken, jag hade fått i mitt huvud att i fall

jag dö', så skulle ju mina syskon få alla pengarna, och det kunde jag inte för mitt liv tåla, att de skulle ha. Se, jag hade aldrig haft någon lust te' å gifta mig, ska' fröken veta. — Fästemänner hade jag ju nock haft, — jösses, för så många fästmänner! — men gifta mig med dem, det vill jag inte."

Hon hade redan talat sig varm, och munnen slamrade i kapp med kaffekvarnen.

"Ja, när fröken får tid en gång, så ska' fröken bara få se hur många kärleksbrev jag har. Se, läsa skrevet, det kan jag inte, för det har jag aldrig lärt" ...

"Hur fick Karna då reda på breven?"

'Äh, dorn lo jag nå'n annan läsa upp för mig. Om jag så fick höra dem hundrade gånger, så blev jag inte ked av dem för det. Kan fröken tro, att den första tiden Per och jag var gifta, så hade jag honom läsa högt för mig nästan varendaste kväll, för se jag ska' säga att Per han kan läsa skrevet precis som ett vatten. För se, en lärder karl, och en galant karl, det är han då — det kräket! Och en schangtil karl, se'n. Men jag vännar jag aldrig hade sett honom!"

"Tyckte han inte det var förargligt att så där sitta och läsa upp brev ifrån alla de andra?"

"Tro det! Nej, det brydde inte Per sig om mer än mina gamla skor, och jag ska' säga, att innan det här eländet kom, med konkussen och allt det dära, så var han det beskedligaste liv ... j

Jösses ja! Och så fin och grann! Ja, det är han ju för resten ännu. Fröken har ju nock sett honom?"

"Ja, han ser bra ut."

Den mest överseende välvilja skulle icke haft mod att fälla ett sådant yttrande om hans äkta hälft, där hon otvättad och okammad satt och lät munnen löpa med en färdighet, vilken icke led det ringaste avbräck genom det visslande ljud, som följde med för hennes tand-bristers skull.

"Hur kom det sig att Karna tog Per Olsson, när hon inte velat ha någon av de andra?"

"Jo, det var ju det dära, att mina bröder kunde komma att ärva mig, i fall jag låg och trilla' ifrån i en smal vändning. Jag hade så när blivit galen i huvudet bara av att tänka på det. För se när det är något som graverar mig, så kan jag inte glömma det igen. Och jag hade svurit på, att de aldrig skulle lä en styver efter mig, om jag också skulle behöva skaffa mig en oäkta unge, bara för att få någon till att ärva mig."

”Det var väl inte nödvändigt, det kunde väl gå på något annat sätt”, sade flickan, rodnande av återhållet skratt vid tanken på denna för-tvivilade utväg att få sin kvarlätenskap placerad.

”Jag visste inte något annat. Och jaggu ville jag icke göra't, hellre än att de skulle ha nå't”, försäkrade mor Karna, skrattande med en godlynthet, som visade att hon visst icke själv var blind för situationens komik. — Jag sa det också till far. — Du ä' då alltid galen, tös, sa far. Gift dig med Per i Skärhult, ifall det inte kan bli te' nå't med Hans Massen. — Hans Massen var en gammal änkeman, som satt med ett stort hemman, men ingen människa ville komma in där, för han hade sex de ledaste ungar, och själv såg han ut som Blaren i kille. — Nej, då tar jag hellre Per, sa jag. — Ja, då kan vi ju gå hän och titta på stället om söndag, sa far. — Ja, det tyckte jag med. Och så om söndan, så tog vi våra bästa klä'r på, och så gick vi dit. Per han visste att vi skulle komma, förstas. Jösses, vad han hade grant! Där var skurade golv och vit duk på bordet, och han hade kaffe på spisen, och han bjöd på uppdukad mat — sovel så mycket vi ville äta! Och sen bjöd han på körsebärsvin, och supar

spenderade han på far, och det ville aldrig ta slut. Jösses, va' han persvaderade! Och som han bock-ade och gick på! Det var värre än om han varit den finaste köpsta'karl. Det var så en visste inte på vilket ben en skulle stå. Jag var så gloende röd i synen, så jag måtte kunnat ta eld. Och Per det var då den schangtilaste karl jag sett i alla mina levedar. — Jaggu kommer du bra te't, gräbba, sa far, när Per gick ut ett tag. Och det gjorde jag också, tyckte jag. Men det var bara skuld och djävelskap. — Inte kunde en nosa sig till det! Det såg så välmående ut allting, så far började rent dra öronen åt sig. — Jösses, karl, det var fasligt så fint du har! sa han. Karna hon är inte nå'n så rik tös, så hon kan tänka på att komma in i ett så'nt hemman, om det är så, att du inte har skuld.

— Jag ser inte på riedomar, sa Per och slo' ut me' näven precis som en komediantare. Får jag bara den jag vill ha, så bryr jag mig skitt om riedomen ... Jo gu' ja! För det var bara de usla styvrarna, han ville ha! Han hade friat till alla de rikaste gåratöserna i sin egen socken, men där var ingen som ville in i det hemmanet, för där hade de reda på hur intecknat det var. Men det kunde en ju inte lukta sig till, och far

han var godtrogen och tog inte reda på nå't, och jag — mitt fä! — jag bara tyckte att präktigare karl än Per, det kunde jag aldrig få i världen. Sex och tjugo år var han, inte en krigskar! kan se rantare ut än han; och ställa sig, det kan han då! Ja, kan han inte något annat, så kan han då det!”

Hon avbröt sin berättelse för att blåsa på elden, och hennes gäst hade tillfälle att en stund beundra en bred, brädlik rygg, där bristen på turnyr gjorde sig särdeles kännbar.

”Nå, hur gick det så?”

”Jo, kantänka, han frågade om han kunde få bjuda oss på dans-banan nästa söndag i Färtofta skog. Vi skulle ha hans hästar, och han skulle bestå allting. Jag var som i mitt tjugufjärde år, så glad var jag. Och om söndagen kom Per med sina feta hästar och sina nyblankade don. Han har min liv alltid varit den, som kunnat hålla sitt i ordning. Och på köpst' skall det vara! — Per, han slo' kuskasmällar med piskan, och det var ett ståhej så en kunde bli yr i skallen. Jag trodde jag skulle fara te' himla rent. Och far han va' måtro inte ledsen heller. Han var så viktig, så en kunde tro att han blivit nämndeman minst. En kunde knappt

la' va' att grina, bara en såg på honom. — Det sier ja' dig, tös, sa han innan vi tog åstad, det sier ja' dig: la' ble o' trö me' mer än en, för det är det ledaste en kan se, när di trör än med en och än med en annan. — För se jag ska' säga, i fars ungdom så bruka' di dansa med densamme hela kvällen, när det var bra med dem, och det kallade de trö, likasom vi säger dansa. För se far var lite gammaldags i sitt tal, ska' jag säga; han hör te' gamla stammen och håller på sitt, och det har väl de gamla gjort i alla tider. — Men inte brydde jag mig om det! När vi kom te' dansebanan och jag först hade ta't valsen med Per, så kom Hans Kristens' Henrik och ville dansa polka, och så kom där en, och så kom där en annan och ville dansa med mig, och Per han var li'a gla'; han fick fatt i andra töser och svängde om med vem det kunde bära till. Men så kom far. — Sa jag dig inte, tös! att du inte skulle trö med mer än en? — Och så dro' han Per i armen och säg så gudsförjämmerlig ut, som om det hade hänt en stor olycka. — Per, sa han, Per, du i får inte tycka illa vara ... Men Per han bara slo med näven och sa: skitt i det! la' tösen dansa med h'em hon vill.

Matpåse hade han med sig; ost och bröd och smör

och rullepölsa och stickelbärsgröt och allt det en kan tänka. Och jösses! Vi hade så roligt. Och när vi reste hem, sa Per, att han tyckte vi hade inte nå't att vänta på, utan vi kunde gärna ta ut lysning till söndag fjortondar, och det kunde vi så gott, för jag var ju trettiofyra år, och ända sedan jag var en liten tös hade mor och jag gjort ihop till mig, både dynor och linne och gängkläder och allt som kan tänkas. Och orn det inte var mer än en sked eller en gryta, så hade jag det i ordning, men mor hon var död för flera år sedan, eljest hade hon måtro nog sett upp, för hon hade ögon både för sig och far.I

Och så skulle vi då ha bröllop. Fröken kan tro, att det var då också ett bröllop, som inte skämdes för sig. Per han ville att allting skulle vara så fint och så köpsta'vuret, och far han tyckte att när hans dotter kom så bra te't, så behövde han inte se på styvern för en gångs skull. Jag hade både krona och krans och en vit slöja, som räckte ända hit, och en svart helylleklänning av det allra finaste köpetyg. Och jag hade en blomsterpaket i näven, en riktig brudpaket med krusat papper omkring och av de grannaste silkespappersblommor. Och — vill fröken tro mig

eller ej! — hela gården var full med folk, som ropade brudparet fram. Jösses! Jag skämdes så jag visste inte var jag skulle göra av ögonen, för i en sådan ära och härlighet hade jag aldrig varit förr och aldrig trott att jag skulle komma. Men Per han bara grina och sa: tjo, nu ska' vi fram och visa voss. — Och så tog jag honom om armen med den ena näven, och paketen höll jag i den andra, och så gick vi ut i förstugan, och två drängar höll var sitt stearinljus framför oss. Och fröken kan tro att folket di glodde och gapa' precis som om di hade sett komediantare på ett marknad, och spelmannen spela', och det var ett liv så gamla gubbar de hoppa' rätt i vädret och sa: tjo! Och Per han var så han sken. Han är då inte bortbytt och inte född i Fjöntarp, och alltid vet han hur han ska' ställa sig. Han tänkte väl på de fyra tusen, kan jag tro. Och så folket! För han tycker om att ha ett tivoli omkring sig.

Vad ska' du med flaskan, Per? sa jag, för han hade en flaska i näven.

Jösses, tös! du kan väl tänka att en far bestå på dem, när de ropar brudparet fram. Och så bestod han brännvin på dem allihop, och så hurra' di och skrek: leve

brudparet! Och så titta' jag te' sidan på Per för te' se hur han gjorde, för han sto' där så rant och grann och var inte det minsta generad. Och han bocka' te' alla sidor, precis som en ser komediantare göra, och så tyckte jag att jag fick väl göra som han, och så bocka' jag med, och så hurrade allesamman ...

”Det var fan till bränne, som inte kan ta '!”

Hon var borta vid elden igen och blåste under kaffekitteln.

”Nä, men sedan?”

Hon kom och satte sig.

’jo, den största åbokvinna kunde inte ha det bättre än jag hade det den första tiden, och jag var så glad vid Per, att om han velat plocka ögonen ur skallen på mig, så hade jag låtit honom göra det.

Men så fick jag pojken . . Tvi för en sjuka! Jag var så arg så jag skällde på barnmorskan. — Ja, nta bara te' fröken blir gift, så far fröken se!

Om de ville ge mig hela världen, så ville jag inte gå igenom en sådan pers till, tyckte jag. — Är det på *det* viset, sa jag till barnmorskan, så efter denna dagen är det Per, som ligger i ugnbänken ... Men det däa är det nu inte lönt att tala om. För det var inte det värsta

ändå. Nää, annat blev det när far och jag fick se hur det stod till med det skuldfria hemmanet, och när det kom utmätning på både hästar och kor och hemgift och grannlåt. Far fick gå i borgen så länge han trodde sig, och mina fyra tusen kronor, dem fick jag aldrig se röken av sedan Per tog emot dem. Och Per bara hiade och länte, av Gud och hela världen. Men alltid var han lika glad och alltid lika blankad och fin, och ovetta bet inte på honom mer än intet i världen. När jag varit arg och trätte, så svarade han aldrig ett ord, bara visslade och gick ut på gården, och om jag gick efter honom och trätte — för jag var lika arg på honom som på mina bröder — så tog han bara en annan rock på sig och gav sig åstad till byen, och så såg jag honom inte mer den dagen.”

”Super han?”

”Kan nå'n tänka! Nej, han är den ordentligaste karl som kan gå på enna jord. Han tar nock sina glas, men ett fyllesvin är han inte. Nää då! Han bara går och sprätter ibland fina gårasöner och bjuder töserna på karusellgungan och agerar herreman. Nej, för all del! Per sypper inte. Men av alla människor hade han lånt pengar, och så ställde de till konkurs, och allting

gick på auktion. Det var förra våren. Och tänk, det gick allting! Hästar och hemman och rubb och stubb. Och där satt jag med pojken, som alltid skrek, och med två tomma händer, och med Per, som bara gick ut och in och visslade och sa: skitt i det, Karna! En ska väl inte gå och hänga sig heller! — Och mina fyra tusen kronor, var hade de blivit av? Nu fanns det min liv ingen-ting att ärva, så *det* behövde jag inte haft bekymmer om. Jösses, en så'n tid! Jag var så arg, så jag kunde spricka. Jag gräla' på Per både dag och natt.”

”Nä, men blev han inte ond för det till sist och trätte igen?”

”Tro det! Nää. Jag kunde inte få'n te' svara en gång. Han bara gick så snart jag begynte. Om det så var mitt om natten, så drog han kläderna på sig och gick — tvärt på minuten. Och när han kom hem var han lika glad. Och jag blev bara argare, när jag såg det ... Hade jag inte kunnat låta bli att gifta mig! Jag kunde suttit där med mina fyra tusen kronor och mått som blomman i ett ägg! Ackurat! — Eller jag kunde ha gift mig med Hans Massen och kommit in i det stora hemmanet, eller jag kunde ha hållit i med Märten, —

han, som reste till Amerika. Det sade jag också till Per — alltihop. Jösses, jag tyckte att om jag bara kunnat få skälla på honom så mycket jag orkade och fatt honom att svara, så skulle det varit en hugsvalelse! Och så en dag tänkte jag: nu ska jag allt lura dig ändå! Det var bakedag, jag skulle just till att älta degen, och Per satt i stugan. Jag hade inte sagt ett enda ord på hela den dagen, men jag tänkte: vänta mig du bara! Och Per han var god som gull, — satt och rökte en pipa borta i kakelugns-bänken. — Per, sa jag innan jag tog fast i degen, Per, du far allt hålla glytten så länge, för när han är ljus vaken, så tålar han sig icke med att ligga i vaggan. — Ja, kom du hit med honom, sa Per. — Och så gav jag honom pojken och började själv älta degen. Men när jag väl blivit nedklint ända upp till armbågarna, så att jag inte kunde ta pojken, utan han var tvungen till att hålla'n, så skulle fröken hört! Allt som jag älte, så skällde jag. Jag tyckte: nu ska' du tminstone fa höra sanningen, din rackare!”

”Men kan fröken tänka sig vad han gjorde?”

”Slog han?”

”Nää. Och han svarade inte ett enda ord. Han bara la' pojken ned i vaggan, fastän den började illskrika,

förstås, — så tog han sin mössa och gick, och jag såg honom inte förrän nästa morgon.

Men fick jag inte skälla på Per, så tog jag då min skada igen på länsmannen.”

”Varför det?”

”Jo, kan fröken tänka sig? När vi skulle ha auktion, så gömde jag undan en stampad vadmalsräcka, som jag själv hade vävt och haft med mig hemifrån, och jag tyckte att när de hundarna tagit allt annat, så behövde de åtminstone inte ta’ den. Men hur det nu var, så hade länsmannen ändå snokat upp det, och — kan fröken tänka! — han kommer med järdingsmannen och vill ta räckan ifrån mig. — Men jösses, man! (jag sa man, fast jag vet inte om karlen är gift, för det är bara en sådan där landskanslist, di kallar.) Men jösses, man, ä I rent galen! Min egen räcka, som jag själv har både spunnit och vävt! — Och han skällde mig för tjuv, det ilska trollet, och sa att jag kunde kommit på slottet för det jag tagit min räcka. Men hade han aldrig fatt ovett förr, så jaggu fick han då —. Räckan tog han i alla fall, men jag tror aldrig han sätter sina ben inom våra dörrar, utan att han blir nödd till det.”

”Seså, fröken lilla, nu är kaffet strax färdigt.”

Hon skar av ett stycke cikoria och släppte ned i kitteln.

”Tänker Karna aldrig på de andra fästmännen nu då?”

”Jo, det tror jag! En har minsann inte för roligt nu, så en kan gott behöva tänka på vad roligt en *har* haft”

”Kan jag inte få läsa ett av de där kärleksbreven?”

”Jo, det kan hon visst få!”

Värdinnan gick fram till ett gammalt hörnskap, rev om där och fick så tag i en bunt nedsmorda brev något värre till utseende än kortleken i en krogstuga.

”Se, här är ett”, sa’ hon och räckte flickan en av lapparna, ”men läs dem högt. Jag kan dem utantill allihop, men jag har likväl sådan ro av att höra dem omigen.”

Flickan tog i den smutsiga brevlappen med sina yttersta fingerspetsar, vecklade upp den och läste:

”Älskade Karna på N:o 12 och 21.

Vill du komma med mig på torget i morgon så skall jag bjuda dig på körsebärsvin och annan rolighet och Hanna och Jeppa, så det skall bli likasom ett litet lustparti.

din i livet älskade
Petter”

”Kallar Karna det ett kärleksbrev!” utropade den unga damen indignerad. Detta var ändå en missräkning.

”Jösses ja! Det ska’ det väl kallas! *När det är från en av mina fästemän!*”

Den unga damen kunde haft lust att protestera mot den uppfattningen, men nu var kaffet kokt, och hon måste skynda sig hem.

1887

Förbrytarblod

Sommarkvällen stod stilla och lugn, svepte ett vitaktigt flor kring alarna i kärret, tätnade till en skymning mellan ekarnas stammar och blev nästan till mörker inibland snären av hassel och hagtorn, men över skogens ödslighet sträckte sig lövvalvet i ljusare grönt, utan att röras av en vindfläkt.

I skogsbrynet satt en man på ett kullstjälpt kalktråg; han satt som om han väntade, och hans blick vek icke från den lilla gångstig, som från gården lopp utmed gärdesgården och ett stycke från stället där han satt vek in i skogen.

Det var en jordarbetares tunga hållning och breda axlar, det var slättbons drag av liknöjdhet kring den stora munnen, men det låg skogsbons instängda lidelsefullhet i dessa ögon, som hopknipna under de tjocka, rörliga ögonbrynen stirrade framåt mot den

tomma gångstigen. Den yttre lojheten dölde här något av brottets, av passionens rasmärke, och de öppna men fint formade näsvingarna var känsliga som en fullblodshästs näsborrar.

Det fanns en röd, svettig rand på den låga pannan, dit solbrännan ej sträckte sig, och han hade strukit mössan tillbaka på nacken, så att det fuktiga håret stack fram under skärmen likt en pudels samman-tovade ragg. Då och då strök han med ärmen över haka och mun, som om svetten trängt fram alltjämt. När han blev trött av att stödja sig mot ena knät, bytte han blott om ställning, så att det blev den andra armbågen och det andra knät, som fick bära tyngden av hans över-kropp. Det syntes ingen otålighet, ingen sinnesrörelse i hans ansikte, endast detta uttryck av tillbakaträngd smärta, som kom munnen att synas ännu bredare än eljest och gav än mer skärpa åt den krökta näsan samt den alltför starkt utvecklade hakan.

Skymningen blev djupare och luften fick en kyla som av dagg, men han — som satt där — kände det icke; han strök lika ofta över sitt ansikte, och svetten pressade fram lika oavbrutet.

En dräng kom gående ut från gården, men vek av nedåt ängen och följde icke gångstigen. Den ensamme böjde sig åt sidan, så att han doldes av den buske, vid vilken han satt, men det var överflödigt: drängen hade icke sett åt det hållet.

Natten blev kallare, och bakom den väntande hade månen börjat stiga upp, dold av skogen. Det var sent, och varje ljud hördes långt borta ifrån med en underlig tydlighet, — en hunds långdragna tjut inne från byn, eller skällan från någon ko i skogen. Eljest sov allt, — allt som var vaket om dagen eller som icke gick på förbjuden väg.

Den ensamme steg tungt upp och gick fram emot byggnaden. Han gled utmed väggen och stannade under ett fönster. Han betänkte sig ett ögonblick. Det harmade honom så, vad han nu gjorde. Varför kunde han inte gå till dansbanan i stället, — dricka och sjunga och hålla nojs med flickorna? Varför kunde han inte bry sig om dem, hellre än om henne? Det fanns många nog, som han blott behövde räcka ut sin hand efter.

Med en känsla av skam sträckte han sig upp och knackade på rutan.

Hans hjärta gav sig till att bulta. Det var som om

han tagit emot stryk och som om alla människor sett honom göra det utan att slå igen; men han knackade ännu en gång, starkare än den första. Skulle han göra sig till var mans narr, så var det väl inte värt att blinka vid det!

Han höll just på att knacka för tredje gången, då han märkte en rörelse därinne. Han såg upp; någonting skymtade innanför rutan. Han kände genast att det icke var hon, och han ordentligt krympte sig av förödmjukelse, men hade han sagt A, måste han säga B och ta emot vad som skulle komma.

”Ar det du, Per?” sade en kvinnoröst, och fönstret öppnades på glänt.

”Ja, det är jag”, svarade han tvärt och motvilligt, utan att tillägga något.

”Anna är inte hemma, och jag tror knappt att hon kommer hem förrän dager”, svarade rösten i blid ton och fönstret stängdes. Han hörde ett återhållet fnissande där inifrån.

Det var som om blodet runnit ut i huden och stuckit honom med hundrade nålar, det flög upp i ansiktet med en flammande hetta, och det slog som hammare i alla ådror.

Varför hade han frågat? Borde han icke vetat svaret förut! Borde han icke? Och varför slog han icke Malena i det skadeglada ansiktet? — slog henne med knytnäven så att blodet frustade ur näsa och mun! Det skulle varit en tröst. Varför hade han icke slagit!

Han såg åt fönstret; det var stängt och jalousien för. Det var för sent. Så gjorde han alltid. Men han skulle väl nå dem alla, — alla!

Andedräkten pressade sig fram i sugande drag genom dessa rörliga näsborrar; det var som om han uthärdat en smärta, vilken han måste bita tänderna samman om för att icke skrika.

Så började han gå framåt gångstigen; benen hittade vägen av sig själva, som hästar utan körare. Han var icke med, han visste icke om han gick eller stod, hans tankar var hos henne, som skulle komma hem när det blev dager, som skulle skratta — också hon — när hon fick veta att han varit där. Och hon var icke ensam. Han tyckte att han hörde dem viska och skratta, skratta var gång de nämnde hans namn. Och de kunde icke tala om annat än honom, det föll honom aldrig in att de kunde tala om annat. I morgon skulle de endast göra sig dess mer lustiga, sedan de

fatt veta att han gått ända fram till gården och sökt henne förgäves. Och han skulle få stryka ensam omkring i skog och marker, ensam som en utestängd hund.

Men han skulle märka dem! ... ge dem ett märke för livstiden.

Märka? Ja. Och komma på fästning för det, och sitta där inspär-rad, medan ...

Nej, var han inte bunden till händer och fötter och dömd att bli var mans narr! Det kom en maktlöshetskänsla över honom; han skulle velat gråta som ett barn, — gråta och kvida.

Han ville sälja sin själs salighet för detta enda: att ha henne för sig ensam, äga henne för alltid, taga henne bort ifrån alla andra ... Men inte det skrattet! ... Det, som hon aldrig kunde låta bli, detta tysta skratt, liksom en fågels kvitter, och som gjorde att han aldrig kunde tro henne.

Han hade alltid väntat att det skulle gå som nu. just *det* var det, som gjort att han fått henne så kär. Ty när hon gick ifrån honom, var det som om han aldrig skulle få se henne mer, och när de träffades igen, var det som om han sett någon uppstå från de döda; det

var som ett himmelens under, det var att bli glad åt så att han icke visste till sig.

Och han tänkte på hur många kväll han gått nere vid spången i det daggiga gräset, väntat och lyssnat — förgäves ibland — timme efter timme; hur han nästa morgon gått tung och trött till sitt arbete i den tanken att nu var allting förbi, och hur han så kunnat möta henne på vägen, rent av en händelse, sett henne komma där så fin och lätt i sin snygga bomullsklänning och med ljus duk på huvudet, och hur hon skratat bort alla hans klagomål och lovat komma en annan gång i stället. Och så samma historia om och om igen. Och denna tungsinthet, som växt och växt tills den var ett omätligt lass att draga på! Han tyckte att hela världen var bara ett träsk, där han sjönk djupare ned för varje steg, medan hon på lätta fötter sprang honom förbi över tuvorna.

Aldrig hade han hållit så av någon människa, icke av sin mor en gång, och ändå tyckte han att han skulle låta henne gå, om hon blott ville säga honom att hon var glad för den tiden de haft tillhoppa, och att hon icke hållit honom för narr.

Men tåga och gå! Låta honom vänta och fråga och

vändas och plåga sig med tomma, onyttiga tankar ...

Han hörde någon komma, och gled därför hastigt bakom ett träd; det kunde vara de. Och gömd i skuggan såg han dem gå förbi med armarna kring varandras axlar. Det var hon som talade, — viskande, lågt. Den ensamme mannen böjde sig framåt likt ett lurande djur, men han kunde icke uppfatta ett ord av vad som sades. När de kommit längre bort, nåddes hans öra av detta låga, herrskapslika skratt, med vilket hon kunde tvinga honom ned i ett rätthål. Det var således om honom de talade! Detta skratt kunde icke gälla någon annan. Det var han säker på.

Ja, ja, ja; nu var det förbi. Han kunde gråta och be; och hon kunde skratta. Han kunde säga att han ville ta livet av sig, och hon skulle skratta ändå.

Men om han gjorde det! Då skulle hon fa känna ånger och ångest ... Han var väl inte den förste som tagit livet av sig för kärastesorg!

Han fortsatte sin väg och tänkte på hur det skulle gå till. En tömsträng med en snara som lopp lätt, det var allt som behövdes.

Och sedan han var borta? ... Då skulle hon känna sig dess mera fri.

Han stannade tvärt. Det rörde sig i hans blod, han visste icke vad. Han kände det som om han varit i havsens nöd och velat ge sin själ i Guds händer, men nu höll rodret i hand igen och styrde upp emot vind. Lika gott om allt skulle gå i kras! Hon skulle icke berömma sig av att ha lekt käresta med honom och ha slagit honom fel utan vidare. Han skulle ge bot för leken, han!

Stegen blev raska, och när han kom fram till gården, ville han icke gå in i den kvava drängstugan. Han klättrade upp på höskullen, han kunde sova där, och där var han ensam.

Han redde sig en bädd i höet och öppnade lämmen ut mot skogen för att få mer luft. Och så lade han sig med kläderna på. Men sova kunde han icke, han bara låg och tänkte. Allting var sa underligt skarpt och klart.

Han tänkte på sin far, — den gamle med det vaxgula fängseluftansiktet och de skygga ögonen, som tycktes kunna se genom märmg och ben.

Skulle han själv gå samma väg? Var det på det sättet man råkade i olycka, kom på fästning och blev ohederlig för livstid?

För far hade det nog varit annorledes: han hade gjort sitt i överil-ning, kanske i fyllan. Men man kunde i alla fall inte komma ifrån det, om man hade det i blodet; han såg det nu.

”Det är utsett”, sade han tyst. Det fanns två viljor inom honom, och den som var starkast var inte hans.

Han låg länge och tänkte, — icke på om han skulle göra det eller ej; han bara tänkte för det han inte kunde låta bli, och för det han icke heller kunde sova. När han tyckte att natten måste vara tilländalupen, såg han på klockan, om det var tid att stiga upp till arbetet. Hon var bara ett.

Så reste han sig och gick fram till den stora glugg, genom vilken man stack in höet vid skördetid. Han stödde sig mot brädfodret vid takranden och såg ut i natten; man blev så varm av att ligga, och det bultade så stickande hett i alla ådror; det var bättre att stå där och få svalka.

Himlen var molnfri, men det var som om stjärnorna icke haft makt att lysa. Allt var tungt, dött, stilla.

Han hade förr haft tankar på att göra av med sig; han hade haft dem första gången när han var en femton års pojke och nämndeman-nens gråa häst brutit

benet av sig för hans vårdslöshets skull. ja, han tog det tungt — allting. Han kunde aldrig tala med någon människa om vad som tryckte honom, och vad andra kunde slå bort i gyckel, det gnagde i honom som en frätande orm. Han var inte stursk i mun, som de flesta av medtjänarna, han var heller inte foglig och lättböjd, som några av dem. När man gjort honom orätt, tänkte han alltid på hämnd. Men ännu hade han intet ont gjort. En gång hade han tänkt sätta eld på gården, och en annan gång hade han ämnat lägga sig i försåt för husbonden och slå honom ihjäl, men det hade stannat vid tomma tankar, och han hade känt det som om han så kunde göra eller låta bli; det berodde av honom själv. Men så var det icke nu. Om han skulle lida helvetets pina för det, så måste det ändå bli som det var utsett: — antingen han själv eller hon.

Han blev led vid att stå, och kastade sig i höet. Den som blott kunnat sova!

En sådan natt så lång! Han hade hunnit att tänka igenom hela sitt liv på nytt, och allt vad han nu skulle göra, och allt som skulle komma, och när han såg på klockan, hade det icke gått mer än fem minuter, och

han började på nytt med detsamma igen. Till sist var det som om han legat i en myrstack, och han ville stöna av vända, men han kunde icke bli kvitt sina tankar, och de ville taga andan ifrån honom. Nej, det tjänade ingenting till att ligga. Han ställde sig åter vid gluggen.

Det hände ofta att han icke kunde sova. Mången natt hade han — liksom nu — ställt sig att se ut i rymden, ensam med sina onda tankar. Då hade himlen stått vid och hög över hans huvud, över hans tinningar hade det strukit sval vind, och att inandas nattkylan var som att väckas ur en elak dröm.

Icke så nu.

Han såg undrande upp emot himlen, den stod trång och grå som en tilltäppt låda. Det han andades in var icke luft: det var någonting ljumt, kvalmigt, som gav äckel och som kväljde.

En underlig natt! Det fanns ingenting som levde. Icke ett moln, som drog över himlen, icke en fågels pip, icke fläkten av en vind.

Och inom honom själv fanns det något, som han icke kunde komma ifrån, något som vuxit sig pösande stort likt en oformlig svamp, något som kunde för-

störas i dag och skjuta upp större i morgon.

Han hade en förnimmelse av att något borde kunnat hjälpa honom, men han visste också att det icke skulle komma. Det var för sent nu. Fanns det då ingen hjälp?

Nej ... de skulle skratta alla, eller hålla honom för narr. Ingen skulle ha rätta ordet för att lösa det, som band hela världen i denna natt. Alla skulle de låta honom gå, — utan att säga detta ord, som han själv icke kände.

Hans svalg var svidande torrt, och han led all dödens ångest hundra och hundra gånger om, men han stod där så slö och loj, som om intet vore på färde. Ty allt var förgäves.

En underlig natt! — Han strök över håret, som var tovig och vått. Skulle det vara grått i morgon? Skulle han bära märke för hela livet av denna natt? Skulle människorna se, att han levat tjugu, trettio år på dessa skridande timmar?

Men morgonen kom som om ingenting hänt, och där nattvaket slöt, tog arbetet vid. Hans hår var icke grått och hans ansikte icke gult — likt den gamles

därhemma, — hans kraft hade icke vissnat bort, och han var densamme som i går.

Men alla tankar var döda, allt liv var dött, det fanns endast ett: gärningen. Det som skulle göras. Han själv eller hon. Det kvittade lika mycket vilketdera, nu.

Han ville tala vid henne först. Kanske fanns det räddning ännu, men han trodde det icke.

När kvällen kom, satt han åter på träget i brynet av skogen. Han väntade tålmodigt tills han såg henne komma, och först då hon var nära invid honom, reste han sig.

”Jösses! ... Jag blev så rädd”, skrek hon till.

”Du blev inte rädd för *mig*, du blev rädd för det du går till. Du skäms!”

”Vad skulle jag skäms för?”

’Jag har någonting att säga dig”, sade han utan att bry sig om hennes fråga, — ”sätt dig här och låt oss tala.” — Han visade på kalk-träget, där han suttit.

Hon svarade ej.

”Du har varit tillsammans med mig så många kvällar, att det är väl ingenting att betänka sig på”, sade han strävt.

Hon blev haj. Det fanns något i detta ansikte, som

skrämdde henne och tvingade till lydnad.

’Jag sätter mig här”, svarade hon och satte sig på en sten. Han tog åter plats på kalkträget.

”Du har inte så ont om en fästman nu för tiden”, började han efter en paus.

”Jag tänker det kan göra detsamma vad jag har eller inte har”, genmälde hon med tvungen sturskhet.

”Sää? Men mig gör det inte detsamma.”

Det kom intet svar.

Månen stod bakom skogen, och det kunde icke bli mörkare än det var.

Han satt och såg på henne. Hon såg ut som ett köpstadsbarn, så fin och blek. Och allt medan han såg drog sig hans ansikte samman i ett slags hotfull smärta. Hon vred sig under denna blick, som stirrade så underligt.

”Jag har väl inte tagit någon städsel på livstid hos dig”, sade hon med ett försök att göra sig fri från skrämelsen, ”jag har väl lov te’ göra som jag vill.”

”Ja, du har”, sade han.

”Men du hade allt kunnat komma till Höghultet i lördags ändå, som jag bad dig”, återtog han efter en paus.

”Nej! För det skall vara slut nu”, sade hon och såg honom i ansiktet. Han lyfte upp sin hand och strök med avigsidan över haka och mun. Det dröjde en stund innan han kom med svaret:

”Men du visste att det var allvar”, sade han då.

”Det nyttar väl inte alltid, vad en vet!”

”Nej, det nyttar inte, det.” — Han slog med sin knutna näve på kalkträget.

”Och nu vill jag gå”, sade hon och sökte resa sig.

”Nej, du stannar!” ropade han och stötte till henne så att hon satte sig.

’Jag vet inte vad det går åt dig i kväll”, sade hon osäkert.

”Det är *det*, att nu skall det bli antingen till ett eller ett annat mellan

Oss.”

”Det kan inte bli mer än ett. Jag går inte med dig mer.”

”Men du kan gå med honom”, han pekade uppåt huvudbyggnaden, ”du kan gå med Per Ols’ Henrik, och du kan gå med andra.”

”Du ljuger!”

”Gör jag?”

Hon reste sig åter, men han kastade henne tillbaka, så att hon måste taga för sig med händerna för att icke falla.

”Jesus, vad du bär dig åt!” ropade hon halvkvävt. Hon var nu så rädd att hon skälvde.

Det kom en manlig skugga från huvudbyggnaden och gled in i småskogen på andra sidan trädgården. De hade sett den båda.

”Vad tror du att en herre, sådan som han, vill en tös sådan som du? Men jag vill gifta mig med dig, jag!”

”Tack! — jag tror vi dröjer.”

”Och om du råkat i förtret, så skall jag gifta mig med dig ändå”, fortfor han i en häftig viskning. Den andre kunde vara så nära att han måste höra orden, om de talades för högt.

”Och få en svärfar som suttit på slottet! Det är för fin släkt.”

Om han ville slå henne nu, behövde hon blott ropa på hjälp. Men han gjorde icke min av det. Han ryckte blott till, som om han själv blivit slagen.

”Far gjorde det i fyllan och villan, det vet du”, svarade han nästan ödmjukt. ”Blodet kokar lätt över för

oss, Bolsätringar, när någon gör oss för när. Det — med far — har varit drygt nog för mig, utan att du behöver minna om det.”

”Men slikt tvättar en väl inte av sig ändå?”

”Det är mycket, det, som en inte tvättar av sig, sen en väl kommit in i ’et.”

”Böndagstexter far vi fyra gånger om året, och det är mer än så det räcker.”

Nu reste hon sig igen, och han lät henne stå. Men han grep ett hårt tag om hennes handled.

”Du hade inte behövt börja, om du inte kunde li’ mig! Nu ska’ du låta det bli vid det gamla.”

Hon vred förgäves på sin handled för att få den loss.

”Och om du inte kan”, fortfor han enträget, ”så var bara i kväll emot mig som du varit förr. Jag blir så underlig i humöret, när jag tänker på hur vi två haft det tillhopa ... Hur många gånger jag suttit där vid spången och väntat ... Om du velat tiggja hjärtat ur bröstet på mig, så skulle jag ha sagt: ta det.”

’Jag är nöjd med mindre.”

”Du skulle inte tala ur den tonen! Du vet inte vad som bor inom mig.”

”Det vore nock inte för rart att veta!”

Han hade rest sig. Han bara såg och såg på henne, men hennes blick vred sig undan för hans.

Han tyckte att hon borde känna, hur han hellre ville gå bort och dö än göra henne något ont; om hon blott ville mjuka upp honom med ett ord. Han tyckte att hon måste förstå det. Därför stod han och såg. Men det var omöjligt att säga något, vilket hon icke skulle besvara med hän.

”Du är den enda människa jag hållit av”, sade han blott, ”och vi ser varandra kanske aldrig mer.”

”Vill du inbilla mig att du går och hänger dig?” kom det spefullt, och hon log bekymmerslöst. Hon visste ju att det bara var skrämskott.

”Det, — eller kanske något annat.” Hans röst hade blivit tjock och otydlig.

”Då vill jag ge dig ett gott råd”, sade hon skratande och spejande ut mellan buskarna efter undsättning, ”tag ett rep som kan bära en stut, och laga så, att det inte finns några knutar. — Det är så lätt när en har hängt sig och blir i livet.”

”Du är inte en människa, — satan!”

Det lät som ett dovt slag, när han stötte till, och han

hörde ett skri, liksom genom bruset av ett stort vatten. Han stötte och stötte, han fruktade att få höra det skrattet igen, — över dem, som blir vid liv.

Men det blev tyst, så underligt tyst. Det fanns ingen som skrattade mer.

Någon kom springande så att grenar knastrade, och han såg någonting ligga på marken.

Där stod två och stirrade på honom. Det var informatorn och en av gårdens drängar, nu kände han dem. Och han blev klar i huvudet med ens.

”Tag mig till länsmannen”, sade han och slängde kniven med ett uttryck av äckel, ”men det skall aldrig ångras.”

1887

Hans Landos praktiska teologi

Det kommer ett slags kamratskap av att tröska för pundskäppa tillhopa, och i detta kamratskapsförhållande stod Hans Lando och Mick Krytzkow till varandra. Men för resten var de så omaka som tänkas kunde.

Micke var till bördenjude och hade på sin tid vandrat omkring med lådan på rygg; först i äldre år hade han av någon nitisk prästman blivit omvänd och döpt, varefter han från vandrande krämare hade slagit över till bofast daglönare.

Av alla de församlingsbor, vilka någon gång besökte kyrkan, var han väl känd, ty aldrig försummade han någon mässa, och ingen kunde undgå att lägga märke till honom, där han kutryggig och med inåtvänd blick stod eller knäböjde på kyrkogången invid klockare-stolen, med händerna sammanknäppta

kring sin stora psalmbok, uttryckande sin andakt genom de besynnerligaste bugningar och krumbukter.

Micke ansåg sig icke värdig att sitta i en kyrkobänk; hans plats var utanför.

Ty enligt sin nya tro hade han varit en av dem, vilka förföljt och korsfäst den gudasände, och denna föreställning uppfyllde honom med en sådan känsla av ovärdighet, att han aldrig djärvdes räkna sig i rang med födelsekristna. Och driven av ett ingrott begär att genom åthävor och ceremonier få bekänna sin tro, hade han lagat i ordning åt sig en egen ritual, enligt vilken han skötte sin gudstjänst. Att människor skrattade åt de otympliga bugningar och knäfall, som till hela församlingens förlustelse utfördes solo på kyrkogången, vållande honom intet obehag, snarare en njutning. Till den prägel av förtryckthet, han som polsk jude tagit med sig då han utvandrade, hade han ytterligare lagt den ödmjukhet, vilken kristendomen predikar, och som han accepterat i all troskyldighet, utan att fästa något avseende vid hur föga de nya trosbröderna lade sig vinn om denna sin läras kardinaldygd.

Micke hade tättklippt, gråblandat hår, ett kort, glest skägg, som lopp samman i en liten spets på hakan; en insjunken, smalaxlad figur, vilken stod alldeles krum, samt slutligen ett par långa fötter, eller rättare ett par stövlar, vars nosar var uppåtvända och tomma, medan hälarna tycktes sitta halvvägs upp i skaften.

Hans Lando — hans kamrat — hade varit soldat en gång i världen, men fått avsked till följd av sitt fylleri och sin bottenlösa envishet.

Han gjorde allting med metod, och han var stolt däröver. Han var över huvud stolt över allting. Han var stolt över att han varit knekt, ty en knekt kunde alltid förakta en bonde; han var stolt över att han fått avsked, för det hade han fått emedan han ”djäklar ta mig aldrig krusade nå'n människa”, han var stolt över att man icke gärna ville byta ord med honom, ty det visade hans övertag; han var stolt över sina långa armar och lastdjursstyrka; han var slutligen stolt över sin förmåga att supa.

Den metod, efter vilken han inrättat sitt liv, bestod främst i att han arbetade som en träl en månad eller några veckor — och det var rent av förvånande att se hur han då kunde slita och umbära — för att sedan få

slå sig lös och endast supa och slåss under en fjorton dagar bortåt.

”En ska’ väl nå’n gång känna att en lever”, brukade han säga.

I godlyntare ögonblick och fattad av ett slags bondhumor, vilken slumrade i djupet av hans förnäma soldatsjäl, kunde han visserligen medge att han kommit en smula på bakkälken, men den som tillät sig att betvivla hans snille och skarpsinnighet, den skulle ofelbart ha fatt att göra med hans beniga knytnävar, för vilkas överbevisande kraft hela bygden hade respekt.

Om sin oemotståndlighet hos det täcka könet hyste denne ladu-gårdsskeptiker en djup och på erfarenhet grundad övertygelse, men de bedärande egenskaperna torde svårligen vara att söka i hans utseende, ty detta stod i lika stark opposition mot alla skönhetslagar som någonsin Hans Lando själv emot all militärisk disciplin.

Han var lång till växten och dessutom uppkliven i ett par höga träskor, på vilka han vinglade framåt med den ögonskenligaste fara för sina fortkomstledamöter. Knäna hade fatt en mer än reglementerad

ledighet, men till ersättning hade ryggen stelnat i en militärisk sväng bakåt, och genom sin ägares vana att kräma sig tycktes nacken så småningom ha vuxit i vädret. Huvudet satt som om det vore spetsat på en stång och med odödligvordet förakt skådade ned på allt levande.

Hyn gav intrycket av en brun fernissa, näsan var otroligt lång och ständigt prydd av revor, — märken efter de nämnda sup- och rekreationstiderna, vilka i regeln var något stormiga. Till att förhöja allt detta ägde Hans Lando ett par högst omedgörliga ögon, vilka alltid pekade åt annat håll än det han åsyftade. Denna omständighet i förening med att han alltid sluddrade på målet gjorde att man egentligen aldrig kunde veta när han var full eller nykter.

Micke Krytzkow och Hans Lando var båda ett par plantor, som så att säga växte på samhällets utkant; det var väl detta som fört dem tillsammans, trots olikheterna.

Dessutom arbetade ingen gärna i kompaniskap med Micke, vars gudliga förmaningar alltid följde med på köpet, och Hans var fruktad för sina lärda disputationer med dessa ”slående” slutargument,

som ingen kunde stå för.

Det var lördagskväll och nära arbetstidens slut. De båda kamra-terna hade tagit sig en rastestund. Micke stod lutad emot slagan och genomgick i huvudet morgondagens högmässotext, Hans satt i halmen, med de långa benen utsträckta framför sig samt mumsande på ett stycke flottmat.

”Hör tu, min käre proter, varför går du aldrig i Guds hus?” sade Micke plötsligt och såg på kamraten, ”tet skulle du man gere. Jak har aldrig sett dig i Guds hus.”

Hans siktade med sina vindande ögon efter juden, men sade ingenting. Han hade synbarligen ett behov att se uppifrån och nedåt på personer och ting för att komma i rätta stämningen. Han vände handen avig och torkade sig om munnen med ärmen av sin ylletröja, så strök han kniven mot låret av sin ena byxa, där det fanns en blank rand. Han såg därefter på kniven, fällde den tillhopa och stoppade den i fickan. När detta var gjort, slog han en väldig volt med sina långa ben och kom så på fötter. Men han svarade ännu icke, utan dinglade först på sina kullriga träskor bort till ett annat hörn av logen, tog en väldig dryckeslägel, satte den till munnen i det han stjälp

den upp och ned över sitt ansikte och drack så ut allt det som fanns kvar där.

”Hå?” sade han i det han ännu stod kvar i halmen med utspärrade ben och blott vände ansiktet om emot sin lille kamrat, siktande efter honom med ögonen. ”Går jag aldrig i Guds hus?”

”Jak har aldrig sett tik där, og jak är ter varje söndag.”

Hans Lando vände sig nu helt om. Han varni sitt allra nådigaste humör, just upplagd för att briljera en smula med sin klyftighet. Han gjorde en gest, så att det slog knix i knäna, satte huvudet på sned för att kunna se rätt på Micke, och så sade han i sin sluga, snövlande ton:

”Det skall jag säga dig; jag vill inte sitta i kyrkan som en spottavla, det är därför jag inte går dit.”

”Käre proter, icke skulle du plive till en spottavla för det du ginge i kyrkan”, sade Micke, vänligt uppmuntrande. ”Varför skulle du plive tet?”

”Jo, ser du”, han lade på ett demonstrerande sätt högerhandens pekfinger på de av vänsterhandens två fingrar, som bäst borde kunna hålla en pris snus, ”jo, ser du”, sade han, ”när man ingen kyrkeklänning

har, så blir man bara en spotttavla. Och vad skulle jag i kyrkan? Jag kan mina stycken lika bra som prästen.”

”Min käre Hans, tet skall tu aldrig säga!” utbrast Micke förskräckt, ”prästen är Guds sändebud på jorden. Tu kan aldrig jämföras med honom. Och vad tet andra peträffar, så är tet pare tomma undanflick-ter, för om tu ville spare tine penningar, så hade tu god råd att skaffe tik kyrkekläter. Jak har icke mere arbetsförtjänst än tu, och jak har en kyrkeklänning för almindelige söndagar och en för te store pön- och helligdagar.”

”Hähähä! Vad nytta gör det att du går i kyrkan, när du lever tvärt emot skriften?”

”Min käre proter, jak är pare en skröpelig människa, men jak lever efter skriften, tet gör jak.”

”Nej, du är inte en skröpelig människa, för en lögnstock är du. Du säger att du lever efter skriften! Står där inte, att den som haver två klänningar, han skall giva den ena till den som ingen haver? Om du nu vill leva efter skriften, så skall du giva mig den ena. Kan du säga emot på det? Du!”

Han såg triumferande på sin stukade opponent.

Micke ställde slagan ifrån sig och vaknade helt upp från sina dröm-merier.

”Ack, tet är en fillfarelse, en stor fillfarelse!” utropade han förtrös-tansfullt i det han slog ifrån sig med båda händerna, som om villfarelsen kommit seglande lik en stor spindelväv att fånga honom i, ”tet är icke att förstå efter pokstaven utan efter antan. Det är en liknelse ... tet är para en liknelse.”

Hans stoltserade visserligen med att till en del uppträda som fri-tänkare, och kunde tillåta sig att gyckla med ett bibelspråk, men det fanns dock fundamental-satser, vilka han icke tillät någon att röra vid.

”Kallar du Guds heliga ord för en liknelse? Då är du ju sämre än en turk och en hedning, ditt eländiga liv!” utbröt han därför med en plötslig och varm nit-älskan.

Men Mickes hela tanke var koncentrerad på de två helgdagsklänningarna och när han såg Hans Landos beslutsamma min blev han helt förskräckt.

”Ack, min käre proter!” utropade han med en vett-skrämd iver, ”hela ten heliga skrift vimlar ju av liknelsar!”

”Det är lögn, du!” ropade Hans och mättade sina

motsträviga ögon bort i ett hörn, vilket vill säga att han mente sig fixera sin tråto-broder. ”Det är lögn, du; för det enda vi har att leva efter, det är den heliga skrift, och den är inte nå'n liknelse. Antingen ska' en inte göra sig grön och låtsa sig vara helig, eller också ska' en tro på skriften. Och står där inte, att när jag driver dig en på det vänstra örat, så skall du vända det högra till. Står där inte det, du? Eller är det kanske också en liknelse?”

Hans hade sträckt fram sin stora knytnäve, men icke alls som någon hotelse, utan blott som en gest betraktad. Micke rönt icke desto mindre en obehaglig förnimmelse vid att se på denna näve, som mycket liknade en rundsliten slägga, fästad vid ändan av ett långt skaft. Och Micke retirerade långs med ena väggen, medan han tyst beslöt att hellre taga emot hur mycket stryk det skulle vara, än att skilja sig vid någon av sina kyrkekläder.

”Nog känner du till hur många liknelser tet finnes i ten heliga skrift?” sade han, med ett skickligt schackdrag vädjande till den lärdom, över vilken Hans var så stolt.

Denne började verkligen dra öronen åt sig vid den

tvärsäkra tonen. Det föll honom in att han möjligen kunde blamera sig genom ett allt för kategoriskt påstående, när han rörde sig på ett område, där den andre var så hemma. För hans tanke hägrade det något om ”den gyllene medelvägen”, som det alltid är så klokt att följa. Han antog därför en skarpsinnig min, som om han noga rannsakat sitt minne.

”Ja, det **kan** hända att det finns nå'n ynka (enda) liknelse i det gamla testamentet”, medgav han tvivlande. ”Men nägg om det finns nå'n i det *nya*! För *det* är det rena or'et.”

Och vid han sade detta, betraktade han Micke med den overseende vänlighet, som en stor hund ibland täcks visa mot en mindre.

Micke hade återtagit slagan och sysslade i halmen med en min, som borde inge den andre den lyckliga tanken, att argumentet varit bindande. Härav drog Micke den dubbla fördelen att både slippa från att uttala en osanning och att få prygel.

Hans Lando ansåg freden slutet på hederliga villkor, och även han återtog sin slaga, stolt över att genom sin blotta klyftighet ha rätt sig ur detta svåra teologiska spørsmål.

”Ja — för om vi inte hade vår katekes och vår ’vangelibok, så rev vi hjärtat av hinandra” anmärkte han, rörd över sitt eget kristliga sinne.

Vid dessa ord svängde han sin slaga och tröskningen begynte.

1887

Storhandel

Regnet plaskade ned strömvis, lugnt och ymnigt, ledade sig i långa ränder nedåt fönsterrutorna och gjorde dem så tjocka av bara vatten, att man knappt kunde uppfånga en skymt av gatan där ute.

Men dess vänligare föreföll det lilla rummet med sina hemvävda mattor, med sina bokhyllor och fack runt kring väggarna, samt slutligen med sitt skrivbord, där varje småsak låg på sin vanliga gamla plats, med ett utseende så godmodigt bekant, som hade det varit idel små tomtar, färdiga att stå till tjänst.

Vid bordet satt ett äldre fruntimmer och skrev lugnt och jämnt, utan en raspning eller ett ljud.

I ena hörnet av den skröpliga soffan, hade en ung flicka krupit ihop, med djupsinnigt intresse hängande näsan över en bok.

I dag var det så fult väder, i dag skulle det säkert

icke komma några bokhandelskunder. Det var således att helt och hållet hängiva sig åt sin självvalda sysselsättning. Och så kom det i stämningen något av detta egoistiska välbefinnande, som njuter dess mer av värmen och lugnet, därför att andra måste sträva där ute i vind och regn.

Då avbröts tystnaden av steg i förstugan, — detta sandkornens knastrande, som tyder på träskor.

Jo, vackert fick man vara i fred!

Det dröjde några ögonblick innan dörren gick upp. Den unga flickan fortfor med sin läsning, men det äldre fruntimret lyfte huvudet och ett par uppmärksamma ögon väntade på de inträdande. Vad kunde det vara för folk? En lång tidspillan manne? Kanske en fäst-man, som ville köpa psalmbok åt fästmö sin, och en halvtimme för-gäves kunde pruta för att få några öres avslag på de fyra kronorna, eller för att förmå henne att sälja boken tio öre billigare än den stod henne själv i?

Nej.

Till och med för hennes vanda blick var det omöjligt att avgöra om karlen var en tiggare eller en kund.

Lång var han och mager, tarvlig och osnygg, men

trasig var han ej och icke värre än mången välbärgad karl kan vara, vad det beträffar. Men det var icke en vanlig bondfysionomi med sin trygga däsighet, icke denna min, som tycks säga att den inträdande tror sig äga större rätt än den hemmavarande. Nej, det var en viss tvetydig civilisation, — den, som gör att stadsproletären skulle bli förnärmad av att kallas för bonde.

En ”strykare” var han, men ville han sälja eller tigga? Det var frågan. Bokhandelns ägarinna fann ett nöje i att söka gissa sig till det innan han talade. Hon brukade kunna se på sitt folk vad det skulle bli fråga om. Här fanns tid tillräckligt.

Preludierna upptog honom så helt och hållet, att han icke tycktes lägga märke till att det fanns någon i rummet. Han hade varken tid att se sig om eller hälsa, så upptagen var han.

Ansiktet var smalt, näsan lång och buktig, kroppen likaså. Man kunde säga att det fanns ”stil” på karlen. Yllehalsduken var surrad kring den långa halsen, försvann under västen och slöt sig tätt åt som en militärkrage.

En käpp bar han över axeln, och på den käppen

hängde ett blårutigt knyte, stort och knöligt. Käppen stretade på sitt håll och knytet bredde sig på sitt. Det skulle icke så liten konst till att klarera sig i den tränga passagen mellan kakelugnen och bokhyllan, ty käppen skra-pade omkring, och knytet törnade emot. Men mannens lugn var orubbligt och hans allvar icke mindre. Den unga flickan såg flyktigt upp, gjorde en försmädlig liten min och läste sedan vidare, som om ingen funnits i rummet mer än förut. Frun doppade åter pennan och började skriva, ty detta kunde vara länge ännu, och vad den människan kunde vilja var det rakt omöjligt att gissa. Händelserna måste utveckla sig själva. När hon åter såg upp, hade karlen fått käppen från axeln och fångade nu sitt knyte som om det varit en från trädet nedplockad frukt. Han ställde det varligt på golvet mellan kakelugnen och soffan. Först då han böjde sig ned såg hon att han icke längre var ensam. Följeslagaren hade kommit in så tyst att hon icke märkt honom. Träskorna hade han satt utanför dörren och stod där nu på sina grågula strumpsockan, orörlig som en bildstod och synbarligen genom-trängd av stundens vikt. Det var tydligt att han icke själv hade något ärende, utan endast var

med som sällskap eller vittne. Det var omöjligt att tänka sig någonting mera urblekt och färglöst än denne lille gubbe. Här och skägg var lurvigt grå, ansiktet smutsgalt, och klä-derna hade färg som en gammal säck. Ögonen kunde man icke se, ty han höll dem fästa på golvet, som den där i djupa tankar glömmet vad han ser på. Den enda bestämda färg som fanns att se på människan var den breda snusranden mellan näsa och mun, ty den var mörkbrun. Där stod han på sina breda ullsockar, utan att röra sig och med mössan tryckt emot bröstet — högtidlig som en egyptisk mumie, komisk som själva bondhumorn och andäktig som skulle han bevittna någon helig handling. Vad kunde de vilja, dessa två? Vad i Herrans namn kunde de vilja! Hela situationen hade blivit till den grad skrattretande, att det icke fanns någon annan råd än att tåga och hålla sig stilla. ”Mina goa herrskaper”, började den länge, tog hatten i hand och gjorde en bugning, en långsam gnölande bugning, innan det kom något ord. Nu var det ju klart att han ville tigga! Man tänkte redan på en femöring ur kassan; det vore väl enda medlet att bli av med honom.

'Jag skulle be att fa köpa två kuvert", tillade han emellertid.

Tant de bruit pour une omelette! De båda fruntimren höll på att brista i skratt. Detta var således hela den storartade affären! Flickan reste sig för att taga fram det begärda. Frun satt stilla på sin plats och betraktade kunderna. Det var tydligt att de hade druckit; icke så att de måste ragla, men så att de framställde den karikatyr av sitt eget skaplygne, som på fackspråket kallas ölsinne. Detta tycktes vara goda ölsinnen; det var någonting groteskt, men ingenting skrämmande.

Den länge tog ett steg framåt, försiktigt, för att ej blöta ned golvet. Det fanns en viss fredlig humor i hans små gråa ögon. Han var nyktrare än den lille gubben.

"Nu ville jag be fröken om en sak", sade han med stor omständllighet, "och det är att det ena kuvertet blir så stort, att man just kan stoppa det andra inuti. Kan det gå för sig?"

'Ja bevars."

"Tackar."

Han följde med ögonen hennes rörelser, medan

hon stod vid bordet och provade kuverten.

"Jag skall säga fröken, att jag har en fästmö", ytttrade han i vördnadsfull, belevad ton.

"Sää, har han det", svarade flickan och såg på honom en smula skrattlystet. Hon tyckte på sitt sätt att han för länge sedan passerat åldern för dylika dårskaper. Han kunde väl vara närmare en femtio år.

"Ja", fortsatte han med en stolthet, som ville synas anspråkslös,

'Jag brukar skicka kuvert till henne och skriva min adress på, så är det lättare för henne när hon skall skriva till mig. Fruntimmer har ju ändå svårt att reda sig med sådana saker; man får hjälpa dem en smula."

"Javisst,"

"Ja — se **annars** behövde jag det visst inte, för hon är rikare än jag."

"Det var ju roligt."

"Ja, hon står sig verkligen gott, ska' jag säga, så för den skull behöver jag inte göra det, men — det är liksom en smula — hm — **uppmärksamhet**, ser fröken."

"Naturligtvis."

”För jag skall säga att jag är *resande*. — Jag är ute på luffen. Om jag inte gjorde så här, så kunde hon inte veta var hon hade mig. Och då skulle hon bli lessen, kan fröken tro”

”Det tror jag nog.” Det ryckte betänkligt kring Fan-nys mun, men hon höll sig tappert.

”Hon tycker inte om när jag är så länge borta. Sist hade jag varit två dar över en vecka, och jag fick så mycken skam, när jag kom igen, kan fröken tro”

”Åh?”

”Ja, inte gräl eller så — förstås — utan bara så där i all beskedlig-het, bara därför att hon är så glad vid mig. Och då får man ju tåla en del. Med fruntimmer får man inte räkna så noga.”

Mumien nere vid dörren mumlade något, men ingen kunde höra vad han sade och han stod fullkomligt livlös.

”Fröken kan tro det känns gott att veta att där ar någon som håller så mycket av en.”

”Tror väl det!”

Hon räckte honom paketet, och han begynte fumla i sina fickor, — plockade upp varjehanda därur, såsom segelgarmsändar, några spik, en näverdosa,

cigarrstumpar, en halv hästsko och åtskilligt annat. Slutligen fick han rätt på en del slantar och lät så det andra falla ned i fickorna igen.

”Ack, nu glömde jag ändå en sak!” — Han torkade behändigt sina av regnet våta nypor mot byxbenet, for så med handen i bröstfickan och drog försiktigt fram ett litet väl inlindat paket. — ”Här har jag två kuvert till, det ena inuti det andra. Skulle fröken vilja vara så innerligt god att lägga dem hos de andra två, så har jag lättare att hålla reda på dem.”

Hon tog upp paketet och gjorde som han bad. Han stod och tittade på, med en illmarig liten ryckning i ögonvrån.

’Jag skall säga fröken att jag har en fästmö till.”

”Äh?” Nu höll hon på att storskratta.

”Hm — joo. Och så vore det allt bäst, om jag fick fyra frimärken med.”

Han räknade upp pengarna på bordet och hon gick efter frimärkena. Under tiden gick han bort i kakelugnsvrån och började ställa med sitt knypte.

Då hon åter kom fram till bordet, reste han sig och höll knyttet i handen.

”Och så får jag be fröken om en ting till. Vill hon

vara så god och sätta frimärkena på breven”, sade han ytterst hövligt, ”det är nästan skam te’ å begära, men jag kan inte själv, för — ja’ har snus i mun”.

Hon kastade hans pengar i kassan för att få tillfälle att vända sig om, så kom hon igen och klistrade fast frimärkena. Om han inte snart ville gå, skulle hon förgås av skratt.

”Men när han nu på det sättet går och har en fästmö, som den andra inte skall veta om, så kan det ju hända att hon i sin tur har en extra fästman, som *han* inte vet av.”

Den länge tvärstannade med knytet och käppen halvvägs lyfta mot axeln. Han såg på henne, slagen av det nya i denna tanke. Så gled det ett knipslugt och medgivande leende över hans pergamentbrunn ansikte.

”Ja, det kan man aldrig veta”, svarade han med oförställd beundran för det sinnrika i hennes anmärkning, ”det kan man aldrig veta”, —han sänkte rösten, lade huvudet på sned och log, — ”för se frun-timmer di ä’ så *rasande* illmariga.”

Med en beslutsam knyck slängde han käppen och knytet över axeln.

Gubben vid dörren murrade något, utan att förändra en min, men icke heller nu kunde någon höra vad han sade. Han hade synbarligen ett horn i sidan till kvinnokönet i allmänhet. Vem vet — kanske gick han och bar på en besviken kärlek. Varför skulle icke en sådan där snusig gammal fattighusgubbc få hålla sig med en smula romantik!

Fanny kastade sig på soffan och höll händerna för munnen.

Och så gick kunderna.

”Men han glömmer ju breven!” ropade hon just som de stängde dörren.

Den länge kom in igen. Han skakade på huvudet, när han såg sitt paket ligga på bordet.

Så såg han på flickan, — tacksamt, slugt, humoristiskt. Och så skakade han på huvudet igen, tog paketet och stoppade det i fickan.

”Fröken”, sade han och vände sig om med handen på låset, ”lilla granna fröken — skulle jag säga, — gift sej aldrig må nå’n som sypper, för det försummar måtro mycket. Det har det gjort för mig.”

Och så gick han.

1885

Om en hökass

”Håkan, ska’ vi hålla här?” ropade den främste av förbönderna i det han vände sig om på lasset och höll in hästen.

”Ja, la voss hålla invän gäulen därhänne, där ä’ de’ lunt”, svarades från den eftersta vagnen.

Och så rasslade de tre fororna framåt gatan igen, tills de kom fram till den utpekade gaveln.

Det var en ruskig novemberdag, varken vinter eller höst. Luften var tjock och grå.

”En bler valen om nyporna”, sade den, som först ropat, i det han hoppade av lasset och tog sig en duktig åkarbrasa. Han var en medel-ålders man med vindpiskat ansikte, smutsgula polisonger och lika-dant hår. En trög godmodighet var det förhärskande draget i hans ansikte.

”Hur ä’ de’ me’ jär, Tore? I har väl ente fröset ihjäl

pa väjen?” återtog han, denna gång vänd till sin närmaste man, en gammal gubbe i blå vadmalskappa och med en förfrusen nästipp, varpå ytterst ute hängde en vattendroppe.

”Han behöver bara en köresypp”, ropade den siste i raden, en helt ung man, med rödlätt ansikte och levnadslustiga blå ögon. Han hade en elva års pojke bredvid sig på brädan, och just som vagnen stan-nade, hoppade båda av, var ifrån sin sida. ’Jag svarar inte nej te den som bjuder”, svarade gubben, som ännu satt kvar på lasset och sävligt började hasa sig utför dess kant i små avsatser, tills han med ett hopp kom ned på marken, så att träskorna skrällde i stenläggningen.

”Snygga gator di håller sej me’ i dennehärnade byen”, anmärkte den som blivit kallad Håkan, och såg med försmädlig min pa sina nysmorda stövlar, som sjönk ned över sulorna i smutsen. Därefter surrade han raskt loss sin hökass, dvs ett av rep knutet nät till förvaring av foder åt hästen. Han var den ende av de tre, som bestod sig med denna lyx. De andra hade sin foderknippa lös i vagnen.

Var och en ställde först i ordning för sin häst och tog sedan fram matpåsen.

Elvaåringen värmde sig genom att slå sina händer på samma sätt som nyss den ene av förbönderna, därefter ställde han sig vid vagnen för att vänta på förtäringen. Han var sin faders fullständiga avbild: samma drag, samma tvärsäkerhet och samma kläder, — grått hem-vävt tyg, varmt som ett skinn och nyss kommet ur pressen. Snitten på den lilles kavaj skilde sig icke en hårsman från hans pappas; ja, ända till den styva vikningen längs ryggen — talande om ordningen i ”mors” kistor — så fanns den där. Hela pojken såg ut som en tokrolig parodi på den äldre; en alldeles omedveten parodi.

Sedan Håkan ställt matknytet på åkebrädan, stack han handen in i halmen, och efter åtskilligt fumlande fick han fram en butelj.

Tore löste upp för sitt matknytte och lätsade av grannlagenhet ingenting se.

”Skål, Tore”, sade Håkan i det han tog sig en klunk av flaskan och sedan räckte henne åt den gamle.

Denne vände sig om, snöt sig ut i luften och tor-kade sig om näsan med kappärmen innan han drack.

”Tack, de’ gjorde gott i skrås”, sade han belåtet och ville lämna flaskan tillbaka.

”I får ha en i de’ andra benet, ellas bler I halt”, sade Håkan gemytligt.

”De’ bler ja’ ändå, för ja min liv sprack icke träskoen, när ja’ hoppa au vöjnen”, sade den gamle och drack ännu en gång.

”Ja, I larma’ nock så! I trödde, så ja’ trodde, I skulle trött igenom brostenarna”, sade Håkan skrattande.

Nu var turen hos den tredje i laget. Han stod och åt ost och bröd med en min som om han aldrig i världen väntat på något att skölja ned det med.

”Var så bra”, sa värden.

”Ja’ sier tack”, svarade den andre makligt, satte flaskan för mun-nen och drack ett duktigt tag.

Till sist tog Håkan åter en klunk, och så började han äta. Pojken hade hela tiden följt honom med ögonen, på samma gång han gjorde duktiga angrepp på ett stycke skinka och bröd.

Det blev tyst en lång stund. Var stod vid sin vagn, och man hörde endast hästarnas mumsande, höets sakta prassel eller en järnlänks klang mot vagnshäcken.

Brännvinet gick åter runt. Alla såg varma och belåtna ut.

”Ska’ ente du ha en tår å sätta värme i kroppen mej’ sade Håkan till sin pojke, då flaskan var nästan tömd.

”A, i helsingen!” svarade ynglingen, stolt både över att bli bjuden och att avslå.

Håkan såg vädjande till sin närmaste man.

”Nej, tro’et aldrig”, sade han beundrande, ’ja’ byr’nom så titt, men han sier alltid nej, för mor har förbjudit ’nom”.

Pojken tog emot berömmet med en min, som om det rört någon annan än honom.

Håkan gick bort till den med ljusa polisongerna.

”Jens”, sade han och slog honom på axeln, ”du å ja’ vi ha då alltid va’t såna goa kammerater.” — Han drog sina skånska å så långt och kärvänligt.

’Ja, de’ ha vi alltid va’t, och de’ ifrå barnsben”, svarade den andre bekräftande.

Gubben stod tyst borta vid sin vagn och såg belåten ut. Hans spet-siga nästipp var rödare än förut, men med sin sedvanliga vatten-droppe ytterst ute.

”Hör I, pauga, nu går vi hän på gästgivaregården och far voss ett glas bir!” skrek Håkan med en beslut-sam gest. Han tycktes ha kom-mit riktigt i humör nu.

”Lars, du kan väl se te ögen?” vände han sig till pojken.

”Nä, jäderen i me’, om ja’ de’ gör!” svarade pojken, icke mindre karlavulet, med sin gälla falsett.

”Jens, hörde du på paugen?” sade fadern med ett leende av stolt-het, ”tror du de’ blir karl au den me’ tiden! Kom nu, så går vi.”

’Ja’ passar ente ögen!” ropade den förhoppnings-fulle unge man-nen efter dem. Men hans hotelse läm-nades utan avseende. Håkan gav endast sin granne en vänskaplig puff och skrattade så han gick krok-ryggig.

’Ja kan en ente ... !” utbrast pojken halvgråtande av harm, men resten sväljde han, ställde sig bredbent i gatsmutsen med händerna i kavajfickorna, beredd på att vänta.

Och vänta fick han.

När karlarna kom igen kunde man se, att de icke spillt bort tiden. De två yngre slingrade i gången, den gamle gick tyst och småmyste för sig själv, allt-jämt med sin tagelsnärt i näven. Alla tre hade cigarr i munnen och såg viktiga ut.

”Se här, mitt barn, här har du en peng te en kaga”,

sade Håkan faderligt och gav sin son en slant, ”se’n ska’ vi köra”.

Pojken betänkte sig ett ögonblick, nappade så myntet och sprang ned åt bagarens till. När han kom tillbaka, hade fadern satt hästen för och lade just tillrätta i vagnen.

”De’ va markelit ded, ja’ kan ente hitta min hökass”, sade han.

”Han ligger väl i vöjnen”, svarade pojken, utan att göra sig omak. Håkan vände upp och ned på allt löst, som fanns i vagnen.

”I nej men har ä’ der ej nå’n hökass”, sade han förtretligt och kastade en misstänksam blick på de andra vagnarna.

”Paug, har här va’t nå’n å stålet hökassen?” — Håkan började se arg ut.

”I nej men har här ej”, svarade pojken liknöjt, drog upp en vete-bulle ur fickan och började äta.

Utan att yttra ett ord gick Håkan fram till Jöns och började vända om sakerna i hans vagn.

”Men ä’ du galen! Ha’ ska’ du i min vöjn?”

’Ja’ ska’ se ätter min hökass.”

”Näggurn ja’ har ta’t nå’n hökass, de’ sor ja’ på”,

svarade Jöns och lade betset i munnen på sin häst.

”Min hökass ska’ ja’ ha, ärtan så du ella nå’n anen har stålet han!” ropade Håkan och slog sin knutna hand i vagnshäcken, så att hästen hoppade till och spetsade öronen.

’Ja’ ger f-n din hökass”, svarade Jöns, som började bli förargad.

”Du ska’ så i helsingen heller! Ta hid min kass!”

Håkan grep den andre i kragen med båda händerna.

’Ja’ har ente ta’t din kass”, sade Jöns och försökte göra sig lös från Håkans grepp, ”släpp me.”

”Här har du min kass?” upprepade Håkan och ruskade honom så att han måste ta ett återtag för att ej falla.

’Ja’ ger f-n din kass!”

Brottningen var med ens i full gång, och det blev icke tid till ord längre. De raglade omkring i smutsen med lunsiga rörelser, de böjde varandra än till den ena, än till den andra sidan och hängde fast vid varandra som två ilskna hundar; med tröga, envisa slättbotag.

Gubben kom fram och skulle ställa till rätta, allt-

jämt med sin tagelsnärt i näven och vattendroppen på näsan.

”Pauga, pauga! Seså, pauga!” sade han mäklande och drog än den ene, än den andre i axeln. Men de hängde ihop värre än två ärtrevar. Pojken fick fadern i rocken.

”Far, far! La ble, far!” skrek han med sista vetebrödsbiten i munnen. Men det var att tala till döva öron.

Kämparna blev allt ivrigare, och fredsmäklarna var beständigt i fara att komma till skada vid deras oberäkneliga rörelser.

Emellanåt stannade angriparen för att göra sin vanliga fråga: ”Här har du min hökass?” — varpå alltid följde det oundvikliga svaret.

Och så fortsatte de igen.

Håkan blev allt häftigare i sina försök att slå den andre omkull, och det syntes, att han skulle få övertaget.

Vid en av de plötsliga vändningarna fick pojken sig en knuff för bröstet, så att han satte sig i gatan med en fart, så att det sade ”kveck” i kroppen på honom.

Han började skrämtjuts, under det han långsamt vände sig på fyra ben för att komma upp igen. I den ställningen blev han stående ett ögonblick, med händerna utbredda i gatsmutsen.

”Far, far!” satte han i att skrika, ”där ligger jär hökass!

Slagkämparna stannade.

”Här ä’ han?” sade fadern.

”Här, unge’ vöjnen.”

Pojken kröp in under vagnen och drog fram tvistefröt, som fallit ned inne vid väggen.

Kämparna släppte sina tag.

”Näggu, om ja’ har ta’t din hökass”, mumlade Jöns som en sista protest.

Kassens ägare stod handfallen och flat.

Så lade han huvudet på sned, med en lång sentimental blick på sin motståndare.

’Jens, — Jens”, sade han med gråten i halsen, ”du och jag, vi ha ju alltid vak vänner?”

”Jaggu har vi så!” ropade Jöns med känslfullt ädelmod och slog sin näve i den andres framsträckta labb.

En omfamning följde.

’Jens, nu ska’ vi ha förlikningssyppen”, sade Hå-

kan rörd. ”Lars, gack ätter ett halvstop.”

”Nej, min gud å själl gör ja’ ej!” svarade pojken så fermt som en utanläxa.

”Så la voss gå hän på gästgivaregården då”, sade Håkan och ville taga sin försonade trätobroder om armen.

”I skulle ha pisk i stället, jära förbannade föllehonga!” skrånade pojken, som nu fick syn på sina kläder. ”Titta bara hur skitt ja’ e’!”

Fadern tvärstannade, och det drog sig ett brett leende över hans ansikte.

’Jens”, sade han halvhögt, ”sattan te paug så kveck!”

”Ja’ ska’ nock tala om ’et för mor”, fortsatte pojken i samma skrä-nande ton, ”hun sa ad ville ni ente veda hut denne gången, så skulle ni nock sleppa å köra te stan tiare.”

’Jens”, upprepade Håkan och skakade på huvudet både stolt och bekymrad, ”näggu om ja’ ved, ha’t de’ ska ble au den paugen, för han är ja min liv så kveck, så en ved ente här han tar or’en ifrå. Du’er ente han te präst, så gör då ingen. Kom nu, så kör vi.”

Därpå klev han upp i vagnen; pojken satt där redan.

1885

Kamrater

”Ska’ du ligga i ladan i natt med?” sade ryktarns käring, då mannen — sedan han omsorgsfullt avtorkat sin hornsked och lagt den på bordet — långsamt reste sig upp och tog sin slokhatt, som hängde över järnspiseln.

Han tittade åt sidan med ögonblicklig häpenhet.

”Jaha ... Hahum!”

Han harsklade sig karlavulet och låtsade som om ingen invändning kunde göras.

’Är det någon ko, som skall kalva då?” kom det skarpt.

”Ja, jag väntar den stora hjelmiga.”

”Den hjelmiga, ja!” vrängde käringen efter honom. — ”Det var fan te’ kor att kalva raskt, när en ska’ behöva ligga i kostallet fjorton dagar i sträck!”

Hon gjorde en paus, på det att mannen skulle få tid att svara, om han kunde ha lust. Men det hade han

icke. Hans kupiga torskögon stirrade bara trohjärtat framför sig, medan han omständligt stoppade sin portion tobak i munnen. Det var tydligt att han endast för att undvika att visa sig fientlig stannade dessa få minuter i stugan, och att han längtade ut.

Hustruns små svarta ögon bespejade honom med tillbakaträngd harmsenhet.

Hon hade ett själstorr, slugt gammalt ansikte, som såg ut att aldrig ha blivit uppmjukat av ett barns smekningar, och hennes snabbta-lande, grälände stämman tydde på en flink arbetstakt och ett stritt humör.

I mannens sätt att röra sig fanns det en aktningsfull försiktighet. Sara hade sina sidor, förstås — men när det är duktiga kvinnfolk, får en hålla tillgodo med munredan, tyckte Truls Jonasson.

”Nej, det lär inte vara några kor”, fortsatte hon, när hon intet svar fick, ”utan det är allt andra konst. Du tycker jag håller ordning på dig och din hundracka, och därför skall det vara bättre att ligga som ett kräk bland de andra kräken. För ordning har du skytt som pesten i alla dina da’r, och hade inte det varit, så behövde du väl inte gått som en stolle till

ryktare i all din tid, när du hade friska både armar och ben, och ingenting hindrade dig att bli rättare eller ladufogde. Men det är som jag säger: den som nöjer sig med att sitta på sophögen, han får sitta där också. Och hade en kunnat tänka att en skulle sluta sina da’r som ryktarekärning, så hade en väl bättre visst vad en gjorde! Men att en skulle bli gift med ett skabillike, som inte ens kunde bo bland *folk*, *det* kunde en väl ändå inte gissa sig till! Jag kan slå vad att du fått det i huvudet bara för det jag sparkar ut hundrackan. Du tycker väl att jag inte bättre kan taga mig till än sopa ut allt vad han hinner sätta med sina fyra ben eller hålla jakt efter de loppor han lämnar efter sig ... Den hjälmiga koen, heter det — bevars väl! Men jag skall säga åt patronen, att han får skaffa sig en stallpojke, som kan ligga i foder-ladan. Det har de på andra gårdar, och här behöver en väl inte vara sämre. Självt har du väl inte mål i munnen, så att du kan säga ifrån?”

”Jag vill inte ha någon stallpojke!” protesterade den gamle beslut-samt. ”En fick bara förargelse av’en, och för resten behöver jag själv se till i alla fulla fall.”

”I alla fulla fall! En kan bli sjuk av att höra så’nt

hams. — Själv se till? — Pytt!”

’Jaha. — Skärhusa-Petter har strukit omkring här de sista nät-terna, och inte har han något gott i sinnet, se’n patronen lät vräka honom från torpet i väras, det kan en väl begripa.”

”Rör det *dig?*”

”En får väl se till att det inte sker någon olycka med värmen åtminstone.”

’Jösses — för ett manfolk du är!” utropade hustrun med oändligt förakt.

Utan brådska satte gubben hatten på och stoppade tobaksdosan i fickan. Nu tyckte han sig ha hört på så länge artigheten kunde fordra. Han tog sin käpp och gick. Naturligtvis utan att säga god natt; sådant skulle endast ansetts som onödigt fjäsk och tillgjordhet.

Det var icke så utan, att Truls Jonassons hederliga idiotansikte fick ett lättare och nöjdare uttryck, så snart dörren var stängd.

Att han hade en djäkels käring så duktig, det visste han, det var han också redo att bekänna. Och dynor och don det kunde hon göra ihop, och aldrig tröt det på bröd eller dricka, och aldrig behövde han titta snält efter doppa till potatisen; det fanns alltid fullt

upp. Och aldrig hade han att klaga på; han fick sin passning till alla delar. Men se, främmande, det kände han sig alltid i stugan. Det var liksom att sitta där på nåder och ha det bättre än en förtjänade. Och en hugnelse var det alltid att komma tillbaka till ladan igen. Det var en trygghet att slå igen båda halvdörrarna efter sig, så att det skrällde i byggnaden, och veta att man hade rättighet att göra det. Och så var där så ljumt och lugnt där inne, alldeles som i den tätaste stuga, och så luktade det så gott av nytorkat hö och immande gödsel. Jaha — det var inte så galet att vara ryktare, tyckte han — för sin del trivdes han bättre med det än han skulle gjort med att vara ladufogde och ha till syssla att gå omkring och gräla på folk, men se, Sara hon skulle ha någonting att skälla för — förstås.

Någonting prasslade i halmen inne i foderladan. Det var Fältman — vallhunden — som rörde på sig. Och nu hördes ett ondsint men halvkvävt morrande.

Vad var det åt honom — Fältman, som alltid brukade hålla sig tyst!

”Vad är det på *dig?*” sade den gamle och klampade in i foderladan. ”Vad ser du för något?”

Han talade som till ett mänskligt sällskap.

Hunden såg icke åt honom, hans uppmärksamhet tycktes riktad på marken borta vid väggen, eller kanske på något som rörde sig utanför, och hans ragg reste sig längs ryggen. Och så morrade han igen elakt och bakslugt; det lät som om han hållit nosen i en tunna. Då hans herre klappade honom på huvudet antog hans varguppsyn ett varmt och tillgivet uttryck, i det han fällde sina öron bakåt och viftade med svansen. Men så ruggade han upp sig igen, stödde sin ena tass emot väggen, som om han velat se ut genom det lilla fönstret, till vilket han emellertid icke kunde nå.

Ryktaren tog sin knölpåk, som han ställt ifrån sig, gick genom ladan och öppnade den övre halvdörren, sträckte sig ut och såg åt båda sidor, men upptäckte intet.

Fältman stod vid hans ben och småmorrade.

”Nå, så puss dem då!” sade hans herre och slog upp även den nedre halvdörren, men det brydde Fältman sig icke om. Det hörde icke till hans tjänst att tussas efter annat än korna, och de stod lugnt i sina bås. Husbond kunde ju själv gå, om han hade lust.

”Ar där någon?” ropade gubben med sin hostiga röst. Men om det fanns en tjuv eller ogärningsman i närheten, så svarade han åtminstone icke.

Den gamle höll ett ögonblick på att gå ut och se efter, men så tänkte han att det var väl bara en av pigornas fästmän, som strök omkring knutarna. Och det rörde ju ingen.

Han gick in och stängde båda dörrarna, visslade ett tag åt hunden, som ännu stod och nosade vid dörrspringan, och så gick de båda in i foderladan för att lägga sig.

Från två olika hörn av den stora byggnadskomplexen bredde sig elden. Flammorna sträckte sig och växte, sjönk ned som om de hämtat andan, höjde sig åter, skickade snabba, hoppande små lågor längs de torra spåntaken, flöt samman till stora, fladdrande knippen, och slog så tillhopa från båda sidor, som i en länge efterlängtd förening.

I nattens stillhet intet ljud, annat än detta dämpade brus, som när stormen drager genom en skog, därtill ett sakta knaprande, som av stora råttor, och så emellanåt en liten smäll som av ett salongsgevär. Men så

kom det en hunds långdragna tjut, en gång, två gånger, och så det förtvivlade skriet: "eld, eld!" först av en röst, se'n av flera. Klirrandet av inslagna fönsterrutor skar genom eldens dån, och vettskrämda, halvklädda gestalter kom springande ut i det fria.

Nere från byn hördes brandlurens sträva lät, men ännu lyftes icke en hand till kamp emot förödelsten; var och en tänkte blott på sitt. Här kom en dräng med en famnfull kläder, där en stortjutande piga, med husbondfolkets minsta barn i sina armar, husbonden själv släpade med tillhjälp av ett par karlar ut kassakistan med gårdens papper.

Likt ett jättebål lyste elden upp i den stjärnlösa natten, röken vällde i tunga massor ned åt läsidan, rullade långsamt bort, förtunnades till ljusgrå flagor och försvann till sist i högslättens mörker. Emellanåt kastade den under sig ett vitt sken, som om marken varit täckt med ett lager av snö, och från varje föremål drog det sig långa, fantastiska skuggor, som aldrig stod stilla.

En grupp gråtande barn hade samlat sig kring en tunn kvinno-skepnad, insvept i en filt; från vägen närmade sig bullret av ursinnigt hästtramp och

skramlandet av vattentunnor.

Framme vid gården, nästan som inne från lågorna, ljöd det ur förvirringen en vallhunds entoniga, fortsatta skall. Några kor kom ut i galopp, skilde sig, sprang omkring var åt sitt håll och störtade så — liksom på gemensam ingivelse — tillbaka in i byggnaden.

Så sprängde den första sprutan upp till platsen, och sprutföraren hoppade av.

"Mordbrand", sade han blott, såg sig omkring ett ögonblick och tillade: "Magasinet kan räddas."

Det strömmade folk och vagnar till från de angränsande byarna, alla händer var redo och arbetet koncentrerades kring boningshuset och den stora upplagsbyggnaden.

Men borta från ladugården ljöd vallhundens skall genom eldens dån, skrikiga kommandoord och brak av bräckta plankor och brandhakarnas tag. Det var Fältman, som jämte sin herre arbetade för att rädda den åt dem anförtrodda egendomen. Och det var hårt arbete.

Vanvettiga av skrämsel rusade korna in i byggnaden igen så fort de kunde se sig ett tillfälle. Några

karlar hade kommit till för att hjälpa, men ute på nakna slättmarken var det omöjligt att sammanhålla dessa förvildade djur, vilka galopperade om varandra kors och tvärs och endast med all makt sökte komma in i elden.

”Det går inte på det viset! Skaffa hit läkter och bräder i stället, och hägna omkring dem med! Fältman och jag ska’ reda oss så länge”, skrek ryktaren, som hojtade åt korna eller uppmuntrade hunden och sprang omkring, klädd i kort färskinnspäls på blotta linnet, filthatt och ett par stora träskor. Nedanför pälsen fladdrade skjortan som en lös-släppt segelflik, utan att ge skydd åt ägarens vadlösa ben. Men ingen tänkte på att finna något besynnerligt i denna utstyrelse, allraminst Truls Jonasson själv.

Fältman och han hade delat arbetet emellan sig. Ryktaren drev ut djuren; ett och ett förenade de sig efter hand med den slutna trupp, vilken Fältman höll tillhopa genom att springa runt under ideligt gläfs, för mera eftertrycks skull givande ett nafs i svans eller skankor, var han bäst kunde komma åt. Korna — som erkände hans lagliga överherrska — satte sig icke till motvärn; de tryckte sig endast

till-sammans, med huvudena inåt och svansarna mot sitt plågoris.

Med ett förakt för faran, som redan skulle varit prisvärd, om det gällt människoliv, sprang ryktaren alltjämt åter in i ladan för att driva ut fler och fler av de motsträviga kreaturen; truppen blev allt större, och Fältman måste göra sin ring allt vidare.

”Håll på — Fältman! Stick dem! Hugg dem!” ropade den gamles förskrikna röst, och ”hau, hau, hau”, svarades det i enformigt, plikt-troget skall.

Ute på fältet, i närheten av hjorden, hade samlat sig några kvinnor, dels av statarnas hustrur, dels av nyfikna, som kommit från byn; och medelpunkten i denna ömsom klagande, ömsom pratande grupp var egendomsherrens hustru, med de förskrämda, halvklädda barnen omkring sig.

Det hade lyckats ryktaren att, som han tyckte, få hjorden fulltalig, och han stod nu barbent i blåsten, hållande på sin filthatt med ena handen och med den andra markerande stycktalen för sig i luften, medan han räknade.

Det hade blivit oro i kvinnogruppen, men han märkte det icke; han var så upptagen av sitt.

”Emil!” ropade en förtvivlad röst. ”Jag är av med Emil! ... Hade jag honom inte ut med mig? Jag tyckte han var här ... Emil! — Jag blir tokig, hjälp mig ... Om han inte kommit ut?”

Det blev ett mångröstat ivrande för och emot. Somliga hade sett honom, andra inte.

Den tunna gestalten i röda sängfilten sprang fram till ryktaren; en hand lades på hans axel och skakade honom.

”Emil är borta. Sök honom! ... Hjälp mig, Truls Jonasson! ... I barnkammaren ... Sök honom, säger jag! Jag tyckte han var med ... jag har glömt honom ... han sover ...”

Meningen slöt i en skrikande grät, som kunnat skära genom märg och ben. Men ryktaren såg blott åt sidan, frånvarande, som om han icke förstätt, eller likgiltigt, som om det gällt en rättas pip, och med sitt utsträckta pekfinger fortsatte han att räkna: ”trettioen, trettiotvå, trettiotre ...”

Plötsligt avbröt han sig, fäktande i luften som en galning. ”Tjuren! Tjuren!” ropade han. ”Ja, jag visste ju, att det var något som fattades! Herre Jösses — tjuren brinner inne!”

”Det är stört omöjligt att få ut honom nu”, sade den av karlarna, som kom släpande med ett fång läkten.

”Håll dem tillhopa”, var den gamles svar, och så gav han sig åstad, springande, och ropande åt Fältman att följa.

”Men Truls! Men Truls, vad tänker du på?” ropade en gäll och uppövad röst ur kvinnohoppen, ”du är väl inte galen! Låt bli!”

Men Truls bara sprang, — sprang så att de tunga träskorna dånade i marken och så att det var ett under att benen icke knäcktes.

Hans maka var emellertid icke sinnad att låta honom riskera livet för tjuren. Hon lade i väg, också hon, så fort hon kunde orka och så att huvudduken guppade ned på skuldrorna och hårtestarna reste sig mot vinden.

”Men är du rakt ifrån dig?” ropade hon andfädd, då hon högg tag i honom.

”Låt bli mig — käring”, snäste den gamle. Det var inte tid att taga hänsyn nu.

”Truls — gör dig inte olycklig!”

Den rösten kunde ändå tiggas i ångest, så skrikig

och sträv den var.

”Håll käften — släpp mig!”

”Du blir där!”

”I helvete blir jag!”

Med denna förtröstansfullt oartiga försäkran åt sin äkta hälft ryckte han sig lös så att det krasade i pälsen och försvann därefter med Fältman in i ladan.

Snyttande sig på kjortelfällen och bittert gråtande återvände hust-run till de andra kvinnorna, men där var en så stor glädje över Emil, att ingen hade tid att bry sig om henne.

Den förhoppningsfulle unge mannen hade återfunnits, sittande i en fränspänd vagn, där han lekte sprutförare och av yttersta makt piskade på ett par inbillade hästar.

Ryktarens hustru satte sig på marken i det hon drog kjorteln över huvudet för blåsten och oavvänt betraktade den brinnande ladan medan hon vaggade fram och åter, hårt sammanknäppande sina händer och oupphörligt mumlande syndabekännelsen för sig själv utan att veta vad hon gjorde; endast med en känsla av att det var hon som hade skuld i allt detta, och att hon måste skynda sig att blidka vår Herre, så

att han måtte hjälpa, — skynda sig att hjälpa ... hjälpa innan det var för sent!

Och så — medan hon mumlade orden om och om igen och kra-made sina egna händer — så fick hon se tjuren och Fältman komma utstörtande, och efter dem gamle Truls, utan hatt, och gnidande sig kring huvudet och på pälsen, för att släcka alla gnistor. Och vid den synen brast hon i nya tårar, strida som ett stort regn, och hon mum-lade syndabekännelsen ivrigare än någonsin, ty nu hade vår Herre varit så god, och nu ville hon göra något som han tyckte om. Därför satt hon kvar med sina sammanknäppa händer och sitt — ”på mångfaldigt sätt emot dig brutit haver” — medan Truls återvände till kohjorden med tjuren och Fältman. Det knastrade och sprakade borta i fähusbyggnaden, sparrverket störtade tillsammans och en hög eldkvast sköt upp emot himlen. Ryktaren brydde sig icke om att se dit en gång. Han visste att han hade alla de sina i säkerhet och började hjälpa till med att slå ihop inhägnaden.

Han såg hustrun gå bort över fältet.

”Sara, du! — Går du efter ett par byxor åt mig?”

”Ja, det är just det jag gör!” ropades det tillbaka

med vanlig snävhet. I det samma kom husbonden fram till den gamle, åtföljd av några främmande herrar. Hans blick gled över boskapshjorden och tycktes göra en ungefärlig beräkning.

”Är de räddade alla?” sade han med en viss tvekan, som om det varit allt för svårt att tro.

”Jaa, — alla utom kalvarna. Jag kunde inte komma in i kätten.”

”Och det var ändå just i det hörnet, nere vid ladan, som elden tog först fart!”

”Ja, hade jag inte haft Fältman till hjälp, så hade allt en hel del fått bli där”, sade fader Truls med en röst som skälvde en smula av natt-kylan.

”Det här har Truls Jonasson gjort som en riktig krona, och jag skall nog komma ihåg honom för det.”

”Det var min själ inte jag. För det var hunden. Jag har aldrig sett en sådan hund. Han har jaggu folksförstånd, det svär jag på.”

”Ja — han är gammal och säker.”

”Säker? Hm! ... Jag tyckte di talade om att han skulle skjutas i våras, — för han skulle vara för gammal, sa’ di.”

Det låg icke så litet agg i tonen, och det var icke

svårt att gissa vern som talat om Fältman.

”Jag skall skaffa ny vallhund bara för det Fältman skall få vila sig, och han skall få leva tills han dör av ålder.”

”Ja, hur ny han är, så blir han min liv aldrig vad Fältman har varit”, kom det med inbiten gammalmansenvishet, och ett par av herrarna stötte varandra på armbågen, förstulet leende åt den lilla striden mellan herre och tjänare.

Fältman halvlåg på marken och hostade i det han grinade illa och gjorde de underligaste krumbukter med tungan, som om han för-gäves ansträngt sig att harskla och spotta som en människa. Det märktes hur torr han kände sig i halsen, nu, efteråt.

Pigan, som bar omkring brännvin till släckningsmannskapet, kom nu fram till den gamle, för att också ge honom av styrketären. Han torkade sig med pälsärmen och tog glaset.

”Skitt me’ mig”, sade han, ”det är värre med den stackars hunden”

Och han tömde supen med tydlig saknad över att icke kunna dela vederkvickelsen med sin arbetskamrat.

”Du har väl inte en spann att låna mig?” sade han till pigan.

”Nej, allt sådant har de att låna vatten med.”

’Jaja gu’ så blir det väl alltid nå’n råd. — Tack för syppen.”

Och pigan gick.

Truls Jonasson klev betänksamt över stängslet in till kreaturen, tog av sig sin ena träsko och mjölkade några tag däri, därpå nappade han upp en handfull gräs och skurade skon väl ren, och när detta var gjort, mjölkade han den så full att fradgan lekte på brädden, så klev han varligt över stängslet igen och satte drycken framför sin raggige vän, som genast reste sig och började lapa, klatschade med sin långa tunga så att mjölken stänkte kring nosen.

”Det gjorde gott i skrovet. Vad?” sade den gamle belåtet, i det han stod och njöt av hur gott det lät.

Det var julotta och kyrkfolket kom i större och mindre klungor uppför backen, medan en del skockade sig inom grindarna eller på muren, för att få sig ett gott litet prat i den tidiga morgonstunden. På marken låg ett tunt lager av snö, och från de höga fönst-

ren lyste det ut med en underligt genomskinlig klarhet.

Och så luktade det av nybrutet granris ända ned på backen, längs gången och ut på vägen.

I sakristian stod klockaren och vaktade dörren, ännu viktigare än eljest, noga övervakande att ingen obehörig skulle smyga sig in denna väg, som endast var tillgänglig för några få, de allra förnämligaste av sockenborna, vilka skulle ha sin plats uppe i koret; och för varje gång denna dörr öppnades, flöt det en ljusflod ut i den gråa morgonskymningen.

Och där, tätt invid dörren, dragande sig tillbaka för ljusstrimman varje gång den höll på att nå honom, men kastande en lång blick in i rummet efter var och en som gick in, stod en ensam gammal man med en hund bredvid sig.

Detta långa ansikte med sin stora näsa och sina torskögon såg ännu hederligare ut än annars, — rentvättat, helgdagsrakat, och därtill präglad av en inre oro, som gav det mera uttryck än det brukade ha.

Och han stod och tänkte — gamle hederlige Truls Jonasson — att den här gången skulle han ha sin vilja fram. Han ville sätta sitt liv på att få den fram, och

därför hade han listigt nog ställt det så, att hustrun skulle gå in genom stora huvudingången med menigheten, medan han själv tog vägen genom sakristian. Han hade icke behövt mer än antyda att man underrättat honom om att detta var det *bruk-liga* vid sådana tillfällen; ty hur enfaldig gamle Truls kunde vara, sa visste han dock att för det argumentet står ingen kvinna, vore hon också stridigare än själva Sara.

På detta sätt hade det kommit sig att han och Fältman fatt stå här fredligt och obemärkta, medan kyrkan fylldes.

Nu led det dock mot tiden att gudstjänsten skulle börja, och prästen kunde komma vilket ögonblick som helst.

Han måste gripa sig an.

Till och med Fältman tycktes ha känning av sin herres oro, ty han hade låtit svansen sjunka och lade öronen fromt tillbaka.

Den gamle harsklade sig, rättade på sina löskragar, satte stora psalmboken under vänstra armen, harsklade sig åter, försökte taga en duktig min på sig och knackade därefter på dörren. Icke med ett krökt finger, som en vanlig människa, utan med sina fing-

ertoppar, så att det fick ljudet liksom av en tass.

Klockaren tittade ut, något förvånad.

Truls Jonasson hade dragit sig tillbaka och g] orde många mystiska vinkar och tecken från skuggan där han stod. Klockaren såg ännu mer förvånad ut, men steg ändå ned på trappan, i det han förde dörren till efter sig.

'Ä — är det Truls Jonasson!' utbrast han, när han kände igen den gamle. "Ja visst skall Truls Jonasson in den här vägen! Han, som skall fram och hedras inför hela församlingen!"

"Jaha ja — hm"

Den helgdagsrakade gamle höll sig med högra handen om hakan, sköt fram läpparna, betraktade sin ena stövelnos, som han höjde i vädret. Han såg begrundande ut.

"Det var bara min hund. Den här hunden, — Fältman — hm."

"Ja, honom ska' vi nog få hem", sade klockaren resolut, som om därmed alla bekymmer var undanröjda; och för att visa sin redo-bogenhet, böjde han sig hastigt ned som för att taga upp en sten.

"Ja, ska' det vara på det viset, så kan vi gå bägge

två”, sade Truls Jonasson upprörd, i det hakan skälvde mellan löskragarna.

”Vad menar Truls Jonasson?”

”Jag — hm — jag menar ingenting”, sade den gamle, skamsen över att ha förgått sig.

”Jo, — visst var det något?”

Det gällde ju: nu eller aldrig. Därför kom det:

”Jag menar om jag kan få taga hunden med?”

”Hunden! I kyrkan? Nej det går aldrig an.”

Det blev en betryckt paus.

Fältman såg skamflat ut, han tryckte sig tätt upp till sin herres ben och såg ut som ett lamm, fast han hade päls som en ulv. En sådan här situation låg icke inom hans erfarenhet. Han förstod icke varför han skulle vänta framför detta stora hus, och varför det inte lukade kor, och varför man såg på honom som om han gjort något ont.

”Han är lika förståndig som en människa”, sade den gamle med övertygelse.

Och så blev det tyst igen.

”Det var han, som frälste alla patrons kor vid den stora eldbranden”, tillade han.

Det var ett kinkigt fall. Klockaren rev sig i nacken.

Den gamle tycktes hålla så styvt på detta. Men vem hade väl någonsin hört talas om en hund som går i kyrkan.

”Och jag ansvarar för, att han håller käften.”

Truls Jonasson menade icke alls något illa med sitt fula uttryck. Han menade bara att det i det fallet var honom så mycket lättare att ansvara för sin hund än för sin hustru.

Fältman såg ut som en bekräftelse av sin herres ord; klockaren kastade en prövande blick på honom.

”Vi får höra vad kyrkoherden säger; där kommer han.”

Fältman och hans herre drog sig vördnadsfullt tillbaka, men klockaren blev stående på trappan.

”Här är Truls Jonasson, han, som skall ha medalj i dag; och han vill ta’ hunden med sig in, men det kan naturligtvis inte gå an?” sade han då han hälsat.

”En hund? Nej, käre Truls Jonasson, det kan man inte”, sade kyrkoherden och log overseende.

”Han gör inte en mask för när.”

”Men man *brukar* inte ha hundar i kyrkan.”

Det var precis samma argument, som Truls Jonasson själv använt, men han tyckte förmodligen att det

icke borde gälla män och män emellan, ty han vidblev med en slättbos hela envishet:

”Han säger inte ett muck.”

Och Fältman såg så menlös ut, att man rent av måste anse honom för ett vidunder av förställningskonst, om han ändå kunde ha ont i sinnet.

”Ja, men på själva juldagen! Nej, kära Truls Jonasson, det går inte.”

”Ja, men inte står jag och tar tack och beröm för allting, när det var han som gjorde't! Så då kan det vara detsamma med medaljen.”

”Inte kan det vara Truls Jonassons mening att gå ifrån alltihop?”

Truls Jonasson stannade och vände sig om.

”Kan di *ta* mig?” sade han.

Han menade kronobetjäningen.

”Nej, , naturligtvis inte!” svarade prästen, förvånad över en sådan fråga.

”Ja, då kan nå'n annan ta medaljen, för jag vill inte ha'n.”

Den gamle gav sig i väg, och Fältman följde med, utan att han behövde vissla på honom ens: han hade ingen smak för prästerskap och kyrka.

”Spring efter honom och säg att han får ta hunden med, om han kan gömma honom bakom bänkarna och ansvara för att han håller sig tyst.”

Klockaren lydde tillsägelsen, och de två vände tillbaka.

Truls Jonasson klev med försiktiga steg genom sakristian, följd av sin fyrbente kamrat, som gick honom så nära, att han oupphörligen trampade honom på hälarna med sina tassar.

Den gamle skulle ha sin plats i koret, för att vara nära altaret då det högtidliga ögonblicket skulle komma. Han satte sig på yttersta ändan av den bakre bänken, där man — i betraktande av att han var så att säga hedersgäst — lämnade honom så stor plats att den kunnat förslå åt en domprost. Fältman satte sig också, på platta stengolvet, tryckt uppåt väggen och tätt intill sin herre. Det var inte möjligt att uppföra sig mera passande än Fältman; själva hans sätt att vända sig om och draga svansen åt sig, när någon gick förbi, tycktes säga: ursäkta mig.

Både kyrkoherden och klockaren blev alldeles trygga i det avseendet, och gudtjänsten fortgick ostört.

Endast då man reste sig för att läsa evangeliet hände

det att gubben satte sin fot på vännens tår.

”Aj!” skrek Fältman med en mycket gäll, men mycket belevad hundröst, och hans herre träffades av en förebrående blick från klockarstolen. Fältman fick dock sitta kvar, synbart gripen i sitt samvete över att så ha komprometterat sig.

Efter gudstjänsten höll prästen ett tal till tjänare och husbönder, trädde därefter för altaret och kallade fram ryktaren Truls Jonasson, åt vilken sällskapet Pro patria skänkte sin stora silvermedalj för lång-varig och trogen tjänst. Och gamle Truls lydde kallelsen, på en gång skamfull och stolt, allt folket stimmade, skockade sig och sträckte hals för att få se honom, och där stod han framför skranket.

Av de granna orden och av Pro patna och allt det andra förstod han ingenting, men han förstod att det var en hedersdag, och att Fältman var med, och att Sara nu äntligen fick se, att man ändå kunde bli ansedd för något, fast man var bara ryktare, och han var glad att inte behöva stå där ensam på kyrkogolvet inför hela menigheten: han kände någon, som tryckte sig in emot hans knäveck, varm och mjuk. Och så hade han en oklar tanke på gräl och stränghet, och

ett värmande minne av den tysta foderladan och en kall nos, som bökade bakom hans öra i den tryggaste, tillgivnaste vänskap, och det stod tårar i de stela torsk-ögonen, när prästen fäste den vita medaljen på den mörkblå vadmalströjan, och ingen kunde säga att Fältman uppförde sig annat än anständigt.

Hans förman såg icke åt honom ens, klappade icke detta raggiga huvud, som gränat i tjänsten liksom hans eget, men han kände det tryckt in mot sitt högra ben, — så förtroendefullt och välbekant. Och ingen människa hade något att anmärka; Truls Jonasson och hans hund, de hörde ju tillhopa, tyckte man. Ja, en gammal fröken, som ägde tre mopsar, men inga barn, snyftade i sin näsduk vid denna syn. Ty det var något som hon förstod.

Och när Truls Jonasson trädde tillbaka, lyckönskades han av honoratiores, blev tagen i hand och måste bocka, och när orgeln spelade upp, strömmade folket ur kyrkan, och de två försvann genom sakristian.

Vad som därefter följde mellan Truls och hans hustru, har historien icke upptecknat, men förmodligen sade han henne, att när en ryktare får medalj, **brukas** det att han har sin hund med i kyrkan. 1887

Den gamla Sèvresgruppen

Varm och klar sken vårsolen in genom dubbel-fönstren, vilkas rutor var matta och grå efter den långa vintern. Krukväxterna stod på fönsterbrädet och vände sina saftiga blad emot solljuset. Deras grönska var så frisk att den syntes genomskinlig. På divanbordet stod en utslagen hyacint, spridande sin väl-lukt kring rummet, och från den öppna förstugan sken en gullglänsande solstrimma in genom en springa i dörren.

Vid ena fönstret satt en ung flicka uppkrupen i en gammal länstol, låtande solvärmens genomströmma sina maktlösa lemmar. För henne var våren någonting nytt och utomordentligt, ty hon hade legat sjuk det sista året.

Hennes ansikte var magert, brett över kindknotorna, smalt och hopklämt nedåt hakan; munnen syntes bred, och ögonen var alltför stora, onaturligt glän-

sande och med detta skarpa, begrundande uttryck, som så ofta medföljer en tärande sjukdom. Håret var kort-klippt över hela huvudet, tätt och vågigt som en hundfäll och bildade en mörk ram kring pannan. Detta ansikte var icke vackert, men det bar en prägel av individualitet, som man sällan finner hos så unga flickor. Hon var endast nitton år.

Där satt hon ensam i tystnaden och såg ut på den smala bygatan, på vilken i dag inga dranktunnor eller spannmålsforor skramlade förbi som om vardagarna. Det var helgdag, och folket hade gått till kyrkan.

Fångenskap — må nu vara i sjukrummet eller cellen — kvarlämnar alltid vissa spår, och om de icke framträder annars, skall man skönja dem i blicken. Det ligger i en sådan blick ett allt uppslukande begär, en omätlig åtrå; det är som ville den insupa själva livet och magasinera det, antingen som skadestånd för det förflutna eller upp-lag för framtiden.

I den unga flickans ögon syntes just något av allt detta, till och med under det hon betraktade den ointressanta bygatan, vars makadami-sering småningom vitnade i solskenet.

I hälsans dagar hade det funnits något som hon älskat över allt annat; det var naturen.

Då hon ensam strövat omkring i skogen eller följt en gångstig över den ödsliga ljungheden, hade hon ofta tänkt, att när en gång ung-domen försvunnit och förhoppningarna fallit till intet, skulle naturen ju ännu vara sig lik. Den kunde icke svika, och den djupa glädje, den äger att giva, skulle aldrig kunna tagas ifrån henne. Men sjukdomen hade kommit, och allt vad den rika naturen hade för henne, var endast en allmosa i form av en solstråle. Tanken på att endast vara en atom i denna stora härliga värld och att försvinnande uppgå däri hade visserligen därute under den fria himlen kunnat skaka bort de själ-viska småsorgerna och ingiva en känsla av ljuv självförglömmelse, men i sjukrummets febertyngda atmosfär och dystra skymning hade denna panteistiska världsåskådning icke kunnat hålla stånd, ty det finns intet som oemotståndligare än lidandet påtvingar oss känslan av det personliga i vår varelse.

Det var på allt detta hon satt och tänkte, medan hennes blick vände sig mot solskenet därute, omedvetet som blommornas blad.

Hon spratt till i det hon hörde röster. Den långa ovanan vid umgänge hade alstrat en viss skygghet, och det var med en pinsam känsla av tvång som hennes egentliga jag drog sig tillbaka inom det skal, varmed den konventionella sällskapstonen lyckliggjort oss.

De inträdande var hennes far samt en främmande herre, som för många år sedan vistas på orten och sedan rest sin kos, man visste knappt vart. Hon kände genast igen honom, ty han hade föga förändrat sig på alla dessa år.

”Detta är min dotter Ida”, presenterade fadern, ”hon var ett litet barn, när du lämnade orten.”

”En provinsros i knopp”, sade främlingen i flaxig ton och med ett leende över sin kvickhet.

”En mumie kunde man också säga”, mumlade hon förargad.

”Ah, Gud bevars, vid frökens ålder!” svarade han utan att låta sig bekomma.

”Och sedan man legat sjuk ett år”, sade hon med ett kallt leende, som trots hennes ungdom bildade skarpa linjer kring munnen. I själva den hårda stämman klang en ton av smärta, vilken icke ens undgick

den tanklöse skrävaren. Han kände att något borde sägas, som bättre passade för tillfället.

”Ett år”, upprepade han, ”ett år; vid frökens ålder!”

Nu måste hon vända sig om för att icke skratta. Det var dock förunderligt med denna människa. Han var så stor och stark, hållningen var så imponerande, och ändå kom man att tänka på en papegojas meningslösa pjoller, så snart han öppnade munnen.

Han fann synbarligen den unga flickan så olik allt vad man kunnat vänta — ”vid frökens ålder” — att han förlorade lusten att fortsätta konversationen på det hållet.

Herrarna slog sig ned borta vid bordet, och småningom fick de ett samtal i gång sinsemellan, under det Ida satt och betraktade dem med sina skarpa ögon, lyssnande till vad de sade. Hon kände en allt starkare motvilja för honom, som vräkte sig där borta i soffan, med ytterrocken på och en min som om han kunnat köpa allt vad han såg, den spenslige gamle mannen inberäknad.

Hon satt och drog sig till minnes allt vad hon hört om honom och försökte lägga tillhoppa det ena med

det andra, för att få klart för sig, vad han egentligen kunde vara för slags person.

Hon hade hört talas mycket om honom, ty i forna dagar hade han lyst som en sol över landsbygdens sällskapsvärld. Förnäma bekant-skaper hade öppnat alla dörrar för honom, hans extravaganser hade omgivit honom med en strålgans, han hade en oemotståndlig tur hos det täcka könet, och herrarna nödgades erkänna, att hans viner var utmärkta samt han själv ”en förb—dt vacker karl”. Hans sällskaps-talanger var visserligen icke många, men i de få han ägde var han oöverträfflig: han dansade som en kavalleriofficer och kunde dricka vem han ville under bordet. Med det förra förtjuste han damerna, med det senare herrarna. Whist hade han aldrig kunnat lära sig, det var för djupsinnigt för honom, men han spelade gärna ”knack”, och vanligtvis med tur. Den militära banan var den enda, som låg för hans håg, och han hade redan som pojke beslutat att antingen bli löjtnant eller ingenting, men efter att tre gånger ha blivit kuggad i studentexamen, hade han måst välja det senare. Alldenstund han var utrustad med en beundransvärd förmåga att använda pengar och leva

högt, hade han först gjort slut på sitt betydliga fädernearv, därefter på moderns förmögenhet och sist — efter att ha gjort ett rikt parti — på sin hustrus. Sedan hade han sålt på auktion vad som fanns kvar, samt försvunnit från skådeplatsen. Nu var han närmare femtiotalet, och man hade ryktesvis hört, att han icke ändrat levnadssätt. Hur han fick medel att fortsätta det, var en gåta, men byskvallret — som så gärna kokar ihop mystiska och skandalösa historier — ville veta, att han förstätt skapa sig en inkomstkälla av sitt vackra utseende.

Det var således icke underligt att den unga flickan var en smula nyfiken.

Hon hade hört sin forna barnpiga, en arbetarhustru, som bodde vid vägen ute på heden, tala om, hur hon mången natt farit upp ur sömnen vid ett förfärligt och ihållande tjut, beledsagat av hovslag och hundskall, och då hon sprungit till fönstret, i fall det var månljust, sett en karl spränga förbi med lösa tyglar, liggande på hästens rygg och med armarna slagna om dess hals, under det två stora hundar i sträck följde efter. Det var den rike mannen, som kom hem från ett dryckes-lag, fullständigt berusad, men alltid

i stånd att hänga på hästen. Och hur många gånger hade icke hennes far med strålände ögon försäkrat, att han aldrig sett vackrare syn än när den unge Levi, liksom vuxen vid hästen, låtit denne dansa framåt gatan. Man tycktes rent av ha betraktat honom som ett underdjur. Det var allt detta Ida satt och tänkte på, och hon undrade, hurudant hans liv nu var.

Herrarna hade endast talat om alla förändringar, som timat på orten under Levis frånvaro, men nu förde värden plötsligt samtalet över på den andres mark, i det han sade:

”Jag har hört, att du under hela denna tid icke haft någon stadigvarande bostad, utan rest hit och dit; är det sant?”

”Till en del”, svarade gästen, kastande sig tillbaka i soffan och stödjande sig på armbågen, ”Jag har visserligen haft bostad, men aldrig länge på samma plats, jag har bott än i Berlin, än i Paris, men mest i Wien. Där trivs jag bäst; det är en stad hela dagen!”

”Jag tycker att ett sådant levnadssätt måtte vara kostsamt.”

”Naturligtvis.”

”Du hade redan omsatt en hel del pengar, medan du var här hemma.”

”Ack, min vän, det var ingenting!” utropade främlingen skrattande och med någon stolthet, ”Må skulle du sett de summor, som gått genom mina händer sedan dess!”

”Men hur är det möjligt?”

”Inte var det mina pengar, men de gick genom mina händer. Det är inga småstadsförhållanden, jag levat i, skall du veta, och jag har affärshuvud, fast på mitt vis. Du skulle icke kunna förstå mig.”

Han reste sig upp och började gå fram och tillbaka. Det var en vacker karl ännu, ett huvud högre än mängden och med någon benägenhet för korpulens.

”Endast ett vill jag säga dig”, fortfor han och slog ut med sin stora välformade hand, ”Jag har alltid haft tillträde till de bästa kretsar; jag måste det, i min ställning har det varit nödvändigt. Och du ser att jag hållit mig uppe.” Han stannade framför sin värd och bröstade sig, självbelåtet exponerande sin vackra figur. Landsortsbon betraktade honom med en blandning av tvivel, förvåning och beundran.

”Det är ofattligt”, sade han, mera för sig själv än till den andre.

”Bah”, skrattade främlingen och vände sig om med

en av dessa värdslösa, oberäkneliga rörelser, som tycktes vara hans andra natur.

Därvid råkade hans kringflygande blickar att falla på en stor porslins-grupp, vilken stod på en chiffonjé, till hälften dold bakom en öppen dörr. Han spratt till som en hönshund, när den far väder av vilt.

”Var har du fått den där pjäsen ifrån?” sade han och gick fram till chiffonjén.

”Jag har köpt den på en auktion. Jag hade den redan då du var på orten.”

”Kan nog vara, jag har aldrig givit akt på den. Då för tiden brydde jag mig icke om sådana saker.”

”Ar den inte utomordentligt vacker?” utropade konvalescenten, i det hennes ögon glänste till. Det låg nästan ömhet i hennes ton.

”Äjo, den är ganska vacker”, svarade gästen värdslost, ”vad kan den ha kostat på sin tid?”

”Jag gav tio kronor”, svarade värden, ”men jag har varit bjuden hundra och ville icke sälja den ändå.”

”Jag bjuder dig hundratjugu.”

”**Du!**” utropade värden, — det lät som han trodde att den andre mist sitt förstånd, — ”vad skulle du med den?”

”Kära du, jag handlar med sådana saker liksom med hundar, hästar och andra lyxartiklar”, svarade Levi skrattande. ”Du kan icke tro vad den förnäma världen vurmar för gamla konstföremål nu för tiden. Jag har ett förbaskat fint väderkorn ... gör dem mina små tjänster. Nå, inte gör man det förgäves, inte. Får jag lov?”

Han lyfte ned bilden och såg efter i botten, vad märke den bar. Det var äkta Sèvres.

Den unga flickan spände blicken i honom och höjde ögonbrynen. Nu gick det upp ett ljus för henne. Den eleganta herrn var således endast en väg, som från stora världen slog upp till deras lilla samhälle för att skölja med sig vad där kunde finnas värt att äga.

”Nå, vill du sälja den?” frågade han och ställde bilden tillbaka på dess plats.

”Om det inte kostade så mycket att hålla pojkerna i Lund, så ville jag visst icke, med nu är saken den, att man alltid behöver pengar”, svarade värden.

”Du kan tänka på det; jag betalar naturligtvis kontant.”

”Vi sätter så stort värde på den”, sade den unga flickan.

”Man kan få en vacker bild igen och ändå ha pengar till övers.”

”Ett dussinarbete, ja, men detta är unikt.”

”Och Sèvres”, tillade fadern.

”Sèvres? Nej, det kan jag icke tro. Nej, gammalt danskt porslin — tacka Gud, om det ens är det — ja, ja, ett gott arbete i alla fall — men Sèvres — nej.” Han slog med handen och skakade på huvudet.

”Men vad är det då för ett märke där står i botten?” frågade den unga flickan.

”Det vete tusan, jag känner icke till det där märket. Hur fanken skulle en Sèvrespjäs ha kommit till den här avkroken?”

”Men det är möjligt ändå”, sade ägaren, ’Jag köpte den på auktionen efter franske konsuln.”

”Må så vara, gruppen är i alla händelser vacker; jag har ju också bjudit hundratjugo kronor för den. Nå, hur gör du, min gamle vän?”

Fadern såg frågande på sin dotter.

”Jag skall sakna den mycket”, sade hon med låg röst, och hjärtat klappade därvid, som om det velat flyga upp i halsgropen. Denna bild var henne mycket kär.

Främlingen slog till ett flatskratt.

”Tycker fröken då att den harmonierar så bra med omgivningen?”

Hon blev blossande röd. I grunden var hon en skygg och inbunden karaktär och hade riktigt måst göra våld på sig för att få fram vad hon redan sagt.

”Den är så vacker, att den adlar allt det andra”, svarade hon och läpparna skälvde lätt.

”Nej, min bästa fröken, om en sådan pjäs skall taga sig ut, måste den stå där den passar. Allt i stil, verklig stil. Fröken skulle bara se ett sådant hem!”

Hon teg. Måhända hade han rätt, men ändå ... Hon mönstrade honom med en lång sidoblick, tänkande i sitt sinne: så ser då schakalen ut, som följer stora världens lejon, nu förstår jag varför han är så glad och välmående.

”Om du själv vill bjuda ut den åt en konsthandlare, skall han ge dig mycket mindre”, återtog schakalen.

Värden såg villrådlig ut.

”Och det behövs bara att en piga slår benen av den, så har du ingenting.”

”Det har jag också tänkt på”, sade värden; han var synbarligen böjd för affären.

Se där äntligen ett skäl som låter höra sig, tänkte den unga flickan, men hon sade ingenting. Om den nu blev sönderslagen och hon avstyrt köpet, skulle ansvaret falla på henne. Hon skrattade, till hälften gillande, hälften förargad. Om schakalen också var för dum att spela whist, var han dock slug nog att köpslå!

”Vi kan ju tala därom sedan”, sade han i likgiltig ton, ”men först tror jag att vi går ut i byn för att bese de förändringar, som blivit gjorda under min bortovaro. Au revoir”, tillade han med en artig bugning, och båda herrarna lämnade rummet.

Då den unga flickan blivit ensam, kastade hon sig tillbaka i länstolen, lutade huvudet mot dess karm och tillslöt ögonen.

Hon var den mellersta av tre systrar. Fadern var änkling, och döttrarna skötte hans hus. Inkomsterna räckte nätt och jämt till för de dagliga utgifterna samt till sönernas uppfostran. Döttrarna hade aldrig gått annat än i byskolan, men där hade Ida alltid varit den främsta. Till lynnet var hon icke lik sina systrar. Visserligen hade hon, medan hon ännu var frisk, dansat och skämtat som de, men hennes sinne var

mera inåtvänt, och hon var road av studier, häri uppmunt-rad av äldste brodern, som gav henne böcker och goda råd. Före sin sjukdom hade hon stått illa till boks hos fadern, ty det där eviga "hängandet med näsan över böcker" kunde han icke tåla; det var bara tidspillan, och fruntimmer borde kunna taga sig till något bättre. Samma kunskapsbegär, som förskaffade bröderna lovord och pre-mier, inbringade således systemen ingenting annat än snubbor och förargelse. Men oaktat sin gnatighet var gubben icke hård, och när det enda av barnen, mot vilket han ansett sig vara sträng, så plötsligt kastades på sjuk-sängen, greps han av en vidskeplig fruktan, att Gud för att straffa honom skulle låta henne dö. Därför visste han icke vad gott han ville göra, och hon tycktes med ens ha blivit hans hjärtebarn. Det exempel-lösa tålmod, varmed hon led, var för honom ofattligt, och ibland när han gråtande satt vid hennes säng, var det hon som måste trösta honom genom sin glada vänlighet. Allt detta framkallade någonting snarlikt beundran. Han förstod icke, att han själv genom

Till sin småaktiga despotism tiden grad förbittrat hennes liv, att hon nästan ansåg sjukdomen som en

lycka, bara därför, att den gav henne tillfälle att följa sin håg för studier. Och han hade aldrig tänkt på att — hos sådana naturer som hennes — kärleken till friheten är vida starkare än kärleken till livet.

Hon hade ej suttit ensam länge, då förstugudörren rycktes upp av hennes äldsta syster, en vacker flicka i modern vårtoalett.

"Det var ju tur", utropade hon, röd av iver, "pappa är bjuden hundratjugofem kronor för den gamla porslinsbilden. Kära Ida, för allt vad du gör, så säg till honom att han säljer den, det vore ju ett spektakel att säga nej. jag talade med honom på gatan, och han sade något om att du icke skulle tycka om ifall han gjorde det; men nu skall du icke vara barnslig. Vad är det där gamla skrället att hålla på?"

"Skrälle!" upprepade den yngre system förnärnad.

'Ja, Herre Gud, vad det inte är, kan det bli. Var nu förständig. Jag skall bara ta min parasoll, så skall jag springa bort till faster Lina och fråga, om hon vill sälja sin gamla kaffeservis."

Hon snodde omkring i vrårna, fann sin parasoll bakom ett skåp och skyndade ut igen, icke väntande på svar.

Då hon var borta, reste Ida sig mödosamt och gick fram till chiffon-jén, där bilden stod.

Hon ställde sig framför den och bara såg. Nu skulle hon ju skiljas från den för alltid. Tårar ville skymma hennes ögon, men hon såg ändå, det var ju sista gången.

Denna grupp föreställde Bacchus och Ariadne.

Fotställningen utgjordes av ett klippstycke, vars yta bildade en bädd av sjögräs och tång, på vilken en panter sträckte sig i fredlig slummer. På en grov vinpress, och med fötterna stödda mot djurets rygg, satt båda huvudfigurerna. Deras nakna kroppar var utförda med en renhet och flärdfrihet, som verkade välgörande. Han ung och kraftfull, med en sydlännings hy och mörkt hår, sammanhållet av ett guldband och kringlindat av en ranka; hon spenslig och späd, med fina lemmar, vit kroppsfärg och guld-gula lockar, uppbundna i en grekisk knut. Över deras knän låg en självsvåldig satyrunge med brunludna bockben och näpna små hornknaggar. Båda såg leende ned på honom, och vinguden förde med ena handen en bågare till den lovande ungdomens läppar och omslöt med andra armen sin blonda gemål,

vars nedlutade huvud lätt vilade mot hans. Uppåt gudens knä klängde en apa, vig och nyfiken, sökande att uppfånga en skymt av skogsbarnets lärospan, samt beredd att, om det vattnades henne själv i munnen, fördjupa sina tänder i en persika, som hon höll i sina små svarta fingrar. Kring vinpressen lindade sig rankor med mogna druvor och finådriga blad. Detaljarbetet var fristående och utfört med beundransvärd finhet. På locket av vinpressen låg en trådhärva omsorgsfullt hoprullad: ett människolivs förvecklingar och sorg, glömda under den sorgfria tillvaron vid sidan av en gud.

Det låg ett liv, en värme över hela framställningen, som fångslade mera ju längre man såg, och över kvinnofiguren, med dess uttryck av blyghet och lycka, vilade en poesi så skär, att den höjde denna pors-linsgrupp till rangen av konstverk.

För den unga flickan hade den varit ett slags sällskap, och när de andra gått till sina förströelser, lämnande fången ensam med sina böcker, då hade det ofta hänt att hon lagt sig på soffan i salongen, bara för nöjet att betrakta den. Så hade den småningom blivit den fasta kärnan i ett undangömt skönhetsliv,

en nedgrävd skatt, vars tillvaro ingen mer än hon kände till. Ingen mer än hon! ... Jo, rikedomens schakal. Men han såg ju icke hur vacker den var, endast att den var gammal och äkta Sèvres. För honom var den endast en affär.

Hon tyckte sig höra steg och gick därför bort till sin förra plats igen.

Det var herrarna, som kom tillbaka ifrån sin promenad.

Fadern gnuggade händerna med förnöjd min.

”Nå, vad säger du nu?” frågade han och gick fram till dottern. Levi bjuder mig hundrajugofem kronor.”

”I guld”, tillade Levi.

”Gör som pappa vill”, svarade hon med ett leende.

Han böjde sig ned och viskade:

”Din sjukdom har kostat så mycket, och jag tycker att man icke har rätt att avstå från ett så gott bud, när det gäller en lyxartikel.”

”Det är sant”, svarade hon och böjde ned huvudet för att dölja sin rodnad, ty det var en låg tanke som vid faderns ord flög genom hennes huvud: en snabb jämförelse mellan de kostnader han haft för henne och dem han haft för sönerna. Avund ... avund såle-

des! Hon blygdes inför sig själv.

”Sälj den, bara sälj den”, viskade hon hastigt och avgörande; nu tycktes hon önska det mycket ivrigt. Fadern såg på henne med någon förvåning.

”Eftersom den där pjäsen tycks äga ett särskilt värde för fröken, skall jag höja priset till etthundratrettio kronor”, sade Levi med en medlidsam dragning på munnen, som ökade hennes förbittring. ”I guld”, tillade han, som om detta betydligt höjt summans storlek.

Herrarna beseglade affären med ett handslag, och köparen räknade upp pengarna borta på divanbordet, där hyacinten stod och blommade. Därefter flyttade han bilden från chiffonjén ned på bordet och kastade sig själv i en gungstol, under det värden räknade ned pengarna i sin portmonnä.

Den gamle mannens blick flög bort till dottern, det gjorde honom ont, att hon såg så nedslagen ut.

”Kom hit, min pulla lilla, så skall jag dela vinsten med dig”, sade han.

Hon reste sig med motvilja, ty hon visste att klänningen var för stor i livet och såg fattig ut. Då hon satte sig i soffan hos fadern, lade han en tiokrona i

hennes magra hand och såg på henne med en lång blick. Han visste, att hon tyckte om pengar.

”Tack”, sade hon och knöt in guldmyntet i hörnet av sin näsduk, som var gammal och söndrig. Hon stoppade den hastigt ned igen, så att främlingen icke skulle giva akt på dess brister.

”Vänta litet, du kan få den här med”, sade fadern och lade en tjugokrona till henne på bordet.

Hon skrattade till, ty hon hade sett hans korta strid med sig själv. Därefter tackade hon ånyo och knöt även in tjugokronan i näsduks-snibben. Men med ens föll det henne in, att det var för sin egen till-givenhet hon tog pengarna — är då det något som kan köpas och säljas? Hon blev plötsligt allvarsam. Livet är ju så förunderligt.

Herr Levi gjorde sig i ordning att avlägsna sig med sitt fynd.

”Min syster har verkligen en ovanligt vacker servis, som du bör se på”, sade värden.

”Det kan jag göra, om du är så god och följer mig.”

Levi tog sin köpenskap på armen och avlägsnade sig med en djup bugning för Ida. Hennes far följde honom.

Då de var borta, flög hennes blick ofrivilligt bort till chiffonjén, där bilden stött. Så tomt där såg ut!

Och för första gången slog det henne, att allt i hemmet bar en prägel av att ha sett bättre dagar. Hon hade aldrig tänkt på det förut. Och så undrade hon, huru systrarna alltid kunde vara så glada och endast tänka på sin klädsel och sina nöjen. Kände de då aldrig denna fruktan för fattigdomen, som nu grep henne? Varför strävade deras bröder så ihärdigt efter en ställning i livet, men aldrig de?

Hon sprang upp ur stolen och ställde sig vid fönstret.

Det var väl ett giftermål, som skulle skänka dem deras livsbröd. Så tänker många flickor, och deras liv är en väntetid. Om icke sjukdomen givit henne ett annat åskådningssätt, skulle hon kanske tänkt som de.

Med en kraftig ansträngning rätade hon upp sin slappa hållning. Spänstigheten fanns kvar och ännu var hon ju ej mer än nitton år. Skulle det då i hela världen icke finnas ett arbete för henne, för henne ensam? Utan att behöva gå och vänta på — det där.

Hon kastade huvudet tillbaka och sköt fram under-

läppen med ett egensinnigt leende.

”Ja, det är rätt”, sade hon tyst, Det *finns* en väg: det är att förtjäna pengar; se'n får det andra komma av sig själv”

Hon gick ut i förstugan, som doftade av nyhackat enris, och ställde sig så i den öppna dörren. Solen sken varmt på hennes ansikte, luften var på en gång frisk och ljum, och för varje andetag vidgades hennes sjunkna bröstorg.

Hade det verkligen varit så stor olycka med den där gruppen? Det var väl sjukdomen som gjort henne pjunkig. Hon hade ju hört talas om en ung man, nyss uppkommen från nervfeber, och som blivit så bedrövad vid tanken på att middagen möjligen kunde bliva fördröjd genom sotarens besök i köket, att modern vid sitt inträde fann vuxna karlen badande i tårar.

Det fanns ännu så mycken levnadslust kvar, att hon gav sig till att skratta — så ensam som hon var — vid tanken på detta upptråde.

Och sedan fick hon syn på tvenne sparvar, som hoppade på den ojämna stenläggningen invid husraden, plockande ett korn här och ett korn där. Det var riktigt ett nöje att stå och se på dem, ty det var

snygga och välmående små sparvar, med riklig utkomst och eget bo under takskägget. Från trädgården mitt emot hördes en flock av deras kamrater käbbla med ivriga små röster. Och mitt på gången stod grannens tupp och gol.

Det var ju vår!

1884

Jul

Intet snötäcke höljer marken och ingen rimfrost skyller träden. I sin hjälplösa nakenhet står de skälvande av köld. Ingen måne ger landskapet ljus; det är bara en grådaskig skymning, och över slätten stryker en däven vind, som kyler genom märg och ben.

Vägen är uppältad och fötterna hänger fast i den leriga jordmänen, som är så seg att den binder. Det är en liten genväg utan skärv och sten, endast trampad, icke körd.

Uppför backen kommer en liten gubbe stretande med sin kärra. Det är styvt lass för en så gammal man, och kanske har han långt att gå; stegen är så tunga. Med ett plask sjunker träskorna ned i smörjan, och med ett sugande ljud dragas de upp igen. Men efter hand som han närmar sig backens topp blir marken fast, och då går det lättare. Till sist stannar han uppe på höjden, där vägen går jämnt ett litet

stycke, tills den bär nedför igen. Han pustar några gånger, skjuter mössan tillbaka och torkar pannan med ärmen av sin färskinnspäls.

Det var sista uppførsbacken, men också den värsta.

Skymningen tätnar. Den som nu vore hemma!

Han spottar i nävarna, gnider deras styva inner-sidor och fattar åter

tag. Nu går det utför, nu är det inte fråga om att tråla med lasset, kärran får fart av sig själv. Han går raskt — raskare än han vet om, ty han tänker på fisk och gröt. Därför längtar han hem.

Innan han vet ordet av, har han börjat lunka, och så vill kärran i sken. Backen är brant. Det är inte så lätt att sakta av nu, och så måste han springa ett stycke, tungt och ovigt. Det skulle se löjligt ut, men hans knän är gamla och darrar av trötthet. Det finns emellertid ingen där, varken att hjälpa honom eller göra narr, och i alla fall skulle han icke brytt sig stort om det. Han småsvärjes ett tag, knycker i kärran, som om hon vore en ostyrig häst, får slutligen bukt med henne och paltar fram åt vägen i sakta mak. Han hinner alltid hem innan gröten är kokt.

— Skall det vara en julbild! Vad har vi med gubben och hans kärra att göra?

— Fattigmans jul är så underlig ibland.

— Men en sådan idé! Nej, ljus skall det vara — mycket ljus! Det är julafton.

Husets invånare gör toalett. Salongen står tom.

Ljusskenet kommer från lampan på bordet, från kronan i taket, från armstakar på svarta pelare. Det strömmar ut från alla sidor så obarmhärtigt klart, att de stackars skuggorna icke veta var de skall göra av sig, utan kastar sig kors och tvärs, över och under varandra, för att så bli liggande helt stilla mitt i allt detta ljus — tunna, genomskinliga — föga mer än antydningar av skuggor.

— Så skall det vara!

Granen, som nu glänser av stjärnor och guldpynt, är icke tänd ännu, den står undanskjuten i ett hörn och väntar sin triumf att bli aftonens glanspunkt. Dess mörkgröna barr suger girigt in ljuset och sänder i utbyte sin kådiga skogslukt kring rummet. Den säger tydligare än ord, att nu är det jul.

På borddukens vita damast glänser fruktkorgar med vaxgala äpp-len och brunskaliga nötter. Ljusstrålar brytas i karaffernas skarpa fasetter, medan tunna små vinglas stå kring dem i ring, klara som dagg, bräckliga som lyckan.

Allt står i väntan.

Där ute i köket är det också varmt och ljust. I grytan puttrar en gås, och Lina står högtidsklädd och rör i gröten. Hon har ett näpet ansikte och ser snarare ut som en fröken än som en piga. Det synes på minen att hon själv vet om det, ja, det synes på själva den prydighet, varmed hon håller i slev. Men så är hon också städerska i ett fint hus, och det ger en viss air.

Det är blott av god vilja hon för en stund turar om med köksan, som är uppe och klär sig.

”God kväll, Lina”, säger en ungdomsfrisk röst, och ytterdörren öppnas på glänt.

”Jesses va’ han skrämde mej”, säger Lina med sitt huldaste leende och ser alls inte rädd ut.

”Du förstår att jag är våt och ruggig, för det är sådan dimma i kväll, och jag har inte lust att visa mig för fästmannen innan jag ser riktigt nobel ut.” — Den

talande kommer in och stänger dörren efter sig; det är en lång pojke på en nitton, tjugu år.

”Var är mamma?”

”Frun är i sängkammaren och klär sig, men jag tror visst att hon är färdig nu. Han kan gärna gå in i salongen, för där finns ingen människa, så kommer frun nog ut. Jag har så svårt att gå från gröten.”

”Behövs inte, Lina. — Ack, vad här känns varmt och gott! — Vill du vid tillfälle bära detta upp på mitt rum” Han lade handkoffert och ytterplagg på en stol.

”Så fort Johanna kommer ner.”

Den unge mannen öppnade dörren till salongen och steg in. Det var en egendomlig stämning som kom över honom, då han stod ensam i detta ljusa, tysta rum. Det grep honom med ens, att det på hela vida jorden icke fanns en fläck så vänlig, så ren och så glad som detta hem — och det var hans!

Han skulle velat breda ut sina armar emot det, som om det varit ett levande väsen, vilket han kunnat trycka intill sig i överväldigande lycka.

Så öppnades dörren mitt emot, och modern steg ut.

”Mamma”, sade han bara. Det kan ligga så mycket

i ett enda ord. Det var hon som var själen i detta hem, hon som åt allt vad hon vidrörde gav denna prägel av skönhet.

Hon lade sina händer på hans axlar och såg honom in i ansiktet.

”Barn”, sade hon smekande, ”pappa är så ledsen över att du inte blev student.”

Och så kysste de varandra.

Hon såg bra ut ännu, oaktat sin korpulens, och det låg elegans över hela hennes person, från den lilla spetsmössan, som satt en smula kokett, till de vita händerna, som var mjuka och vårdade.

”Mamma kan bara fråga mina kamrater”, sade han; ”var enda en säger att det var orättvist.”

Hon ser på honom tvivlande, men naturligtvis tror hon honom.

”Jag är så rädd att du roat dig för mycket; du har allt kostat pappa många pengar.” Hon ser upp i hans vackra, unga ansikte med en blandning av beundran och farhågor.

Han tar henne om kinderna och kysser henne igen.

”Inga moralkakor på julafton.”

”Men pappa — — —Y

”Ja, pappa tror att man kan plugga latin på samma sätt som han gnor igenom en sifferkolumn, sakta och säkert så att det aldrig kan klicka.”

”Men han blir så ledsen.”

”Så muntrar lilla mutter upp honom.” Han gnider henne skämtsamt på ryggen, så att sidenet skriker.

”Men, Otto, du far betänka — — —”

’Jag har betänkt!’ utropar han glatt och snurrar henne runt, ”men nu är det jul, och nu ska’ vi ha roligt, och jag har köpt de allra stiligaste julklappar till systrarna, och så har jag fått några småskulder, och så bryr jag mig inte om att bekymra pappa med den saken, för det är inte mer än du kan hjälpa mig med, om du håller inne litet av hushållskassan. Och du är den hederligaste, raraste lilla prisse till mamma!” Och så kysste han henne.

”Men, Otto!”

”Ja det kan inte hjälpas. Det är en sådan härlighet att komma hem från allt det där bråket och träket — — —. Och Emmy som är förlovad!”

”Ja, och du kan tro att Heribert är en fin karl.”

”Ja, det tror jag väl — en löjtnant! De är väl mycket kära?”

”Som nyförlovade.”

”Hej, vad jag skall ha roligt med Emmy! Det klär henne bestämt att vara förlovad. Hon är så fin och nätt, och så ser hon ut alldeles som konfekt. Ah, du — mamma — vår Emmy är en stilig tös!”

Modern log. Ja, hon hade heder av sina barn, och hon kände sig så lycklig. Hade Otto nu varit student med, skulle det varit alldeles för mycket. Hon tyckte att han var så vacker och ståtlig, att hon knappast kunde låta bli att se på honom, och den blinda, avgudiska moderskärleken riktigt strålade ur hennes ansikte.

Han tog hennes händer. Det är alltid en njutning att se sig beundrad.

”Var är pappa?”

”Naturligtvis inne på kontoret; man kan inte ens få honom in att klä sig. Det är riktigt tråkigt för Heriberts skull.” Det flög en skugga av missnöje över moderns ansikte. ”Sådan är pappa alltid.”

”Det gör ingenting”, sade sonen tröstande; ”han må vara klädd eller inte, så får man hålla av honom ändå.”

Det var en tacksam blick han fick för dessa ord, —

för detta överseende med faderns svaghet. De tryckte varandras händer; det fanns icke ett moln på familjelivets himmel.

Vid pulpeten satt fadern, lutad över den stora kassaboken och med huvudet vilande i händerna. Men han arbetade ej.

Det var ett vackert huvud, med vågigt, grånande hår. Men när han nu satt där ensam, låg det något betryckt över hållningen och ett drag av grämelse i uttrycket, — en rastlös, aggande oro, som nött djupa faror i hans ansikte. Det var sällsamt vekt, detta ansikte.

Han var helt försjunken.

Det var sällan han tänkte på detta. Det var bäst att slå bort det.

Han hade alltid hoppats att det skulle yppa sig något tillfälle att gottgöra. Men det hade icke kommit något.

Och nu var det bokslut igen.

Vilken påpasslighet hade han icke behövt för att dölja denna balans — — — vilken skarpsinnighet! Det hade lyckats. Men den hade vuxit som en lavin.

Nu kunde det ej dröja länge. Den måste falla ned över dem alla, nu såg han det. Han hade hållit emot av alla krafter och väntat på räddning — förgäves. Nu var den honom övermäktig.

Innan nästa jul — — — ja. Det var otänkbart annat.

Det kändes som om en skoningslös hand gripit tag om hans strupe.

Olyckan tyngde honom ned till graven, tyckte han. Om han bara fick dö, innan det blev uppenbart! Dö omgiven av de sina, in i det sista värmd av den kärlek, för vilken han offrat så mycket — även det ingen äger rätt att offra. Nu fanns det endast en lycka, och det var denna.

Han knäppte samman sina händer och bad så ihållande som ett barn ber i sin yttersta ångest. Han bad om detta enda, och fram under hans slutna ögonlock pressade sig två brännande heta tårar.

Innan nästa jul — — — innan nästa! Och denna sista ville han göra så ljus och glad, i denna sista högtid ville han riktigt frässa av deras ömhet.

Han kände inga förebräelser, endast smärta. Om han fått börja från början skulle förhållandet blivit

detsamma. Han kunde icke säga nej — icke till dela; han kunde icke bära missnöje — icke av dem; icke säga hela sanningen — icke till dem. Det var allt.

Han kunde icke leva utan tillgivenhet, därför hade han köpt den, — köpt den så länge av hustru och barn, att han nu var en ruinerad, ärelös man.

Vad han var gammal och trött! Han reste sig tungt. Nu var det jul. Nu väntade man honom därinne.

Ett matt glädjeskimmer flög ännu över hans ansikte vid tanken på ljusen, glammet och all denna tacksamhet för de vackra julpresen-terna. Han hade lidit så mycket att han tyckte själva lidandet måste vara en försoning.

Rikemans jul är underlig ibland.

Kärran står i skjulet, och morfar själv har redan kommit i andra kläder och sitter skinande nytvättad i kakelugnsbänken, klädd i sin bästa mörkblå vadmals-tröja, som ser styv och ny ut trots sina trettioår.

Far sitter framme vid bordet och läser en skrynklig tidning, som gått ur hand i hand, tills den blivit slinkig och slö som en gammal riksbanksfemma.

Det lyser en fotogenlampa på bordet, en riktig fo-

togenlampa, men utan kupa, ty det är en s k ”springlampa”. Men här lyser den upp förträffligt. Duk ligger på bordet och sovelfatet är redan framsatt; fina brödet ligger bredvid.

Matlagningen försiggår inne i stugan; det sparar ju alltid. Borta i sängen står potatisfatet med en dyna över sig för att hålla värmen. Fisken kokar som bäst, och mor rör i gröten så att en varm imma sprider sig kring rummet och retar aptiten. Morfars ögon följer slevens kretsrorelse, fångna i den njutning som för den sysslolöse ligger i att betrakta en verksamhet.

Moran har knappt hunnit trettioåret, men ser äldre ut, om man vill jämföra henne med de högre klassernas kvinnor. Hon är stor och stark, har blanka röda kinder och torkar sig då och då över pannan med förklädessnibben, ty det är varmt där borta vid spisen.

Ungarna pallrar omkring på golvet, mycket otåliga, men tysta och anständiga, ty mor har respekt med sig. En av dem står nära spisen, och när han tror sig obemärkt, närmar han försiktigt sitt pekfinger till ett stycke fisk, för att känna om det är kokt.

”Paug, du vill la ble!” ropar modern och ger ho-

nom en knuff i huvudet så att han dryper av, hånad av de andras förstulna flin och speglosor.

Men nu är det kokt.

Grötgrytan avlyftes — — — skrammel med spiselringar och så en betydelsefull tystnad.

”Hana, plocka opp pantofflerna”, befaller modern, och ordern åtlydes punktligt. Själv lägger hon upp lutfisken på ett lerfat. Det ryker och immar omkring henne. Förväntningarna är spända till det yttersta. Endast far ser likgiltig ut; det hör till hans värdighet. Först när fisken ställes på bordet, lägger han bort sin tidning.

”Seså, nu ä’ de mad”, säger modern åt barnen, och i en blink är de på sina platser.

Och nu är det jul i stugan. Icke med gåvor och gengåvor, icke med gran och konfekt, men med ett mål så bastant, en förnöjelse så hjärtinnerlig, att man skall minnas den hela året.

”Moffar, nu ä’ gröden på bored”, säger far. Och ”moffar” kliver fram till bordet.

Icke längre en tanke på att kärran var tung eller vägen lång, eller att yngre ben än hans borde traskat den. — Endast gröten — gröten! 1884

Twist

De hade varit skilda två hela månader, och för första gången under sitt treåriga äktenskap. De hade i sina brev kommit överens om, att hon icke skulle komma ned till tåget för att möta honom, ty det var dem emot att främmande ögon skulle betrakta deras första sammanträffande. Nu var det ju alldeles som att vara nyförlovade igen; de hade tusen små barnsliga påhitt, tusen små hemliga trollkonster, för att riktigt raffinera sin förälskelse.

Så skulle hon då icke gå ned till tåget. Nej. Och ”lillen” var skickad hem till mormor; han skulle icke få komma hem förrän efter middagen. De första timmarna ville hon icke ens dela med sig åt lillen; de skulle vara endast hennes.

Och den lilla våningen stod fin, mjuk och varm som ett dunklätt fågelrede. Hon hade ordnat allt med små skickliga händer, hon hade provat och avpassat

allt. Det kunde aldrig vara vackrare!

Det lilla matrummet med sina skulpterade möbler, sina dyrbara skåp, sina bronsfat på väggarna, strålade i full belysning. Ljuset föll ned på gnistrande glas; på vitaste damast; på nyputsat silver, än mattvits i färgen, än lysande blankt; på frukter i högfotad majolikaskål; på vinkaraffen med dess skarpa facetter, som glänste likt ädla stenar. Och i salongen med dess dess mjuka självsvald, dess dubbla mattor, dess kringbonade lyx av varma tyger, långhåriga djurfällar, japanska parasollen, tavlor, stafflier och miniayrskulpturer, — ja, i salongen en rödaktigt varm dager, som dämpad simmade fram ur två konstgjorda blomkalkar, till hälften dolda bakom en grupp av storbladiga växter; en ljum, ren luft, genomad av en hemlighetsfull doft, en atmosfär som gjord för viskningar och smek; och så tunga draperier, liksom sömndruckna ögonlock.

I fruns sängkammare var det mörkt; endast en lång ljusstrimma fäll skrätt dit in och försvann i dunklet.

Hon stod i matrummet och väntade, med ögonen fästa på pendy-len. Nu kunde han komma, nu borde han komma, nu tyckte hon att han redan skulle varit

där. Hon stod stilla med händerna stödda mot en stolrygg, vänd emot tamburdörren och spánt lyssnande efter ringklockans slag; pigorna hade fatt befallning att icke öppna.

Var hon vacker? Nej, kanske inte. Det var ett sydländskt utseende: en låg panna; en böjd, liksom tillplattad näsa; en stor mun med röda läppar, liknande bär, och vita tänder, vilka glänste fram som en smal strimma var gång munnen halvöppnade sig med en lindrig krökning. Under det tjocka, klippta pannhåret glänste ett par blankbruna ögon, i vilka hela ansiktets liv tycktes koncentrera sig, ett par långsträckta, kupiga semitögon med svarta svängda ögonhår, som skuggade framåt över blicken, och som emellanåt sopade till ett tag, liksom för att göra dessa bruna ögon ännu blankare.

Hon stod alldeles orörlig, men hela hennes varelse tycktes sträcka sig mot dörren därborta. Den stora spegeln mellan fönstren återkastade hennes bild, men hon såg ej dit ens.

Det var en fin, stram växt, på en gång fyllig och fast; en fin, kraftig spänstighet, som uppenbarade sig till och med nu, då hon stod stilla. Plötsligt höjde hon

huvudet och näsborrarna vidgade sig. Det hade hörts ett ljud så omärkligt, att knappt en katt på rov skulle givit akt på det. Men det närmade sig, det var steg i trappan. Klang ... där ljud klockan!

Hon hade låtit dörren till tamburen stå öppen. Snabbt och ljudlöst ilade hon dit ut, med en tjuvs hela säkerhet lade hon handen om dörr-låset, och i ett enda tag hade hon öppnat. En tystnad bara. Det var blott köksdörren som stängdes. Hon såg ut. Ingen där.

”Vem ringde?” ropade hon inåt köket.

”Ringde det?” sade kökspigan och öppnade dörren, ”det tänkte jag inte på. Frun hade ju sagt att .- ”

”Javisst. Jag hör själv efter”, svarade hon med en nervös darrning i rösten. Och så stängde hon dörren igen, vred om nyckeln och åter-vände till matrummet.

Vad hennes hjärta kommit att bulta! Hon lade handen däröver, liksom för att lugna dess slag. Hon gick förbi spegeln in mot salongen.

En hög, bredaxlad gestalt — ett friskt, rödlätt ansikte — två långa gula mustascher, djärvt strukna åt sidan —.

”Karl!”

Med ett enda språng var hon i hans armar, men hon kastade sitt huvud tillbaka; med starka händer, som stämplor stödda mot hans axlar, höll hon sig ifrån honom. Hon bara såg och såg, frossande av den robusta manligheten i hans stort tilltagna drag; hennes blick klängde sig fast vid hans, det glänste och glittrade i dess mörka speglar, av solig, jublande lidelse. Fuktiga, röda läppar lyste.

Vacker kunde hon väl vara, men med sin egen sydländska skönhet; vacker endast i sol, ful så fort den drog bort, ful i vardaglighetens gråa belysning.

Med ens släppte hon av sitt tag och lät sig med uppåtvänt, leende ansikte kyssas gång på gång, i det hon tillslöt ögonen som för en hagelstorm.

”Men Karl, hur kom du in?” sade hon slutligen flämtande, andlöst i det hon tog hans arm för att gå till bords.

’Jag lurade dig; jag gick bakvägen upp i köket och narrade Hanna att gå upp för stora trappan och ringa.”

”Skurk där!”

’Jag ville se din min.”

”På ryggen?”

”I spegeln, du! ... Kuggad! Vad?”

Ett muntert, tvåstämmigt skratt och så ännu en kyss innan man ringde på pigan.

Måltiden var glad och samtalet livligt. Det fanns tusen ting att berätta, som man icke hunnit med i brev. Vid desserten fick pigan befallning att gå, och då blev det ännu livligare. Hans ansikte hade starkare färg, hennes ögon kastade långa strålkvastar, liksom diamanter i skugga.

Han drog upp champagnekorken, slog i hennes vida, vattenklara glas, spillde på duken, straffades med bannor och kysste på handen; så kom han till sin plats igen, lyfte sitt glas och höll ett litet tal. Och de tömde sin skål med en lång, menande blick, som om i rummet suttit fullt av folk, och de icke haft annat sätt att meddela sig med varandra än att luren-dreja med sådana blickar bakom de andras ryggar.

Och de började tala om gamla tider och draga fram gamla minnen, som älskande alltid bruka, — liksom om det närvarande icke vore dem nog.

”Och om jag inte hade friat”, sade han, ”säg, hade du aldrig gjort det själv?”

”Nej aldrig”, svarade hon skrattande och höjde sitt glas.

”Jo, erkänn att du skulle ha gjort det, hellre än att det ingenting skulle blivit av”

”Jo pytt! Det hade varit ditt det värsta.”

”Men du sa ju själv att du hade varit gränslöst otålig.”

’Ja, det är så ömkligt av en man att inte kunna gripa sig an.”

”Ja, och det är så präktigt av en kvinna att alltid vilja yxan skall gå, men aldrig våga hålla om skaftet.”

”Fy dig!”

”Men sant är det. Skål, lilla kreolska! Tacka mig du, att jag friade. Jag undrar hur du skulle burit dig åt, om du nödgats göra det.”

”Puh! Jag skulle helt enkelt låtit dig draga dina färde.”

Hans vita tänder glänste under de långa, undanstrukna musta-scherna. Han böjde sig framåt.

”Du var lika kär som jag.”

”Prat!”

”Ni kvinnor är lika illa dära som vi; det är bara att ni inte vill erkänna det”

Hans muntra ögon såg helt skadeglada ut, och han hade sänkt rösten.

Hon hade blivit blossande röd.

”Det är inte sant!” sade hon med hetta.

”Jo, det är likaså sant, som glädjande och naturligt.”

”Karl!”

”Seså, var nu inte tillgjord. Erkänn att jag gjorde dig en tjänst med att jag friade.”

”En tjänst!”

”Ja, hur skulle det gått om varken du eller jag velat?”

”Det hade varit mig likgiltigt.”

”Och det vill du säga!”

”Det vill jag!” utbrast hon häftigt. ”Det du där säger, är ju att nedsätta hela vårt kön.”

”Nedsätta?”

”Ja, just nedsätta.”

”Hur kan du säga det?”

”Att en kvinna skulle fria till ”

”Herre Gud, om hon inte kunde få honom att göra det!”

”Så gjorde hon det ändå i evighet inte.”

Frun var så harmsen att hennes näsvingar skälvde och ögonen sköt blixtar.

”Vad vill du slå vad om?”

”Nu är du dum!”

”Och du vill påstå att ” Han närmade sig henne, med servetten på armen. Han böjde ett knä och slog sin ena arm om hennes liv, medan han höll champagneglaset upp mot hennes. — ”Du vill påstå att du inte är lika kär i mig som jag i dig?”

”Inte på ett sätt.”

”Att vi är alldeles lika — att vi har ingenting att förebrå varandra”, fortsatte han.

’Jag har inte lust att höra på dig”, sade hon och ville skjuta honom åt sidan.

”Att det inte ser så ut, därför att du inte behöver visa det, men att i grunden . - .”

”Jag vet inte var du får det ifrån!” utbrast hon förnärnad.

”Från att det är så roligt att vara uppriktiga och att inte spela komedi.”

”Jag tror att vi reser oss från bordet nu”, sade hon och sköt undan stolen.

”Ester, jag ville se dig så sann och så mänsklig, jag ville att du tryggt och glatt såg mig i ögonen och sade: Ja, Karl, om inte du hade friat, så skulle jag haft lust

att göra det själv.”

”Min herre, du misstar dig en smula på mig”, utbrast hon med ett skratt av förbittring, ”om andra kvinnor är sådana, så är jag det åtminstone inte.”

Hon ringde på pigan och de gick in i salongen. Han kastade sin servett på en stol i förbifarten och lät sitt champagneglas stå orört.

Stämningen var förstörd. Frun satte sig att sy, som om liv och död berott på hennes arbete, herm bläddrade tyst i några böcker. Och det blev icke ens bättre, när lillen kom hem. Och då han gått bort med sin sköterska, fortsatte den tysta striden där inne. Båda ansåg sig förorättade och ville tvinga den andre att yttra första ordet.

Man drack slutligen te och samtalade för pigans skull, men när hon gått togs den kalla tonen fram igen.

”Jag är trött efter resan”, sade han, ”jag går in till mig.”

”Godnatt”, svarade hon flyktigt och nickade åt honom från andra ändan av rummet. Hon hörde honom gå igenom matrummet och in till sig själv, hon hörde honom stänga dörren efter sig.

Trodde han att hon skulle försöka att säga honom ett vänligare god natt? Aldrig!

Hon kastade sig i en stol och började meditera över hans orättvisa beskyllningar. Ty orättvis hade han varit både emot henne och hela hennes kön, det kunde icke förnekas. Hon överraskade sig med att lyssna om han icke skulle komma tillbaka. Men allt var tyst.

Hon var visst icke oförsonlig. Om han ville yttra ett enda litet ord till ursäkt, så skulle hon förlåta honom strax. Men han kom icke.

Klockan knäppte och knäppte, klippte tiden kortare och kortare med små obevekliga tag, klippte tystnaden och hennes väntan i otaliga små bitar. Men det kom ingen.

Hon reste sig upp; det var tid att gå till sängs. Så sent det var redan!

Hon gick in i sin sängkammare och tände ampeln i taket; den matta ljusröda ampeln, som gjorde alla konturer dunkla och svävande som en gammal fesa. Hon kastade av sig fotbeklädningen och utbytte den mot ljusblå sidenskor, som trampade mjukare än en katt på sina tassar.

Hon gjorde det långsamt, liksom för att vinna tid.

Hon tog klänningen av och drog på sig en vit morgonrock med halvlånga, vida ärmar, som föll tillbaka vid varje rörelse. Hon drog snodden åt om livet; ty det var mjukt vitt tyg, som smög sig åt växten och icke frasade; det var mjukt, lätt tyg, som ljudlöst gled över mattorna; det var yviga, långa spetsar, som framhöll allt det veka och kvinnliga i rörelser och gång. Hon kastade sig på sned i en emma, för att se hur vackert släpet låg ut över mattan, och hon låg kvar där en lång stund.

I hela huset märktes icke en rörelse.

Vad gjorde Karl? Sov han? Grubblade han?

Skulle de skiljas så? För första gången i sitt liv. Och vad hade det varit för en bagatell? Vad betydde det om hon friat eller han, när de blott var lyckliga!

Hon kände sig så olycklig som om hjärtat ville brista. Ämnade han verkligen icke komma igen? Och detta var den efterlängttade dagen! Och de hade skilts åt som ovänner för en bagatell!

Hon reste sig och gick fram och tillbaka på golvet, vridande sina händer. Om han bara ville komma, skulle hon kunna falla på sina knän för honom.

Vad hon förbannade sin grälsjuka!

Hon kunde icke sova, icke leva, icke andas, om hon ej fick se honom innan hon gick till sängs. Hon måste se honom; om det också var blott en enda liten skymt!

Han brukade aldrig ha rigelnyckeln i sin dörr. Hon smög genom det mörka matrummet och fram till dörren, och lade ögat till nyckel-hålet, och nu såg hon honom.

Han hade kastat rocken och stod i bara skjortärmarna. Han stod vid fönstret utåt trädgården, där de så många gånger stått bredvid varandra och sett ut i kvällen, som han nu stod där ensam. Han höll sin ena arm stödd högt upp mot väggen, och med pannan lutad däremot, i en omedvetet plastisk attityd. Det låg någonting så tung-sint i själva hans ställning. Ansiktet kunde hon icke se.

Men hennes beundran kunde icke skåda sig mätt på denna ståtliga gestalt, denna smidiga kraft i hållningen, denna smärta midja och dessa fasta, breda axlar. Hon hade egentligen aldrig förr tänkt på hur vacker en karlfigur kan vara. Han stod stilla som en staty. I halvdagern där inne kunde hon blott skymta konturerna, men dess företräden framhölls av de vita

skjortärmarna och den mörka, hårt åtdragna västen.

Nedslagen som en ångrande botgörerska, återvände hon till salongen.

Hon hade ingen ro. En efter en plockade hon hårnålarna ur sitt strida, svarta hår och skakade det därefter ned från huvudet, så att det föll över hennes axlar i vild oordning.

Hon skulle velat gråta och snyfta, hon skulle velat slita i detta hår, men vad skulle det tjänat till!

Hon kunde icke ropa på honom. Rösten skulle dö i hennes strupe av förödmjukelsen. Men hon kunde vänta, hon skulle vänta. Måste icke hans längtan vakna, liksom hennes. Stod han icke kvar därinne vid fönstret! Vad tänkte han? Han var icke vred längre; då skulle han redan ha gått till sängs. Men han stred mot sin stolthet, liksom hon.

Hon hade haft orätt. Ja. Men det svåra var just att gå och säga honom det. Det skulle alltid se ut som ...

Nej, det kunde hon icke.

A!

Hon sjönk ned på schäslongen i salongens ena hörn, mitt under den japanska parasollen och mitt emot den mörka dörren ut till mat-rummet. Hon drog en

pall under fötterna och lutade sig tillbaka, mjukt, självsväldigt, med händerna under sitt huvud, så att de vida ärmarna föll tillbaka, och håret spred sig i svarta slingor över hennes nakna armar. Hennes ögon såg drömmande upp i rymden, och hennes läppar halvöppnade sig. Hon gnolade sakta, — helt sakta, om och om igen hans egen välkända favoritsång; hon sjöng den sme-kande, släpande, sövande; hon sjöng den stigande, sjunkande; den drog genom tystnaden lik ett stilla sorl av vatten, som bubblar fram över spolade stenar, — bortdöende som en ensam liten fågels sista aftonkvitter. Då hörde hon dörren gå därborta i mörkret.

Hon tystnade icke. Endast mer sövande sakta drog melodien över hennes läppar. Det var tyst där ute i mörkret, men hennes ögon spejade ej dit. De blickade ännu uppåt mot skuggorna i taket. Blanka, sorgsna, vidöppna ögon; bruna, med svarta ögonhår, som skuggade över blicken. Och hennes sydländskt gulhyade drag belystes av skenet från röda blomkalkar. Hon låg stilla med tårad blick, och melodien sjönk ned som fågelns sista, sömniga lilla ton.

Och då var han där, ända inne vid henne, knäböj-

ande på mattan och med båda armarna om hennes midja, — midjan med den vita, åtdragna snodden. Och tyget var mjukt, det frasade icke. Hon såg icke heller ned; tysta och halvöppna log hennes röda läppar. Men hennes ena arm smög sig fram och lade sig om en kortklippt nacke.

”Ester”, viskade han och pressade sitt ansikte mot denna bara arm. ”Jag gör avbön”, svarade hon, halvkvävd av glädje och skrattlystnad; ”om du inte friat, så hade jag velat göra det själv.”

1886

Fruntimmer

Han var grundligt förfjäskad, den käre Teodor, och trots sina gryende mustascher liknade han mera en brådmogen skolpojke än en ung jurist, vilket han emellertid var.

Han hade just kommit upp från en reumatisk feber och låg påklädd på moderns förmakssoffa. Kring honom stod i djupsinnig rådplägning mamma själv, hennes två ogifta systrar och husets gamla tro-tjänarinna.

Tedde var mammas ende gosse.

”Men kanske du kunde gå ut själv, om vi stödde dig, en under var arm?” frågade moster Agata, ett raskt gammalt fruntimmer, som styrde hela huset.

Tedde bara skakade på huvudet.

”Om vi kunde bära ut honom på soffan?” föreslog mamma.

”Vi”, upprepade moster Agata och betonade or-

det, i det hon med en ringaktande blick mätte sina systrars spensliga gestalter.

”Ja, *Jag* åtminstone skulle gärna . . .”, började mamma, men moster Agata avbröt henne tvärt, i det hon vände sig till den gamla pigan.

”Lina får gå efter ett par stadsbud”, sade hon, ”för annars blir här ingenting av, och ut skall han i dag i detta vackra vädret.”

Lina såg frågande på matmodern, men då denna icke hade något att invända, gav hon sig i väg.

Moster Agata gick till sina sysslor, och mamma satte sig på soff-kanten för att bättre kunna se sin älskling. Moster Lilly tog plats vid huvudgården och började att sakta smeka hans hår.

Älsklingen låg tyst med slutna ögon och såg ut, som om han hade förskräckliga smärtor, vilket emellertid alldeles icke var händelsen. Men det låg någonting så nervretligt i detta ideliga betraktande och den enformiga smekning han kände på sitt hår.

”Gossen min, hur är det fatt?” frågade modern, som studerade hans minspel och nu med någon oro räckte sig fram för att se närmare på honom och klappa hans kind.

”Bra”, svarade han och gjorde en otålig rörelse med huvudet utan att öppna ögonen.

De smekande händerna drogs tillbaka, och de båda damerna ut-bytte en blick av hemligt förstånd, i det de skakade på huvudet och gjorde tecken åt varandra att hålla sig stilla.

Så förgick en stund.

”Sover ni?” frågade den unge mannen skarpt, i det han såg upp.

”Visst inte, min ängel”, svarade moster Lilly med en röst, som hon gjorde onaturligt len för att behaga honom och som naturligtvis ökade hans förargelse.

”Nå, om ni inte sover, så måtte ni kunna tala”, sade han med oändligt uttråkad min.

De två utbytte en blick av förskräckelse. Var fö något ämne ifrån? Moster Lilly fann sig först och började:

”I dag morse, när moster Agata skulle gå på torget, träffade det sig inte bättre, än att hon glömt pengarna hemma och . . .”

”Ack, herre Gud, var det något att tala om!” utropade han för-tvivlad.

Moster Lilly såg på mamma med en hjälplös blick,

och då denna syntes lika rådvill, trippade hon ut i salongen med små korta steg samt började därifrån signalera åt system att komma efter.

”Min lille gosse, jag skall bara gå ifrån dig på ett ögonblick”, sade mamma och klappade honom på handen, varefter hon smög sig ut i salongen. Här började en viskande rådplägning, som den sjuke få-fängt ansträngde sig att uppfånga, men vars resultat blev, att moster Lilly skulle springa bort till den gifta system för att be dennas båda döttrar komma och muntra Tedde.

Just som moster Lilly gått, kom stadsbuden, och Tedde blev buren köksvägen ut i trädgården.

Det var en liten lugn fläck med blommor, gräsplaner och några träd, nätt inkilade mellan gårdar och plank. Den unge mannen drog ett djupt andetag, då han kände den ljumma sommarvinden, och det var med en känsla av obeskrivligt välbehag hans ögon vilade på de gröna träden.

Men det varade icke länge, ty så kom frågan:

”Var skall vi sätta honom?”

”Under träden”, svarade personen i fråga.

”Inte i skuggan, mitt barn, det är värme du behö-

ver”, sade modern.

”Jo, visst skall han sitta i solen”, inföll gamla Lina på sitt tvärsäkra vis, ”han måtte väl veta att för röjmatisten är ingenting så bra som det. En ska sitta mitt i solen, så att blodet kan koka. Det är det, som hjälper.”

Stadsbuden hade i avvaktan på tvistens utgång ställt soffan ned på trädgårdsgången, där solen badade som värst. Det var en het rötmanadsdag.

”Men är du inte klok? Tror du, att blodet kan koka!” utropade Tedde förargad, i det han kastade en förkrossande blick på den gamla tjänarinnan.

Hon skrattade föraktligt.

”Om inte klokare folk än han sagt det, så skulle ja’ aldrig brytt mig om att tala om’et”, sade hon och tillade därefter med sin myndiga ton: ”Gör nu bara, som frun har sagt”. Frun var alltid den sköld, bakom vilken hon förskansade sig.

Stadsbuden, som hyste stor respekt för Lina, lyfte åter upp sin börda och kånkade vidare.

Den unge mannen började verkligen känna det, som om temperaturn, åtminstone vad lynnet beträffar, började närma sig kokpunkten. Han nedsat-

tes på den största gräsplanen.

”Jag vill bara säga dig, att om jag skall sitta i den här bakugnen, så kan jag åtminstone inte äta någon middag”, väste han åt Lina, ty han visste, att en sådan hotelse var det enda, som kunde bita på denna stenhårda varelse. Men den här gången tog icke ens det.

”Jag är lika nöjd, om han inte äter, bara han sitter i solen”, svarade hon med minen hos en, som fattar ett hjältemodigt beslut och låter alla betänkligheter fly vid utförandet av sitt stordåd. Därefter gick hon in i huset för att giva stadsbuden deras betalning och en sup. Hon hade tagit med sig från landet den övertygelsen, att varje välförhål-lande av en Adams son fordrade denna extra belöning. Kassen tillät hon sina matmödrar sköta, men brännvinsflaskan behöll hon själv, väl vetande, att även den kan vara en makt.

Mamma följde strax efter in i huset för att taga sin stickstrumpa och en stol. Sedan satte hon sig mitt för sin älskling, så att hon riktigt skulle kunna betrakta honom och glädja sig åt att se honom ute i det gröna.

Han drog halmhatten ned över ögonen för att åtminstone få någon hämnd för sitt lidna nederlag, och

det var alldeles icke hans mening att erkänna, hur väl han egentligen fann sig därute. Tvärtom, han retade upp sig allt mer och mer, och det var rent av med förargelse han märkte, att en doft av jasmin slog emot honom med varje vind-fläkt. Jasminer var hans älsklingsblommor.

Mamma riktigt vändades över hans onådiga tystnad. Han visste det och njöt därav.

Så kom moster Agata. Hon var röd och varm.

”Gud bevars, Annette, ämnar du steka honom, eller varför har du satt honom i hetaste solen?” utropade hon redan på avstånd, i det hon slog sina hattband till sidan.

Mamma svarade icke, utan såg bara olycklig ut. Hon var lika rädd för Agata som för Lina.

Moster Agata gick fram till soffan.

”Har du själv valt den här platsen, min käre gosse?” sade hon och klappade honom på axeln.

Han höll på att icke svara, så förbittrad var han.

”Nej”, kom det slutligen, kort och vresigt.

”Då skall du bli flyttad, min ängel”, förklarade hon beskyddande och klappade honom åter.

Men nu hade han fullt och fast satt sig i sinnet att

vara martyrt och bli stekt.

”Jag vill inte flytta!” ropade han förtvivlad.

”Men, mitt barn, när du inte vill sitta här, så ”

”Jo, jag vill sitta här. Då gör jag ju mamma till viljes.” Han hade dragit hatten ännu längre ned, lagt armarna. i kors och stötte fram orden. Han tyckte, att där borde gömma sig en värld av hån i dem. Detta kärleksfulla stirrande hade gjort honom ursinnig.

Moster Agata skakade betänkligt på huvudet. Då hon gick, viskade hon till mamma:

”Han får bestämt solstyng.”

Mamma skrek till och släppte strumpan.

”Vad nu?” utbrast sonen och sköt hatten på nacken i övermått av sin förargelse.

”Om du sitter och får solstyng?”

”Dess förr är det slut!” utropade han med all den bitterhet, varav hans tjugoåriga stämma var mäktig.

”Tedde!” ropade modern, som om han med ens satt dolken för sitt bröst.

Men han hade omgjordas sig med oåtkomlighetens pansar, genom att draga hatten ned för ögonen.

Mamma var rädlös. Hennes händer vilade slappa i knät, och hon tänkte icke ens på att taga upp stick-

strumpan. Då uppenbarade sig en räddande ängel i skepnad av Teddes äldsta kusin, en ung flicka med ett vackert ansikte och beskedlig min.

Hon var blond och blek, mycket lång och mycket försiktig i sina rörelser. Det såg ut, som fruktade hon att den rangliga, figuren kunde knäckas vid minsta ovarsamhet.

Hon gick fram till soffan, med ett grannlaga smil, ett sådant där matt, konstlat leende, som man finner passande i ett sjukrum. ”Goddag, Tedde lille”, sade hon i blid ton, en smula läspande.

”Goddag”, svarade Tedde tämligen buttert.

”Hur är det med dig i dag?” frågade hon. Den lena stämman hade icke förändrat en enda nyans genom hans påtagliga ovänlighet.

”Bra”, svarade han motvilligt. Det förargade honom, att han icke kunde säga motsatsen; det skulle varit så lagom åt henne.

’Una stod och lagade sådan skön soppa åt dig, när jag gick genom köket”, återtog hon med den vänlighet, man gärna antager emot barn och som hon lärt sig under hans sjukdom. Han tänkte med harm, att det funnits en tid, då han hållit till godo därmed, nu

bringade den honom i uppror.

'Jag bryr mig inte ett dugg om Linas soppa', mumlade han under hatten.

"Är det inte bra varmt?" frågade hon outtröttligt, blidare än någonsin.

"Jo, det är varmt", svarade han onaturligt lugnt. Han kände lust att bitas.

"Jag skall taga hit en stol, så kan jag sitta och hålla min parasoll över dig", sade hon och sprang in i huset, följd av mammas beundrande blick.

Adele var just en flicka efter hennes sinne. Tänk så väl hon förstod hennes käre gosse! Vilken kärleksfull omtanke! Han visste bara inte att värdera det ännu, men det skulle väl komma med tiden.

"Vad det kan vara stor skillnad på systrar", yttrade hon, vänd till Tedde, "ser du, att Adele kom strax, men Hilda är naturligtvis ute och ränner som vanligt."

Tedde svarade icke, och i det samma kom Adele med stolen. Hon satte sig vid soffan och spände upp sitt parasoll över kusinens huvud.

Han fann det avskyvärt, men en återstod av artighet hindrade honom att säga så.

"Jag bad mamma skicka hit syster Hilda, så snart hon kommer hem", sade Adele.

Tedde svarade icke. Det förargade honom. Varför skulle man tvinga Hilda att komma, när hon inte själv hade lust? Han lade sig tillbaka mot soffans karm, betäckte ansiktet med hatten och tillslöt ögonen.

Han kände sig gränslöst olycklig, hjälplöst hemfallen åt denna pjunkiga välmening.

Där låg han stilla som ett lamm och skulle kunnat ryta som ett lejon. Kände han icke moderns bekymrade blick till och med genom halmhatten! Visste han icke, att Adeles hand darrade av trötthet, där hon i sin obekväma ställning höll parasollen över honom och själv stektes i solen!

Nu kom moster Agata ut med ett glas vin på en assiätt.

"Se här, min gosse, här skall du få någonting att styrka dig med", sade hon.

"Jag vill inte ha", blev det tvära svaret.

"Smakar det bättre, om Adele klingar med dig, så skall jag gå in efter ett glas till."

Det var inte fråga om, huruvida Adele kunde ha lust att dricka något vin eller ej. Det blev med ens

klart för honom, att all denna ömhet endast var en förklädd egoism, och han skulle velat slå dem för den. Allt var endast därför, att han var deras, deras!

Det blev honom för vidrigt, och för att undgå vidare övertalnings-försök tömde han glaset i ett enda drag med en häftighet, så att det kom i vrångstrupen och han började hosta.

Det hördes in, och moster Lilly kom ut, helt förskräckt.

”Det var rysligt vad du blivit förkyld, min ängel”, sade hon med sin milda, något klagande stämma, ”vill du inte ha en bit lakrits?”

”Vrångstrupen”, hostade han och pekade på det tömda vinglasat, under det moster Agata bultade honom i ryggen med sin lediga hand.

”Vin”, sade moster Lilly, ”ack, herre Gud!” Hon hyste en formlig fasa för alla starka saker.

Men nu var måttet rågat. Tedde vände på huvudet så häftigt, att hatten föll till marken, och så bröt han ut:

”Gå er väg! Jag vill ingenting ha, ingenting alls. Jag vill vara ensam — ensam! — jag kan inte uthärda det längre.”

Han ordentligt stormtjöt.

Mamma reste sig. Adele lät parasollen sjunka. De såg på varandra. Tedde hade satt sig upp.

”Jag blir tokig, om jag inte får vara ensam”, utropade han, i det han grep sig om huvudet med båda händerna.

”Solstyng”, mumlade mamma förtvivlat, men man hörde icke på.

”Jag är inte något favoritdjur, som lever bara för ert nöje; jag är inte en knähund att kela bort; jag är en människa — herregud, har ni aldrig tänkt på, att jag verkligen är en människa! — att jag inte är till för er skull, utan för min egen, att mitt liv inte är ert, utan mitt! — att jag inte kan uthärda detta pjunk — att jag vill vara fri?”

Mamma såg på honom med namnlös förskräckelse; någonting liknande hade hon aldrig hört. Adele både rodnade och bleknade; hon blygdes över, att kusinen kunde bära sig så taktlöst åt. Det hade hon aldrig trott om Tedde.

”Tag undan, tag undan!” ropade han och pekade på stolarna. Därpå slog han händerna för ansiktet, och den nervösa överretningen gav sig luft i en paroxysm av tårar.

Hans ofrivilliga plågoandar skyndade att efterkomma tillsägelsen, och så blev han ensam.

Det var en obeskrivlig lättnad, på en gång smärta och njutning.

Han hatade dem för denna sjukliga, klemmande ömhet, som kringbäddat honom mjukt och bindande som ett spindelnät; han kände sig nedtryckt av den kvävande atmosfär, varmed den omgivit honom. Det våldsamma utbrottet hade någonting frigörande med sig. Han grät av längtan efter livets friska vind, efter sorg och glädje, efter att leva sitt liv på egen risk och räkning. Men ju starkare denna åtrå hävde hans barm, dess tyngre sjönk medvetandet om hans egen litenhet över honom. Han led under sin egen småsinthet och gnatighet, under att se sig hämmad och förkrympt. Och under allt detta smög sig självförebärrelser in i hans sinne, sakta och obarmhärtigt. Vad var han? Endast en vekling, en onyttig varelse, så oändligt mycket mindre än en vanlig dagakarl. Och dem, som strävat och arbetat för honom, lönade han med otack!

Och så kom det över honom en känsla av tröstlös ensamhet, av bitter, brådmogen livsleda. Hela världen var sjuk och osund. Det vore bättre att vara död.

Han spratt till, ty han hörde steg på trädgårdsgången. De kom icke från köket, utan från den lilla grinden åt gatan.

Det var ju Hilda!

Där kom hon med sin raska gång, klädd i splitter ny sorgdräkt efter farmodern. Den lilla näsan sattes käckt till väders, och hon svängde med armarna, när hon gick. Krusflorsslöjan var slagen kring halsen och fäst på ena axeln, helt vårdslöst — som det tycktes — men mot dess veckrika infattning var ansiktets färg av dubbel verkan.

Hon var vid strålände lynne, som vanligt, och tycktes söka ett föremål för sitt okynne. Tedde fattade ögonblickligen, att han var det utsedda offret, och visste, vad han hade att vänta. Han skyndade att torka sina ögon, och det var med blandade känslor han besvarade hennes muntra ”goddag”, ty det var honom klart, att han skulle bli utskrattad utan misskund.

Hon kastade sin uppspända parasoll på gräsplanen och ställde sig framför soffan.

”Är här ingenting att sitta på?” sade hon och såg sig omkring, som om hon väntat, att han skulle resa

sig upp och överlämna platsen åt henne, eller allra minst gå efter en stol.

Så kom hon att se närmare på honom, först förvånad, sedan skälm-aktigt, och så kom det — skrämmande njutningsrikt som en kall dusch — ett klingande skratt, så oemotståndligt smittosamt, att han själv måste instämma däri, mörkröd av blygsel.

”Nej, Tedde, aldrig i världen hade jag trott dig vara ett sådant pjåk!” Och så skrattade hon igen.

Men han bara såg och såg, leende och med huvudet lutat mot soff-karmen, under det solskenet strömmade ned över hans smala ansikte och heta ögon. Han fann henne icke vacker, endast frisk och kall — frisk, så att man kunde glömma smärta och död vid att se på henne.

Han visste, att hon alldeles icke ämnade stanna hos honom, helt enkelt därför, att hon skulle finna honom tråkig. Men själva denna konsiderationslösa egoism gjorde ett obeskrivligt upplivande intryck, däsigt och förslappad som han kände sig. Och i det ögonblicket tyckte han, att all världens välmening icke kunde gå upp emot ett stycke sådan där självisk, oförfalskad levnadslust.

1884

Djurstudie

Stadens buller trängde in så dämpat som om allt gått på filt, och under dessa åldriga träd var det trots middagshettan svalt som en afton. Icke en fågel rörde sig; jag kunde tro mig ha gått bort ifrån världen, så stilla var det.

Längst bort låg fattigkyrkogården, flack och vidsträckt lik en enda stor äng. Tuva höjde sig vid tuva, och varenda gräsväg gömde ett människolik, jämnat med marken, längesedan glömt, utplånat.

Under almarnas långa pelargångar låg de förmögnares gravplatser, rad vid rad, led vid led. Vintergrönan klängde omkring, vild och frodig, höljde kullarna i täta bolstrar, bredde sig över marken och stack sina nyfikna trevare mellan staketets galler.

Endast närmast inne vid gravställena fanns en sandad stig för vandraren att gå på; men gångens mittelparti var lagt till gräsmatta.

Här, i denna djupa skugga, hade själva gräset ett egendomligt utseende: spätt, spirande grönt, liksom vore det tidigt på våren.

Plötsligt spratt jag till; genom tystnaden ljöd en hunds ängsliga gnäll och därefter ett kort skall.

Jag gick åt kanalen till, som på ena sidan begränsade kyrkogården. Längs denna sida fanns intet stängsel, ty här var det överflödigt; den breda kanalen var skydd tillräckligt; endast över den branta stensluttning, som utgjorde dess brädd, löpte ett plank från hagtornshäcken och ned i vattnet.

Jag kastade en blick över till den andra sidan, där landsbygden och slätten tog vid. Där var det sol. Över råg- och klöverfält stod luften och dallrade av värme.

Hunden, vars skall jag hört, var en stor, svart newfoundlandare. Han sprang omkring på motsatta stranden, skällde och gnisslade; då och då försökte han springa ned för den sluttande stenkanten, men halkade, blev rädd och drog sig tillbaka. Min blick följde riktningen av hans, och jag upptäckte nu föremålet för hans ångest, en liten vit pudel, som rörde sig framåt i det mörka vattnet med muntra små simtag. Då och då viftade han ett tag med svansen, liksom ville han

säga: "ingen fara".

Jag undrade hur han kommit dit. Förmodligen hade de båda sprungit och lekt på kanten, och den lille av oförsiktighet rullat ned.

Det var rörande att se den stora hunden. Icke ett ögonblick var han stilla. Än gav han till ett skall, liksom förebrående den lilla kamraten att han icke vände om, än jämrade han och tiggde. Den lilla hunden vände ett par gånger, liksom villrådig om vid vilken kant han skulle söka att komma upp; och för varje minut växte newfoundlandarens oro. Slutligen grep han ett djärvt beslut, sprang snavande utför de släthuggna stenblocken och plumsade i. Med några starka tag hade han nått den lille, som nu tycktes bli rädd och ville komma undan. Det var emellertid den stores fasta beslut att rädda honom, kosta vad det ville. Han öppnade just sitt stora gap och skulle gripa till, då den lille gjorde en snabb vändning och kom undan med ansträngande av alla sina krafter. Det var hans avsikt att nå kanten åt kyrkogårdssidan. Han blåste ur näsborrarna, han sträckte fram huvudet och arbetade vattnet med sina små fötter, medan hans ögon förskrämda sneglade åt den stora hunden, så

att det vita tittade fram ur dem.

Han manövrerade så skickligt som en lättskött liten båt. En gång slog han om riktning och simmade åt motsatta stranden. Men newfoundländarens nit var nu en gång väckt och kunde icke stillas. jag kunde se det ivriga uttrycket i hans bruna ögon. Han flämtade av fruktan att misslyckas, han arbetade sig fram med sina starka tassar, han reste sitt stora huvud, höjde sig ur vattnet och grep efter den lille. Denne trycktes ned, men vred sig undan och kom upp igen. Hans ögon mätte avståndet till stranden, och dödsängesten stod målad i hans lilla ludna ansikte, han fnös och pustade under sina ansträngningar, och de små fötterna rörde sig med feberaktig brådska. Men han hade långt till båda sidor, och det skulle bli honom omöjligt att undkomma. Hans räddare tog ännu en ansats och slöt hans hals i sitt stora gap med ett enda tag. jag hörde ett svagt jämmerläte och såg den lille sjunka maktlös tillhopa. Dock blott för ett ögonblick. Det uppstod en förtvivlad brottning. Den lille tycktes få övernaturliga krafter. Han skrek och plaskade, han vred och vände sig; och under detta tumult drev båda mot andra stranden.

Plötsligt skildes de, och den lille dök upp en aln ifrån den andre. Han simmade med ansträngning och närmade sig min kant. New-foundländaren gjorde sig åter i ordning att fatta tag. jag skrek och hojtade för att få honom att avstå.

Det var som om han förstätt mig. Han simmade omkring ett slag på måfå, steg därefter iland vid motsatta stranden, där han stannade i vattenbrynet utan att söka komma uppför stenslutningen. Han skakade sig, lyfte huvudet och följde uppmärksamt den lilles rörelser. Denne tycktes vara alldeles utmatad; än tog han häftiga simtag, än slappades de, som skulle de helt och hållet avstanna. Han hade ännu icke hunnit längre än mitt i kanalen. Fruktan för den store kamraten hade synbarligen avhållit honom från att välja den kortaste vägen.

Newfoundländaren tycktes förstå att icke allt var som det borde, han började springa fram och åter längs kanten av vattnet, ivrigt vädrande i luften. Plötsligt kastade han sig åter i och simmade rakt på den lille. jag såg hur hans stora, allvarliga ögon glänste av beslutsam ömhet; den här gången ämnade han icke släppa sitt tag.

Även jag började tro hans ingripande vara nödvändigt, och jag lät honom hållas.

Det var med obeskrivlig spänning jag avvaktade utgången av detta drama i smått. Hela scenen var så egendomlig, just genom den full-komliga stillheten omkring oss. Det var som om det icke fanns fler var-elser i världen än jag och dessa två djur, vilka kämpade en den besynnerligaste kamp, icke föranledd av fiendskap, utan av den mest ovisa, mest varmhjärtade välvilja.

Newfoundländaren hade nu hunnit den lilla hunden, men denne värjde sig ännu, som det syntes i halvt medvetslös förtvivlan.

Räddaren hade fått säkert tag och släpade den olycklige simmaren med sig; hans lilla kropp drogs fram genom vattnet, motståndslöst som en trasa.

Jämnt och kraftigt kom newfoundländaren närmare. Han klöv vattnet som en liten ångbåt, och det bildades en böljande fära efter honom, likt ett kölvatten. Han nådde stranden, där jag stod, men det var svårt för honom att komma upp med sin börda, ty kanten var slammig och glatt. Han simmade först åt ena, sedan åt andra hållet; slutligen tog han ett

djärvt språng och kom upp på avsatsen, där den slutande stenbanken tog vid. Han tycktes ett ögonblick ha för avsikt att klättra uppför denna, men den var för brant. Innan han fattade vidare beslut lade han den lilla hunden på avsatsen och skakade vattnet av sig.

Jag stödde mig mot ett gammalt pilträd, för att kunna böja mig fram och se riktigt.

Den lilla pudeln låg där slapp och sammansjunken. Han var död. Hans räddare hade kvävt honom.

Men ännu anade denne ingenting. Han nosade på den döda krop-pen utan att fatta sammanhanget, därefter höjde han huvudet för att se sig om efter en utväg.

Vilken blick ur dessa ögon! Stora, bekymrade, — djupa som en människas.

Mig lämnade han utom räkningen. Det var som om jag icke fun-nits till, så upptagen var han av vad han hade för sig.

Han återtog sin börda och böljade långsamt gå framåt avsatsen, långsamt och med högt uppburet huvud, ty den döda kroppen hind-rade hans gång.

Då han kom till planket, försökte han hoppa över

det, men misslyckades och föll tillbaka. Själv fick han fotfäste på avsatsen, men tappade i fallet sin börda, som med ett plumsande försvann i djupet. Endast några ringar syntes på vattnet, långsamt vidgande sig.

Newfoundländaren såg ned, som om han ingenting förstätt. Först småningom tycktes han fatta hela sanningen. Och hans förtvivlan blev gränslös. Sökande sprang han omkring bland de sparsamma vasstråna, doppade ned huvudet för att känna, drog upp det igen och nosade kring kanten. Jag kunde höra hans ursinniga fnysande. Han rusade upp och ned, vädrande åt alla sidor. Med ens greps han av hela tröstlösheten i sin benägenhet. Han stod alldeles stilla, höjde nosen, och ett klagande tjut ljud långdraget ut över nejden.

Det finns ingenting ödsligare än ett sådant tjut. Folktron påstår att det bådär olycka. Jag ryste till därvid.

Det fanns något i denna vilda, ensamma sorg, som var smittosamt. Det var livets stora tragik, satt inom den trängsta ram.

Över vitnande rågfält stod luften och dallrade, so-

len sken på flacka betesmarker, men över vattnet inne vid stranden föll slagskugga. Icke en våg ringlade sig, icke ett ljud störde tystnaden. Den gamla pilen speglade sina hängande grenar i den blanka ytan, färgad mörk av det tjocka vattnet från stadens fabriker.

För hunden, som sörjde där nere, var mitt deltagande intet. Han såg icke åt mig ens. Men ännu en gång höjde han huvudet och tjöt, — långdraget, entonigt — liksom i anklagande förtvivlan. Och hän drog tjutet över den vida, soliga slätten, hän över gröna gravar i almarnas skugga.

Jag hörde en skarp, drillande vissling långt borta. Hunden lyfte sitt huvud och lyssnade. — Livet behåller sina krav mitt i den tyngsta sorg.

Med ett språng satte han över planket och försvann.

1886

Herr Tobiasson

”Du har alltid varit ett nöt”, sade herr Tobiasson till sig själv tidigt på julafton, då han efter slutad rakning lyfte ljuset mot spegeln för att se hur arbetet lyckats. Han såg länge på det gamla ansikte, som ur spegeln betraktade honom med icke mindre uppmärksamhet.

Ja, herr Tobiasson var ett ovanligt gammalt nöt, det visste han. Men han kunde icke fatta varför han skulle vara det. Han hade från barnsben sökt att vara klok och förständig, som alla andra. Men det hade icke lyckats. Och därför stod han nu och granskade sitt ansikte, som om han där kunde finna svar på de frågor han ställde till sig själv. Ansiktet såg emellertid ut, som om det kunnat tillhöra en ganska intelligent gammal herre. Därför trodde ingen honom om att vara sådan han verkligen var. Och det var väl.

Ett lustigt ansikte var det. Det kunde bli långt och det kunde bli kort. Det hade mjuka, rörliga drag, liksom av kautschuk. Munnen var hoptryckt, som hade man slutit den genom att ge hakan en knyck, näsan var klumpig och stor, behärskande det hela med komiskt majestät. Över den blanka hjässan låg håret draget upp i tunna stripor för att skyla kalheten, men från öronen växte det runt kring nacken i kortklippt stålgrå rikedom.

Ur detta gummiansikte log ett par ljusa ögon, skyddade av gardinlika ögonlock, med många skrynklor. Genom en elak liten dragning av ena mungipan i förening med en hopknipning av dessa ögonlock kunde detta ansikte förvandlas till en inkarnation av gubbslug illma-righet. Det visste herr Tobiasson, och han visste, att det var hans lycka, ty däri låg hans enda värn, när dumheten ville lysa igenom.

”Jaha ja” sade han och såg på det godlynta gamla ansiktet med dess många valkar, faror och ränder.

Det där ”jahaja” var för honom ett slags sällskap. Det kunde svara på allting och utsäga allting. Hela dagar kunde förgå, utan att han hade annat umgänge än det. Men det kunde vara tillräckligt så, ty egentli-

gen bestod han av två personer. Det var just det, som förargade honom.

Han hade flyttat den långa vägen från Lund till Stockholm bara för att bli kvitt den ena av dessa två. Och nu var han med i alla fall, det kände herr Tobiasson. Det var därför han drog ihop sitt ansikte, så att munnen blev till ett enda streck och hakan lyftes upp emot näsan. Av ögonen syntes nästan icke ett spår: gardinerna var för; och herr Tobiasson rev sig i nacken, där det ännu fanns något att riva i. Ja, två personer var han. Den ene en gammal tok, som inte kunde låta bli att hålla av hela världen, den andre en inbiten skeptiker, som hänlog åt denna sentimentalitet.

Varhelst herr Tobiasson mötte någon, som behövde hjälp, där var narren framme och pockade på att han skulle vara tillreds. Och om herr Tobiasson fogligt svarade, att var och en far reda sig, som han kan, så fick han känna sin plågoande. Ty han gav icke tappt. Han kunde hålla den arme mannen vaken nätter igenom, han tutade i hans öron, att han var en förstockad gammal syndare, ja, han för-bittrade varenda bit mat för honom och kom honom att känna det, som om

han stulit den ifrån andra.

När herr Tobiasson till sist var så förpinad, att han icke kunde mer, så gjorde han narren till viljes. Men då blev det skeptikerns tur! Och hade herr Tobiasson haft det hett förut, så blev det ettervärre nu. Ty skeptikern var långt mera raffinerad än narren, och han förstod att framhålla det hela så bottenlöjligt, att herr Tobiasson kunde blygas ögonen ur sig. Han hetsade den arme mannen med sitt hån, han marterade honom med självförebärelser, han visade honom med matematisk noggrannhet, hur ett visst litet kapital skulle rinna bort genom givmildhetens tomma taska utan att lämna kvar annat åt en viss gammal herre, än medvetandet att ha hushållat som en tok. Slut-tablan bestod alltid av herr Tobiasson själv, sedd som fattighusgubbe i magisk belysning.

Med det sista kunde skeptikern göra herr Tobiasson ursinnig; i sin förbittring trätte den gamle herrn på narren, knöt handen så till sägandes för näsan på honom och sade, att han icke var värd en pris snus.

Men ingenting hjälpte. De fortfor att slitas om honom, de två, och han skulle velat ge allt vad han ägde, bara för att få ro. Han gick alltid med en hemlig

känsla av att vad han gav åt en, det tog han från en annan, och det var narren skuld till. Därför beslöt han att bryta med denne; han ville helt enkelt resa ifrån honom och söka räddning hos skeptikern.

Detta visa beslut satte han i verket med en brådska, som om det gällt att rädda sig undan en jordbävning. Han sålde sitt hus, satte auktion på sina husgudar och köpte sig en livränta. I Lund kunde han icke stanna, ty varje medellös student var en snara, — ja, över huvud varje student, som befann sig i ”tillfällig” knipa. Och gatorna vimlade av dem.

Till Stockholm kom han en ruskig decembermorgon, medan staden låg och sov. Han njöt av att allt såg så främmande ut och kallt. Här skulle han vara fredad. Hans böcker och hans musik skulle bli hans värld. Studentsången gav han tusan; här hade han stora operan.

Och så hade herr Tobiasson under sin jakt efter rum funnit en möblerad dubblett, som var olik alla andra dubbletter han besett. Han hade endast anmärkt, att han skulle önska en schäslong i sitt innersta rum, och en schäslong anskaffades.

Värdinnan var en vänlig människa, förskräckligt

rädd att herr Tobiasson skulle bli missnöjd och flytta bort. I hans dåvarande sinnes-stämning gjorde denna ödmjukhet honom gott, ty den kom honom att känna sig som en hårdhärtad gammal man, vilken icke bekymrade sig om något annat än sin egen bekvämlighet. Han försummade intet tillfälle att framstå som sådan. Det skulle vara ett slut på gamla livet, — absolut!

Han var ordentligt rädd för att få intresse för sitt värdfolk.

Men nu — där han stod och beskådade sitt nyrakade ansikte — nu hade han ändå dessa människors historia så klar i sitt huvud som i en uppslagen bok. Han hade fått den bit för bit, utan att de själva vetat därom; han hade fått den av uppsnappade ord, av frun, av pigan, av barnen; av själva möblerna, som han begagnade. Ty mot sin vilja var herr Tobiasson en mycket vaken och mycket nyfiken gammal herre.

Han visste, att dessa två haft ett trevligt litet hem, som de själva arbetat ihop, hon som sömmerska, han som handelsbiträde. Sedan de gift sig och etablerat affär, hade allt gått dem väl i händerna, ända tills

krisen kom och mannen på borgensförbindelser miste allt vad de sparat tillhopa. Så blev det att börja från början igen, sedan konkur-sen var utredd. Sina bästa rum hade de hyrt ut för att skaffa sig en inkomst, och allt vad möbler de ägde kvar hade de använt för att göra dessa rum så lockande som möjligt; det fanns så gott om lägenheter nu och det var svårt att få hyresgäster, men de hade velat göra sitt bästa. Själva hade de med barnen packat sig ihop i sängkammaren. Herr Tobiasson hade en gång kommit att kasta en blick dit in: — så gott som tomma väggar, en urblekt stol, ett barskrapat bord, de fattiga sängplatserna, och för resten rama, nakna nöden. Det enda de sökt rädda undan — mannens schäslong — det hade han sträckt ut sina labbar efter, bara därför att han hade pengar och de hade inga. Fanns det rättvisa i det? Och där gick han — gamla latmask som han var! — och hoverade sig i överflöd, medan andra som trälar måste slita för sig och sina barn. Var han inte en gök i ett småfågelsnäste? ... en oförskämd gammal gök! Var han inte en inkräktare och blodsugare?

Han hade fruns chiffonjé och herrns skrivbord, och deras bästa divansmatta låg under hans fötter till

dagligt bruk. Och måste icke herrn som en tjuv smyga sig ut i sin egen tambur för att få höra sitt eget piano, när herr Tobiasson värdigades spela på detsamma! Och kunde de arma ungarna ta sig en enda glad stund utan att genast tystas med ett: ”gamle herrn kan bli ond!”

En piga hade de, som — bara hon — kunde ge herr Tobiasson grå hår, om han inte haft det förut. För det första kunde han icke tänka sig i vad för ett uselt kyffe de kunde ha hittat henne, ty det fanns någonting i hela hennes utseende, som om hon aldrig sett solen skina på sig. För det andra var hennes kläder så tunna och eländiga, att herr Tobiasson frös bara av att se på dem. Och så såg hon alltid skrämnd ut för något, särskilt för honom själv; och alltid gick hon och sträckte fram huvudet, som om hon sökte efter första bästa rätthål att krypa ned i. Han märkte, att hon aldrig tilläts komma in till honom utan att först ha gjort särskild toalett, vilken bestod i att hon vattenkammade sitt burriga hår samt satte framför sig ett urblekt och förtvättat för-kläde, tunt och stärkt som ett stycke papper. På stök dagar — frun bakade småbröd till försäljning — kunde han se pigstackaren

skynda över gården i en ännu värre kostym än vanligt. Han hade särskilt fäst sig vid att det på ena överarmen rivits ett trekantigt hål i det tunna bomullstyget, så att bara skinnet tittade fram. När det var en riktigt kall dag — och sådana fanns det många den vintern — då kunde den revan ordentligt spöka för herr Tobiasson. Han såg den var han gick och stod, han kunde icke tänka på annat än hur kölden måste nypa i denna nakna hud, krypa längs kroppen under tunna kläder, fnarra ett blåfruset skinn, dra i det med skälvande nervtrådar, smyga genom varje por, — smyga genom märg och ben, smyga ända ner i själen, — denna bitande köld, som trängde genom hans tjocka vinterrock. Det var att bli vanvettig av att känna hur hon frös, och ingen tycktes se det mer än han! Alla kunde låta henne gå så, bara inte han — inte han!”

Var det inte att bli tokig av! Vad rörde det honom, att hon frös? Han hade sagt sig det hundra gånger, och ändå föreföll han sig själv som en förkastad varelse, bara därför att han vågade ha pengar, medan nöden gick utanför hans dörr.

Vilka kval måste det icke ligga i att vara rik, när

man kunde känna det så av en stackars livränta!

Han hade ämnat fira sin afton så angenämt, ensam med en flaska Johannisberger och sin musik; han hade fått hem nya noter, ett helt fång att äta sig igenom. Och nu kom detta och förstörde hans glädje! Det var narren — endast den förbannade narren, som var skuld i det. Han hade sagt åt herr Tobiasson: ”du kan gå ut, lika gott vart, du kan säga dig bortbjuden, promenera i staden och få en bit mat på en restaurant. Vad skadar det dig? Och så kan du lämna våningen åt dem, skaffa leksaker åt barnen, ett klänningstyg åt pigan och någon-ting åt frun. Du kan hålla dig undan, så att det åter är, som om de hade sitt lilla hem, och som om allt var som förr och ingen inkräktare fanns. Det kan du göra”.

Så långt hade det gått, när herr Tobiasson tog till med sitt ”Jahaja”, och han sade det förtretat, ty han kände redan i faggorna, att hur mycket han stretade emot, så skulle narren dra åstad med honom ändå ... Jahaja, han skulle lämna allting ifrån sig, jaha. — Han var så förbittrad, att han sjöd. — Och hur skulle det gå? Jo, man skulle märka, att han var ett få. Man skulle ta emot allting; i början med överraskade

miner, tacksamma leenden, sedan skulle det gradvis nedsjunka till en angenäm vana, ett likgiltigt hållande till godo; sist skulle det bli till växande fordringar. Och så var man under toffeln: värdinnans toffel. I Lund hade det varit hushållerskans. Skeptikern grinade som vid smaken av malört.

Nej! Vad rörde det honom hur deras julafton blev? Kunde han hjälpa alla människor?

Han ville slå bort sina dumheter. Han ville gå ut och äta middag.

Vad var det med julafton? Var det något, som han hade med att göra? Julafton? ... bara för barn! Han skulle behandla den överlägset. Han hade vuxit ifrån julafton. Han var en gammal skeptiker.

Nyrakad och fin gav han sig åstad. Rakad hade han nu en gång blivit; det kunde icke hjälpas mer.

På gatan mötte han barn och gummor med papperssirade armstakar. Han mötte herrar med paketer, stadsbud med paketer, fröknar med paketer. Herregud, människorna var ju galna! Och alla tycktes de ha bråttom, alla såg så viktigt förväntansfulla ut. Han kände sig till överlopps eller som en obehörig, och han gick fort, liksom för att inbilla folk att

någon väntade honom. För att slippa gå på gatan och spela komedi, som ingen brydde sig om att se på, slank han ned på Östermalms ångkök, det var det närmaste. Han var en tarvlig man med bara en livränta och inga illusioner; han kunde gärna äta på ångkök.

Ensam satte han sig vid ett bord, och medan han väntade på soppan föll han i funderingar.

Ung hade han varit en gång. Och det hade funnits en annan, som också var ung då, och som hade röda kinder, en rund liten figur med nätta fötter i högklackade skor. Hans mor hade icke yttrat ett före-bräelsens ord, men han hade känt med hennes känslor, — känt med henne hur det var att bli tillbakasatt av den man höll mer av än sitt liv, att skjutas undan i andra rummet, att lämna husets styrelse ur sina händer efter att ha ägt den i trettio år. Varje vänlig blick åt de röda kinderna var en stöld från modern: det var en slitning att icke uthärda. Därför drog han sig tillbaka för att tänka efter, innan han tog ett avgörande steg, och medan han tänkte efter, gifte sig de röda kinderna med en kolhandlare, i den fasta övertygelsen, att Per Tobiasson var en svekfull mans-

person, den där samvetslöst drev sin lek med trofasta kvinnohjärtan, och allt framgent närande ett agg emot hela hans kön — kolhandlaren inberäknad. Och så blev herr Tobiasson gammal ungarl — för att försona sitt svek.

Ja, och nu satt han där ensam på ångköket och åt soppa. Jaha ja.

Hur hade det varit förra julaftonen? Han hade haft studenter hos sig, tre stycken, som inte hade något hem att resa till. De hade varit så glada, berättat historier, rökt hans cigarrer och sjungit visor till över tolv. När de märkte, att han ville de skulle gå hem så tidigt, blev de missnöjda och tyckte, att han inte behövt bjuda dem, fast de var för artiga att visa vad de tänkte, och när de gått, var hushållerskan arg som ett bi, därför att de stannat så länge.

Här skrattade skeptikern överlägset. Så var det att bry sig om andra! Nej, man skulle leva för sig själv bara. Endast en kan man göra till nöjes; må då denne ende vara man själv!

Herr Tobiasson kände sig snillrik. Det var ju en aforism, han hittat på, — en sannskyldig aforism, — och med nästan cynisk aptit förtärde han sin biff, som

efterträtt soppan. När han hunnit till katrinplommonen, var han nöjd med sig själv, utan ringaste förbehåll.

Men det var kvavt där nere, och det kändes gott att komma upp på gatan igen.

Det låg snö på marken, lyktorna var tända. Slädar pinglade fram och tillbaka, själva klangen hade något av friluft och frost. Han stack händerna i överrockens fickor och började gå.

Där låg Humlegården, avtecknande sina lyktor och träd mot ett genomskinligt töcken, där låg biblioteket så mörkt och tungt, borta från Esplanaden andades det elektriska ljuset i långsamma drag och med blåaktigt sken. Detta var annat än Lund! Det var så stort och ödsligt att gå ensam i denna främmande stad. Han tyckte om det och han söp in luften i djupa drag, som vidgade bröstet.

Det är ändå märkvärdigt med julafton, luften är en annan, ljusen har ett annat sken, och minnen kommer tågande, sorgsna stämningar, barnsliga tankar och en underlig saknad av — lycka. Aha, var han nu där igen!

Nej, julafton var en dum inrättning. Vad hindrade

honom, att ignorera den? Att trotsa den rent av?

Han vände sig hastigt om och började gå nedåt Stureplan till. Han ville gå en tur i Kungsträdgården. Vad rörde det honom, att andra lade bråttom eller att andra var väntade dit de gick!

Han drev sakta framåt trottoaren, förbi de upplysta bodfönstren. På Stureplan var det skumt. Vilken massa granar! De liksom sög nörkret till sig, gömde det emellan sig. De stod på träfötter, de låg på marken, stora granar, små granar; granar till både fattiga och rika. En sträv lukt av barr och nyskuren en kom med varje andetag; det låg jul i själva luften.

Värdfolket skulle inte ha gran; de hade inte råd till det. De hade sökt klargöra det för de små, men dessa hade icke kunnat fatta det. varför skulle de icke ha gran? De skulle vara tysta och snälla hela dagen, kunde de så icke få gran?

Han hade hört det på morgonen, genom den tunna brädväggen, när han var i sin garderob.

Vilken jätte till gran! — mörk, tät och styv

”Vad kostar den?” frågade han endast av nyfikenhet, ty han var en vetgirig gammal herre.

”Femtio öre.”

Hans häpnad var mällös. Var det ett pris?

”Jag kan likaså gärna sälja den till det som att släpa hem den igen”, sade karlen.

Men det var ju inte skapligt att sälja en sådan gran för femtio öre. Det var ju barbari, det var ju rena vanvettet. Hushållade man så med skogen här uppe?

Karlen stod och såg så förväntningsfull ut; han höll mössan i handen. Här skulle det väl bli handel av.

”Det har gått dåligt i dag. Så dåligt har det aldrig gått något år, därför säljer jag för vrakpris.”

Karlen hade stått där med sina granar från tidigt på morgonen, han hade rest in till staden, den långa vägen, medan det ännu var mörkt, långt innan dagen började gry. Och nu sålde han en sådan gran för femtio öre!

Herr Tobiasson såg ut som om han betänkte sig. Karlen med de förväntansfulla ögonen stod och betraktade honom, angelägen att läsa hans tankar.

Var det nu möjligt att säga sig ha frågat av nyfikenhet blott, och att gå sin väg? — se den hövligt påpassliga minen gå över i missräkning och groll!

”Det är rövareköp”, sade karlen.

”Bär hem den då, här är mitt kort.”

”Och så får jag tjugufem öre för att jag bär hem den.”

Herr Tobiasson gav honom sina sjuttiofem öre och gick vidare.

Där, på hörnet, låg en blomsterbutik, liten och oan-senlig, men med så vackra blommor. Herr Tobiasson kunde aldrig låta bli att se på dem, han var en blomstervän. Därinne stod en ung man och såg på, medan trädgårdsmästaren ordnade friska blommor i en korg, vita, röda, mångbrokiga, och under blommorna låg det frukt — äpplen, päron och druvor, — druvor i stora, gröna klasar. Den unge mannen log, han log så lycksaligt, och hans vinterrock var så sliten, hans händer röda av kölden. Men vad tänkte han på det! Det var julafton.

Herr Tobiasson gjorde helt om. Det var icke att uthärda. Han hatade den unge mannen, som var så glad, han hatade trädgårdsmästaren, som såg så beskäftig ut. Vad rörde det dem, att det var julafton i kväll! Behövde de göra sig till fänar för det? — Druvor och blommor ...

Jaha ja.

Han drev åter hemåt. Han skulle gå hem och läsa

tidningar, låtsa som om ingenting vore på färde. Ingenting? Jo pytt! Man skulle vänta julklappar av honom, nu, när han varit ute. Han visste precis hur det skulle gå till. Pigan skulle komma in med hans aftonte, se på honom med en skyggt glad blick: nu ger han mig sin gåva. Och han skulle låtsa om ingenting. Då skulle den glada minen dra bort igen som en försvinnande ljusglimt, hon skulle sänka huvudet på det där sättet, liksom hängde det löst på en tråd och föll framåt av sin egen tyngd. Och hennes ögon skulle fyllas av tårar. Han kände det så väl. Det var utstående, ljusblå glosögon. Tårarna skulle dra sig över dem som vatten över en glasruta, göra blicken orörig, stå och leka på brädden av ögonlocken, färdiga att rinna över. Hon skulle göra allt för att dölja det; bortvänd skulle hon gå ur rummet och ljudlöst stänga dörren efter sig. Men han skulle ha sett det ändå, och han skulle se den blicken om och om igen i sitt minne, han skulle pinas, vändas ...

Och nu spökade den igen, den slankiga gamla bomullsklänningen med revan på ärmen, där kölden bet i nakna huden.

Hade han då mera kvar själv än att han kunde leva

som han gjorde! Vad var det för fordringar? Vad skulle han försaka? Nej, det måste vara slut med blödigheten!

Under det han gick och grälade med sig själv kom han in i trappuppgången och traskade upp.

Det var pigan som öppnade.

”Här var nyss en karl med en gran”, sade hon tvekan- de, ”han sade, att den skulle hit.”

”Jaha, jag vill ha gran”, sade herr Tobiasson kort.

Han steg in. Där stod granen och fyllde hela rum- met med doften av jul.

”Det är sant, här var en herre och lämnade sitt visitkort, han sa, att han skulle komma igen om en stund”, rapporterade pigan i det hon gläntade på dörren.

’Jaså.”

Hon stängde dörren igen. Herr Tobiasson gick fram till sitt skrivbord och såg på kortet. Ja, det var ju rätt: Ludvig hade flyttat till Stockholm för ett par år sen, det hade han inte kommit att tänka på förrän nu.

Kortet var från en av hans många brorsöner, från den bland dem alla, som han hållit mest av. Herr Tobiasson stod ännu och såg på det välkända nam-

net, då det ringde på tamburklockan.

Pigans röst hördes därute: ”Jo, herrn är hemkom- men”. Och så öppnades dörren.

Herr Tobiasson ryste i förkänslan av nya konflik- ter.

”Vad är det för fasoner, att komma till Stockholm så där inkognito?” sade den inträdande, i det han kom fram emot den gamle, ’Ja, farbror känner väl knappt igen mig; det har blåst många väder sedan vi råkades sist.”

Han var liten och jovialisk, med ett par gulgrå mustascher, som slukade hela karlen, och med ett par skrattande kisögon.

”Jo visst, jo visst”, sade herr Tobiasson, som för ingen del ville se rörd ut, och han skakade kraftigt hand med sin gäst.

”Det är en hel historia, bara hur jag kunnat hitta farbror”, sa denne. ”Farbror hade bott på hotell och jag såg det i tidningarna; för resten har jag fått gå till väga som en detektiv. Ha tag i farbror skulle jag då ... Sådana konster, att inte kunna underrätta mig!”

Alldeles den gamla tonen! Herr Tobiasson blev varm om hjärtat bara av att höra den.

”Ja, att jag är gift, det vet väl farbror. Och *hur*, det skall farbror själv få se.”

Jo, det syntes. Det formligen sken omkring honom.

Herr Tobiasson kände sig smått generad, det gjorde han alltid inför nygifta.

”Och när man är lycklig, har man sådant behov att dela med sig”, fortsatte brorsonen, ”och farbror kan då rakt inte få sitta ensam på julafton. Vi har det litet och enkelt hos oss, men där är hemtrevnad och barnagladje. Farbror skall komma till oss i kväll. Jag går inte, förrän jag får farbror med. Herregud, det skall riktigt påminna om gamla tider: jag har ju firat två julaftnar hos farbror — jag. Vad det var en härlighet att få komma från studentrummet ned till farbrors lilla hem. Kom nu med strax, farbror. — Farbror skall se mina bytingar; jag har två stycken redan ... Min lilla hustryran kommenderade mig till att göra ännu ett par uppköp på hemvägen, men farbror kan väl följa med i alla fall, så kan jag visa vägen. Det är krångligt annars att hitta för farbror, som är främling.”

Herr Tobiasson kände sig ännu villrådig. Det var honom som skulle en dold fara kunna lura i brorsonens hus. Men på samma gång kunde han icke säga

nej till de där ögonen, som så vänligt var fästa på honom och väntade ett svar.

”Ja, jag följer med.”

Vilket jubel det skulle bli här hemma, när han gick! Han skulle låta dem ta granen, han skulle bli borta hela kvällen, han ...

Narren ville icke ge honom tid att ångra sig; nu skulle det gå i en hast.

”Jag kommer strax”, sade herr Tobiasson, som redan hade ena armen i ytterrocken och bråkade för att få den andra ärmen på, medan han med barska steg gick igenom tamburen, mot familjens boningsrum. Efter att ha anmält sig med en ljudlig knackning öppnade han dörren.

Endast barnen var inne. Det största av dem, en liten flicka, satt på en pall och tycktes berätta historier för de andra två, vilka helt obesvärat slagit sig ned på golvet framför henne. Berätterskan tystnade häpen och såg på den gamle herrn.

”Jag vill tala vid mor”, sade han.

Den äldsta skyndade ut i köket, och strax därefter kom frun. Herr Tobiasson drog sig ut i tamburen, där det var mörkt, och frun blev stående mitt emot

honom, i den öppna dörren.

”Se här: jag vill be frun köpa någonting åt barnen — sådant förstår jag mig inte på — och så står det en julgran därinne, och så går jag bort nu och kommer inte hem förrän mycket sent, så att herrskapet kan begagna mina rum alldeles som sina egna.”

”Tusen tack, det är alldeles för mycket”, sade frun ödmjukt och med tydlig överraskning, medan hon i skumrasket försökte att förstulet se på pengarna.

”Det är inte jul mer än en gång om året”, sade han med en ton, som genast avkylde henne och kom henne att likt ett skyggt barn se upp på den stränge gamle mannen.

Han kände ett styng i hjärtat. Denna skygga blick skulle förstöra hela hans julglädje.

Han var elak, han var hård, han var en gemen gammal knarr. Han okvädade sig med allt som stod till att upptänka. Han var inte värdig att gå på jorden. Hade inte den stackaren ledsamheter nog, utan att han behövde komma och säga henne ovänliga saker.

Och så öppnade han dörren in till sina rum och sade: ”Nu är jag färdig”.

När de kommit på halva trappan, vände han om, sprang upp igen och slog larm på köksdörren.

”Är Tilda där?” frågade han häftigt, då frun öppnade.

”Tilda!” ropade frun.

”Tilda!” ropade barnens små klena röster därifrån.

Och Tilda kom springande med andan i halsen. Herregud, det gamla odjuret kunde alltid hitta på och flytta till nyår, om man icke gjorde honom till nöjes.

Han såg på Tilda och visste inte riktigt hur han skulle säga. Och denna hans villrådighet tog sig uttryck på sitt eget sätt: kautschukshakan sköt upp emot näsan, de borstiga ögonbrynen sänktes, ansiktet blev så kort, munnen så bred och näsan så komiskt behärskande.

”Hur mycket kostar tyget till en klänning?” kom det till sist.

Tilda såg upp, om frågan verkligen vore ställd till henne. Det var den, ty under de yviga ögonlocken plirade ur skuggan ett par ögon ned på henne. Hon stammade, stirrade och letade efter ord.

Kunde ... ? Var det möjligt att ... ? Hade han en käresta? Det hade sådana gubbar ibland.

Det var som om han läst hennes misstanke, och den gjorde honom ursinnig.

”Till en piga!” kraxade han till med ett korpläte så omänskligt, att Tilda förfärad såg bort till matmodern efter undsättning.

”En åtta, tio kronor”, svarade denna, som mera bibehållit fattningen.

”Se där. Och låt mig så slippa att se den där med revan på ärmen: den är inte värd bättre än brännas upp”, sade han vresigt och räckte henne en tiokronorssedel.

De utstående ögonen blev blanka av tårar. Var det av tacksamhet för den nya klänningen eller av förödmjukelsen att bli förebrädd den gamla? Hur kunde han veta! Hon neg till tack och såg dubbelt så förlägen och dubbelt så fattig ut som annars. Det skar i det gamla tokhjärtat att se det, och han skulle givit mycket, om han kunnat stryka med sin hand över det burriga, nedböjda huvudet, som icke hunnit bli vattenkammat och om han med vänlig röst kunnat säga: stackars barn, jag menade icke illa. Men det

kunde han icke. Han var förlägen, mycket förlägnare än Tilda.

Medan han i sällskap med brorsonen gick utför trappan med tunga, knarrande steg, räknade han harmset efter vilket hål dessa onödiga utgifter gjort i hans kassa. Och nu måste han naturligtvis köpa någonting åt brorsonens barn också? Julen är ju ett uttryck för ett det oförsyntaste utpressningssystem, det kunde väl ingen bestrida. — Och vad skulle han hitta på att köpa åt de barnen, som han icke kunde avspisa med pengar! Vad brukar man köpa åt barn? Det visste icke herr Tobiasson. Kunde man gå in i en bod, slänga pengarna på bordet och säga: ge mig för tre kronor leksaker?

Han kände sig bitter och gallsjuk. Varför skall julafton tvingas på dem, som icke vill ha den? Han ville icke. Varför kunde han då inte slippa!

Emellertid hade de hunnit ned på gatan. Det frös. Snön knarrade så, att det nästan skrek under fötterna.

De kom förbi en leksaksbod.

”Här skall jag in”, sade den gamle med förtvivlans beslutsamhet. Brorsonen hejdade honom.

”De får leksaker mer än tillräckligt”, sade han, ”köp för femtio öre karameller att locka fram dem med; det är lagom.”

Den gamle kände beundran för denna avgörande ton. Det var ju märkvärdigt att veta så precis vad som skulle till!

”Men här skall jag gå in, vill farbror gå med?” Den bestämde unge mannen steg in i en garnbod, och utan att tveka bad han att få se på några yllevästar för fruntimmer.

”Det skall vara västar med ärmar i”, tillade han.

Man lade fram en packe ylleplagg på disken.

”Ja, de känns ju tjocka och bra”, sade han gillande, i det han med kännaremin grep och vände i dem. Det var som om han aldrig i sitt liv gjort annat än köpt fruntimmersvästar. Herr Tobiassons beundran var i stigande.

”Det skall vara åt vår piga”, förklarade den unge mannen, vänd till den gamle.

Och han syntes icke villrådlig. Han tog ut en väst, svart och röd, och han fick den inlagd i ett papper, och det var alldeles som ingenting för honom.

Så gick man.

I dörren tvärstannade herr Tobiasson. Han vände sig hastigt och sade hänsynslöst:

”Får jag också en av de där tjockaste; en av dem med ärmar i.” Han fick den inlagd i ett paket, betalade och gick ut till brorsonen, som väntade på trappan.

Herr Tobiasson var belåten. Kan man tänka en sådan tur! En ylleväst hade han aldrig kunnat tänka på av sig själv. En ylleväst med ärmar i, det var just vad som behövdes. Nu skulle hon icke behöva gå och frysa på stök- och bakdagar.

Jahaja! För det var så likt honom: väga, begrunda, ångra, föresätta sig med en den vidlyftigaste omständlighet, och så i ett ögonblicks överilning gå bort och göra just det han föresatt sig att icke göra. Hade han icke nu slängt ut pengar igen. Fyra kronor! Två operor hade han kunnat få höra för det. Men han var ett få. Därför skulle han få sluta på fattighuset, utan några operor.

Måltiden var slut, granen hade varit tänd, barnen hade fatt sina gåvor, och nu satt man och rökte i herrns väl ombonade arbetsrum.

Flickan, som var yngst av de två, hade somnat på soffan, omgiven av sina leksaker, och pigan hade burit henne bort, alltjämt sovande. Men pojken var ännu lika vaken som någonsin och sprang omkring på golvet, ridande på en käpphäst och smällande med en piska.

I en bekväm skrivstol satt herrn, med fötterna vilande på en av de utdragna lådorna i sitt skrivbord, och nära honom, med armbågarna mot ett litet sybord, satt hans unga hustru, åhörande honom med livligt intresse, ehuru väl han blott hade att förtälja om saker, som borde vara henne gamla och välbekanta, nämligen hans första bekantskap med henne själv, hans obetänksamma frieri och allt som därpå följt. Väl hade det varit ett vägstycke att gifta sig på så små inkomster, men det tycktes gå bra, och man hade icke ångrat sig. Härvid såg de två på varandra med leende, menande blickar, och herr Tobiasson fick det intrycket, som vore de uppfyllda av en oändlig tacksamhet emot varandra för någonting.

Utsträckt i världens Voltaire-stol och med cigarrkoppen på dess klaff, satt han och betraktade den lilla interiören med en skygg, välvillig nyfikenhet.

Egentligen var det mycket få äktenskap herr Tobiasson sett, men att det fanns lyckliga och olyckliga sådana, det visste han. I de lyckliga smektes man — och det gjorde honom skamsen, ty smekningar var förbjuden frukt, som det var en fräckhet att plocka mitt för allas näsa, — i de olyckliga trätte man, och då var det säkrast att hålla sig på avstånd.

Att bli så där handlöst inkastad i två unga människors hemliv, gjorde därför ett underligt intryck på honom. Det fanns någonting så naturligt och otvunget hos dem, deras vänlighet hade en själsfinhet, som var ny för honom, och deras vardagsspråk var så kamratligt, att han kände sig hemmastadd som i en krets av sina studentskyddslingar.

Med sin gammalmansnyfikenhet granskade han deras ansikten, och han fann i dem intet, som tydde på slitningar, ingenting, som ingav oro, farhågor eller medlidande; endast trygghet och tillfredsställelse. Särskilt slog detta honom hos den unge mannen, och han kunde icke låta bli att jämföra honom med sig själv. Pinades han manne av denna känsla, som var herr Tobiassons livsplåga, den, att antingen göra orätt mot sig själv eller mot andra? Säkerligen icke. Det

måste finnas någonting inom honom, som satte jämvikt i det hela.

Medan denna tankegång flöt fram som en stilla underström, satt den gamle och lyssnade till den unges berättelse om de små händelser, som bildat hans och hans följeslagerskas levnadsöde.

Pojken sprang omkring, lekte för sig själv, slog med sin piska och småpratade, som om han haft någon till sällskap.

Attraherade av rörelsen, följde herr Tobiassons ögon hans lek, i början tanklöst, men så småningom med vaknande intresse.

För den gamle enstöringen var denna människa i tillväxt rent av ett fenomen. Om barn visste han lika litet som om äktenskap: unga studenter och gamla ungar hade varit hans hela umgänge.

Visserligen var han van att på gator och promenader möta sådana små kräk, vallade av mödrar eller barnflickor; han hyste en viss vördnad för dem, som för någonting av en djup och hemlighetsfull betydelse, men därjämte som för något, vilket var honom okänt som en främmande kult. Barn var det uppväxande släktet helt enkelt — den kommande gene-

rationen — och bestod för honom egentligen icke av individer. Han skulle lika litet kunna känna dem åtskils, som han kunde känna det ena myrägget från det andra.

Att kvinnor vårdade barn var lika berättigat, som att myror släpade sina otympliga larver omkring i solskenet; men att detta på något sätt kunde röra en man, det hade aldrig fallit honom in, därför hade han aldrig känt den ringaste lust att närma sig en av dessa tjocka, kringrultande små människolarver.

Tvärtom; han gick ur vägen för dem.

Vad som först fäste hans uppmärksamhet vid den lille var, att han i det rundkindade ansiktet trodde sig märka ett spel av skiftande själsrörelser, vilka han aldrig skulle ha tillskrivit en så outvecklad varelse. Den lille hade kommit underfund med att han var föremål för uppmärksamhet, och med detsamma var hans sätt att uppföra sig alldeles förändrat; det hade kommit en viss tillgjordhet, man skulle kunna säga medvetenhet däruti.

Efter att först med en min av otillgänglig misstro ha hållit sig på avstånd, började han nu komma närmare, men alltjämt under en antagen likgiltighet, som

tog sig utomordentligt komisk ut. Vana som föräldrarna var vid honom, gav de ej akt på den lilla komedi, som spelades så att säga mellan kulisserna. Det var barns vanliga sätt och ingenting att fästa sig vid.

Men herr Tobiasson var ända till häpenhet förvånad. Detta måste vara ett alldeles märkvärdigt utvecklade barn, ett riktigt litet underverk. Skulle föräldrarna icke ha märkt det! Denna varelse i sin avstubbade kolt och med sina tjocka små ben var ju en sannskyldig människa, redan utrustad med den mänskliga naturens egendomligheter, själsskiftningar, ja själva dess små narraktigheter. Herr Tobiasson skulle ha haft lust att i övermått av sin rörelse ropa: han tänker, — han tänker bestämt! Men han blygdes. Föräldrarna såg ut, som om det hörde till det dagligdags vanliga; herr Tobiasson fruktade att icke kunna göra sig begriplig för dem. De måtte icke ha blick för sådant.

Men i tysthet erfor han den mest naiva glädje. Det var som om han gjort en upptäckt, vilken var så häpnadsväckande ny, att han ännu icke vågade anförtro den åt någon, och han kände därjämte ett slags natursamband mellan sig och den lille. Denna känsla

gav ett intryck av rikedom och fullhet; det var som om synkretsen vidgats omkring honom.

Ålderdomens kärlek till de små hade vaknat med ens: — individens instinktiva kärlek till sitt släkte. Herr Tobiasson skulle timvis kunna sitta och se på denna lilla lustiga figur. Här tycktes vara ett outtömligt fält för iakttagelser.

Den lille sökte låtsa som om han icke det minsta frågade efter den gamle, men på samma gång spejade han efter om ej denne skulle vara hägad att ta första steget till ett närmande. Allt oftare strök han förbi under sin lek, nästan snuddade vid, drog sig undan, som om han fruktade att bli fasthållen, men gjorde allt för att utmana till ett attentat i den riktningen. När icke detta hjälpte, småmyste han glimtvis med en min av hemligt förstånd, och så bar det av igen i zigzag och krumbukter, som när en hare skall förvilla spåret.

Herr Tobiasson samtalade under allt detta, hörde och svarade, men hela hans intresse följde den lille. Om man tordes lyfta på den där trinda bytingen? Om han skulle skrika vid det? Tro han kunde vara tung?

Herr Tobiasson fick ett begär att lyfta honom, — ett alldeles omotiverat och oresonligt begär, som inom ett par minuter vuxit till passion.

Han måste lyfta honom, han måste känna, om han kunde vara tung.

Utan ett ord och utan ett leende — ty han kände att detta var ett experiment, som fordrade den utomordentligaste djärvhet och kallblodighet — sträckte han sig fram, grep trearingen, lyfte honom rakt upp ungefär en aln från golvet och satte honom därpå genast ned igen, precis på den fläck, där han tagit honom.

Jo, han var tung, förtjusande tung, alldeles hänförande tung, — tung som en människa, ja, nästan som en klump.

Herr Tobiasson hade rodnat starkt — av ansträngning eller sinnesrörelse.

Pojken stod stilla ett ögonblick och såg på honom ur ögonvrån, allvarsamt, forskande. Han betänkte sig synbarligen på hur han skulle upptaga dessa preliminärer för en närmare sammanslutning. Så gnäggade han till som en häst, galopperade bort i rummet och låtsade som om ingenting hänt. Modern såg ef-

ter honom med en beundrande blick, men herr Tobiasson syntes fullkomligt oförändrad och samtalet fortgick som förut.

Inom några minuter hade den lille emellertid åter börjat närma sig, i små avsatser och med många krum-språng, uppjudande alla sina småkonster för att locka den gamle till att förnya manövern. Men då detta icke ville lyckas, befanns han till sist stående alldeles stilla vid herr Tobiassons ena ben, tungt lutande sig in däremot och med sin ena knubbiga hand vilande däröver. Inviten var tydlig.

Herr Tobiasson tog denna lilla hand i sin, och det fick ske; efter ett ögonblicks betänketid lyfte han hela den lille herrn upp i sitt knä, läggande sin arm om en tjock liten midja, och även detta fick ske; ett tänkande litet ansikte vände sig till och med om, och ett par blåa barnaögon såg in i det gamla ansiktet.

Det kändes så underligt, så underligt! Det blev så varmt kring hjärtat, det steg som en fuktig vårvärme genom bröstet, det ville välla upp som en våg och strömma ned som ett regn över skrynkliga kinder, men det löste sig i ett leende, som likt ett solsken strålade ned över den lille och lyste upp hela det få-

rade anletet.

Den unge familjefadern tvärtystnade. Det fanns något i denna grupp, som tilltalade själva hans skönhetssinne, och driven av ett plötsligt infall sade han:

”Willy, kyss farfar.”

Ordet kom honom i munnen, nästan utan att han tänkte på det.

Den lille såg ett ögonblick på den gamle, liksom prövande, så stödde han händerna mot hans bröst och vände med allvarlig min sin ljusröda, fuktiga barnamun upp emot honom. Den gamle böjde sig ned och kysste den så lätt som en andedräkt.

”Liten får aldrig se någon annan farfar”, sade den unge mannen, ”pappa fick inte leva så länge, att han kunde få se några barnbarn, han — stackaren! Men så borde det ha varit: farbror skulle ha haft barnbarn nu.”

Det uppstod en paus. Gubben lade undan sin cigarr, som var nära utrökt, och som han glömt att hålla eld på.

Ja, så borde det ha varit, klang det genom hans sinne. Han borde ha varit en gammal farfar nu, med barnbarn på sitt knä. Men han hade sprungit över en

länk i kedjan ... Farfar? Hur egendomligt det lät! Det var blott ett oskyldigt skämt, men det kastade ett ljus över hans förgångna liv.

För första gången slog det herr Tobiasson, att det aldrig funnits någonting över- och underordnat i hans förhållande till människorna. Han hade känt samma förpliktelser mot alla och hade därför aldrig kunnat räkna till för dessa opropotionerliga krav. Det var denna bristande förmåga i att över- och underordna, som hindrat den inneboende kärleken i hans natur att slå ut i blommor, hindrat den att förtätas till frukt och kärna. Det ena förhållandet hade förkvävt det andra utan att självt äga förmåga av utveckling.

Medan herr Tobiasson satt och kom in på dessa funderingar, hade frun gått ut efter kaffet, som hon nu själv kom in med och ställde på det lilla bordet, under det mannen viktigt sysslade med att dra korken ur ett likörkrus.

”Farbror får inte tro, att vi under vanliga förhållanden är så här överdådiga”, sade han glatt, med omsorg knackande på lacket, runt om, runt om, ”men om julen kan man väl få lov att glömma sin vanliga sparsamhet ... Fram med likörglas, hustru! Vilken doft!

jo, jag vet, att du förstår dig på det — läckermun!” Han log upp emot hustrun, som stod och ordnade koppar och glas på kaffebrickan, för att kunna rymma allt.

Herr Tobiasson satt och såg på sin brorson, stadigt hållande sin arm kring den lille. Denne ”familjeförsörjare” var en bild av hälsan. Hans figur började redan runda sig så smått, men endast som i ett övermått av välbefinnande. Kände han det kanske, när han gav åt de sina, som om han tog ifrån andra? Aldrig! Han var på det klara med vad som för honom var över- och underordnat. Här fanns det inga slitningar mellan ensidig egoism och ensidig självförglömmelse, här fanns regulatorn: familjen. Det som för herr Tobiasson varit så oförenligt — egen fördel och välviljan mot andra, det sammansmälte här så naturligt, det begränsades så välgörande. Han undrade över att han aldrig sett äktenskapet från samma sida som nu. Det fanns ju en helt annan betydelse i det, än det, som han drömt om.

Den gamle herrn försjönk i sina tankar, som han så ofta brukade göra; hans blick blev frånvarande och han gav icke akt på, att brorsonen, sedan han slutat

sina bestyr med likörkruset, nu satt och betraktade honom.

Över detta godmodiga unga ansikte med sina stora mustascher och sina vänliga ögon hade det lagt sig ett innerligt deltagande. Hans eget hjärta var så rikt och fullt, nu rörde honom fattigdomen i den gamles liv på ett annat sätt än förr, då han själv var en glad student, som njöt av den smula hemtrevnad enstöringen förmått skapa omkring sig. Hur grått hade ej håret blivit! Hur fårat detta hederliga, hjärtegodas ansikte! Han lade sin hand på hustruns arm, och hennes ögon följde riktningen av hans blick.

”Man kan se hur van farbror är att vara ensam”, sade han, och rösten var mjukare än vanligt, ”den där inåtvända, koncentrerade blicken är så typisk för dem, som är hänvisade åt sig själva.”

Som med len hand väckte orden den gamle ur hans grubbel. Han såg upp, och de rörliga dragen jämnade sig till ett vänligt leende. Vilket vackert patriarkhuvud det var i alla fall!

”Ja; och därför skall du ha tack, att du drog mig hit”, sade han, ”av mig själv hade jag nog aldrig kommit.”

Hans tack var uppriktigt. Det fanns något hos dessa unga människor och i deras sunda vardagslycka, som verkade helande på hans sönderreflekterade sinne och som gav honom något av den sinnesro, han så länge längtat efter. Och så låg det något i att känna denna varma, mjuka lilla kropp i sina armar, som kom hans spridda medkänslor för allt levande att samla sig, — samla sig i kärlek till detta lilla barn, som likt en skjuten fågelunge hängde på hans knä, med det silkeshåriga huvudet tryggt vilande mot hans bröst.

”Han sover!” viskade modern och böjde sig ned för att se in i det finhyade ansiktet, ”han är trött, han har somnat. Se hur rart han sitter hos farbror!”

Farbror bejakade utropet med en nick, — högtidlig, viktig, nästan andaktsfull.

Man log mot varandra och gick på tå. Unga frun satte en kopp i herr Tobiassons lediga hand, och man serverade honom där han satt, för att han ej skulle behöva resa sig. Man drack kaffe och man pratade halvhögt. Herr Tobiasson log och nickade, men var sparsam med svaren. Kunde man vänta, att han skulle svara, upptagen som han var av en så maktpålig-

gande funktion! Då och då såg han med kärlig omsorg ned på det blonda huvudet, som viljelöst och tyngt av sömn låg mot hans bröst.

Frun antydde, att pigan skulle komma in och ta den lille, han kunde vara till besvär. Men herr Tobiasson sköt fram sina läppar, så att hakan plattades in till ett intet, och han drog samman hela sitt gummiansikte till en enda protest, på samma gång han myndigt avvärjande viftade ett nej i luften med sin lediga hand.

Och man höll av herr Tobiasson för det, man var förtjust i herr Tobiasson; han var rent av idealet för en grandonkel.

Man drack sin likör med känslan av att bilda ett heligt litet frimurarelag.

Till sist måste ändå lillen bringas till kojs, och pigan kom på tröskeln.

”Kan inte jag bära honom?” vände sig herr Tobiasson blygt frågande till den unga frun.

Hon nickade jakande och pigan fick en vink att försvinna.

I täten gick frun och öppnade alla dörrarna ända till sängkammaren, efter kom herr Tobiasson med

små otympliga steg, av vilka vart och ett — under hans ivriga försök att gå på täspetsarna — kom honom att göra en så eftertrycklig knyck med överkroppen, att det behövdes en kärnsund barnnatures allra beundransvärdaste sovgåvor för att icke väckas därav. Sist kom den unge familjefadern, stolt över att av egen tillskyndelse ha skaffat denna pärla av en farbror in i huset.

Så blev den lille avklädd, stycke för stycke, beundrad och tillbedd, och när moderns händiga fingrar lyckats få honom — ännu sovande — iförd sin långa nattskjorta, som lik en dopklänning hängde ned över fötterna, då såg man på varandra med vädjande blickar, och han lades sakta ned på kuddarna, täcket höljdes över honom, och man skulle gå. Nattpampen stod och brann på en liten hylla, kastande ett matt sken över rummet.

Modern kysste den röda lilla kinden, som lyste lik en finhyllad frukt ovan lakanets kant, fadern kysste den, och, övervinnande sitt hjärtas skygghet, böjde herr Tobiasson sina stela gamla knän vid bädden, tog den dunvarma lilla handen och tryckte den mot sina ögon.

Han älskade detta lilla barn, som han sett först i dag. Han älskade det så, som endast en, den där känner sig gå bort ifrån livet, kan älska den, som inträder däri.

Och så gick herr Tobiasson från lyckliga människors hem till sitt lilla ungarbo, bärande sitt paket under armen. Och fast ingenting yttrats, var den bortgående lika på det klara som de kvarblivande med att nästa inackordering den gamle skulle söka måste bli just hos dem.

Ännu, då han kommit hem, fått tänt i sin sängkammare och börjat klä av sig, var han endast upptagen av två ting: Ludvigs pojke och Tildas ylleväst.

Han hade haft tamburnyckel med sig och själv öppnat; hon skulle således icke få sin gåva förrän följande morgon. Hon skulle säkert komma in och väcka honom med kaffebrickan. ja, och så skulle hon se paketet! Nej, han ville gömma det riktigt väl, så att hon ingenting anade, förrän han räckte henne det mjuka plagget. Hur han kände dess värme genomströmma sitt sinne! Nu skulle icke den slitna klänningen spöka för honom på alla kalla dagar. Men var skulle han gömma sitt paket? Här, under huvud-

gården. Det var ypperligt. Också skulle han ge henne det och försöka att icke blygas över sin egen vänlighet, och icke kraxa bort sin välmening med en sarkasm. Han skulle vara enkel och naturlig som dessa människor han sett i kväll.

”Aah!” — drog han ut med långt välbehag och kastade sig i sin säng, efter gamla vanan så handlöst som en fallande stock, och han såg på ljuset ett ögonblick, frånvarande, inätvänt, innan han kunde nännas släcka det.

Nu låg han i sin säng, den lille, — den lille, som var så tung att lyfta, den lille, som skulle växa upp och vara ung och stor, när herr Tobiasson låg och blev till intet i sin grav. Den lille, som kanske skulle bli en gammal man, också han. Men inte en gammal enstöring: — en gammal man med barn och barnbarn.

Så blåste herr Tobiasson ut sitt ljus och somnade själv som ett barn från sin julglädje: somnade från tanken på den lille, och med Tildas ylleväst under sin huvudgård.

1886